

Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

**Vedecký časopis
Ročník XI.
1/2016**

ALMANACH

Actual Issues in World Economics and Politics

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XI

Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

**Vedecký časopis
Ročník XI.
1/2016**

ALMANACH

Actual Issues in World Economics and Politics

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XI

ALMANACH

Redakcia/Editorial Office

Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
phone: +421 2 6729 5456, e-mail: eva.vlkova@euba.sk

Hlavný redaktor/Editor-in-chief

Rudolf KUCHARČÍK

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Redakčná rada/Editorial Board

Lubomír ČECH

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Samuel ČELOVSKÝ

University in Novi Sad, Serbia

Lenka FOJTÍKOVÁ

Technical University of Ostrava, Czech Republic

Tomáš GONGOL

Silesian University in Opava, Czech Republic

Jana ILIEVA

University of Tourism and Management in Skopje,
Republic of Macedonia

Karol JANAS

Alexander Dubcek University in Trencin, Slovak Republic

Eva JANČÍKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Larisa KAPUSTINA

Ural State University of Economics, Russia

Kiyoshi KASAHARA

Rikkyo University, Japan

Olyana KINDIBALIK

University of European Studies of Moldova,
Republic of Moldova

Helena KOŠCIELNIAK

Technical University in Częstochowa, Poland

Milan KURUCZ

Ministry of Foreign and European Affairs
of the Slovak Republic, Slovak Republic

Zuzana LEHMANNOVÁ

University of Economics, Prague, Czech Republic

Ludmila LIPKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Ludmila MALÍKOVÁ

Comenius University in Bratislava, Slovak Republic

Stanislav MRÁZ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

POGÁTSA Zoltán

University of West Hungary, Hungary

Jozef SABOL

The Police Academy of the Czech Republic in Prague,
Czech Republic

František ŠKVRNDA

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

René PAWERA

Comenius University in Bratislava, Slovak Republic

Dalibor VLČEK

Matej Bel University, Slovak Republic

Výkonný redaktor/Managing Editor

Eva VLKOVÁ

Jazyková redakcia/ Language editing

bez korektúry/no language editing

Vydavateľ/Publisher

Vydavateľstvo EKONÓM, Ekonomická univerzita v Bratislave

© Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, 2016

IČO 00 399 957

ISSN 1339-3502

Issues in 2016

MARCH

JUNE

SEPTEMBER

DECEMBER

Obsah

Vplyv hospodárskej a dlhovej krízy na prílev priamych zahraničných investícií v Grécku <i>Tomáš Dudáš</i>	5
Hybridná vojna – vojna 21. storočia <i>Radoslav Ivančík</i>	16
Problems and perspectives of formation of the European identity in the context of process of the European integration of Ukraine <i>Oleksiy Kuznetsov</i>	36
Geopolitické aspekty Novej hodvábnej cesty v Latinskej Amerike <i>Peter Ondris</i>	47
Analýza zmien volebného práva SR v kontexte parlamentných volieb v roku 2016 <i>Tetyana Zubro</i>	60

Vplyv hospodárskej a dlhovej krízy na prílev priamych zahraničných investícií v Grécku

Tomáš Dudáš

Abstrakt

Toky priamych zahraničných investícií veľmi senzitívne reagujú na vývoj reálnej ekonomiky – a to tak na globálnej ako aj na národnej úrovni. Cieľom tohto článku je preskúmať vplyv hospodárskej a dlhovej krízy v Grécku na prílev PZI do tejto krajiny. Článok je štruktúrovaný do troch hlavných častí. Prvá časť sa venuje prieskumu vývoja prílevu PZI do štátov alebo regiónov v čase hospodárskej krízy. Druhá časť článku sa venuje zhodnoteniu prílevu PZI do Grécka pred rokom 2008 a následne aj v krízovom období. Posledná časť článku sa bude venovať možným pozitívnym tendenciám prílevu PZI, pričom hlavná pozornosť bude venovaná privatizácii veľkých štátnych podnikov.

KLúčové slová: priame zahraničné investície, ekonomická a dlhová kríza, Grécko

JEL Klasifikácia: F21

Abstract

Foreign direct investment flows are heavily influenced by economic cycles – not only on the global level but also on the national level. The goal of this article is to examine the impact of the economic and debt crisis in Greece on the FDI inflows into the country. The article is divided into three main parts. The first part examines past examples of economic crises on FDI inflows in the world economy. The second part examines FDI inflows to Greece before and after the global economic crisis of 2008/09. The last part of the article examines possible positive tendencies in FDI inflows in Greece focusing mainly on the privatization of large state owned enterprises.

Key words: foreign direct investments, economic and debt crisis, Greece

JEL Classification: F21

Úvod

Priame zahraničné investície (ďalej PZI) sa od začiatku 90. rokov 20. storočia stali dôležitou súčasťou svetového hospodárstva. Možno dokonca povedať, že rastúce toky PZI patria medzi základné piliere globálnej ekonomiky. Nástup globálnych firiem viedol k rastúcim tokom PZI, ktoré na začiatku 21. storočia trvalo prekročili hranicu jedného bilióna USD ročne. Toky PZI pritom majú schopnosť pretvoriť národné ekonomiky a napomôcť hospodárskemu rozvoju. Zároveň však sú PZI výrazne naviazané na reálny vývoj svetového hospodárstva. Je to pritom pochopiteľné, keďže nadnárodné korporácie (najväčší exportéri PZI) pri svojich investičných aktivitách berú vážne do úvahy stav globálnej ekonomiky a jej prognózy. Pri výbere investičnej lokality zároveň berú korporácie do úvahy aj stav národných ekonomík. Krajiny, ktoré sa nachádzajú v ekonomickej recesii, výrazne strácajú svoju investičnú atraktívnosť.

Cieľom tohto článku je poskytnúť obraz o vplyve vlekkej hospodárskej a dlhovej krízy v Grécku na investičnú atraktívnosť krajiny cez prizmu reálneho prílevu PZI do Grécka po roku 2008. Grécko je bez pochyb krajinou, ktorá bola najhoršie zasiahnutá globálnou ekonomickou krízou z rokov 2008/2009 v Európe a grécka ekonomika je od roku 2008 de

facto v neustálej recesii. Samozrejme, pracovnou hypotézou je, že po roku 2008 očakávame vážny prepád prílevu PZI smerujúceho do Grécka. Zároveň však niektoré body gréckych reforiem môžu spustiť aj pozitívne procesy, ktoré majú šancu vyústiť do zvýšenej aktivity zahraničných investorov. Dôležitú úlohu môže zohrať najmä proces privatizácie gréckych štátnych podnikov, ktoré môžu byť zaujímavé pre zahraničných investorov aj napriek slabšej ekonomickej výkonnosti gréckej ekonomiky.

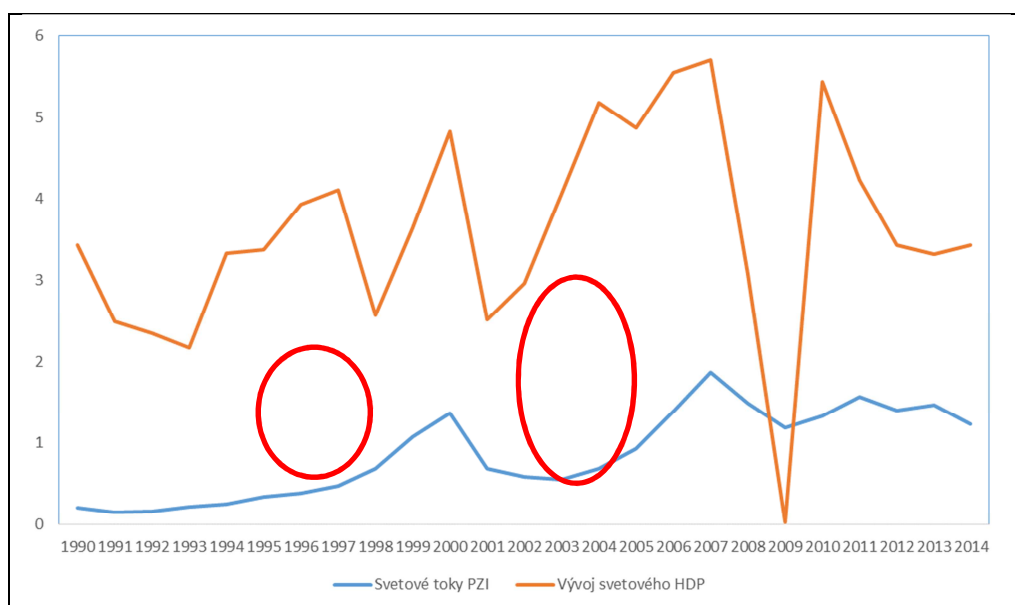
Článok je štruktúrovaný do troch hlavných častí. Prvá časť sa venuje prieskumu vývoja prílevu PZI v čase hospodárskej krízy na príklade lokálnych kríz posledného obdobia. Týmto môžeme vytvoriť základný obraz o skúmanom fenoméne. Druhá časť článku sa venuje zhodnoteniu prílevu PZI do Grécka pred rokom 2008 a následne aj v krízovom období. V rámci tejto časti sa tiež pokúsime načrtnúť faktory ovplyvňujúce vývoj tokov PZI. Posledná časť článku sa bude venovať možným pozitívnym tendenciám prílevu PZI, pričom hlavná pozornosť bude venovaná privatizácii veľkých štátnych podnikov.

Pri skúmaní tokov PZI sa budeme opierať o globálnu štatistickú databázu medzinárodnej organizácie UNCTAD, ktorá sa už desaťročia snaží skompletizovať dáta o tokoch PZI na globálnej úrovni. Makroekonomické dáta pochádzajú z databázy MMF World Economic Outlook October 2015 a z on-line databázy štatistického úradu Eurostat.

1 Vývoj tokov PZI počas hospodárskej krízy – príklady z minulosti

Vzostup globálnych korporácií a s tým súvisiaci rast tokov PZI patrí medzi najdôležitejšie fenomény svetového hospodárstva v posledných dvoch desaťročiach. Tento trend sa odzrkadľuje aj v ekonomickej vede a skúmanie rôznych aspektov PZI sa stalo veľmi populárnou vedeckou témou v oblasti medzinárodných hospodárskych vzťahov (international economics). PZI sú pritom komplexnou témou, ktoré možno skúmať z mnohých aspektov. Jednou z možných výskumných tém je aj skúmanie (globálnych alebo aj regionálnych) tokov PZI v časoch ekonomickej recesie alebo ekonomickej krízy.

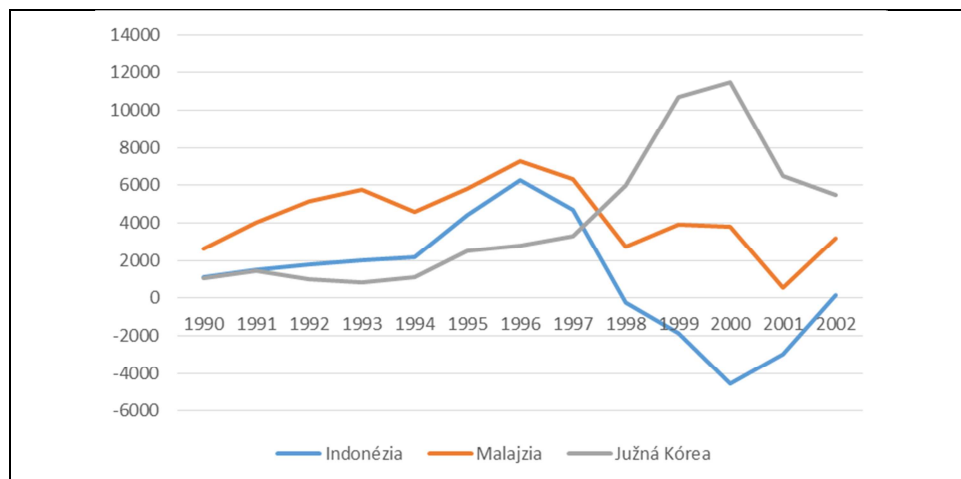
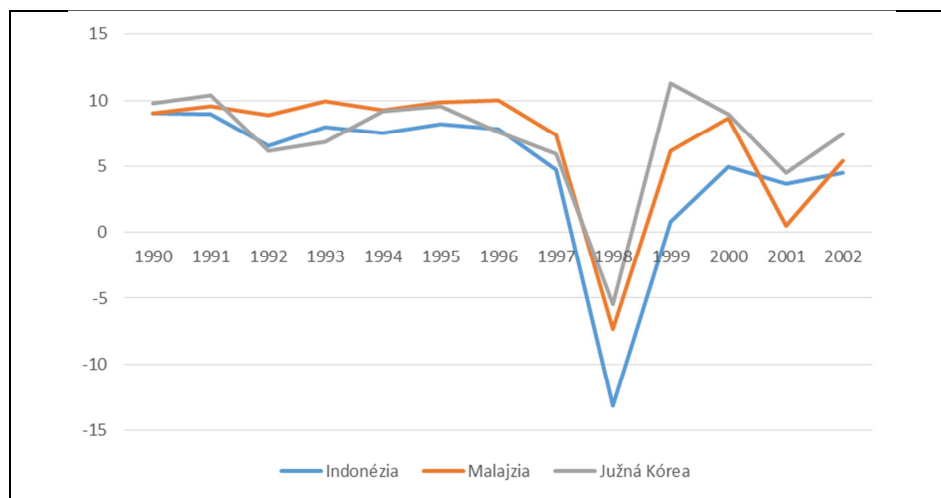
Graf 1: Vývoj svetového HDP (%) a globálneho prílevu PZI (bln. USD) v rokoch 1990 – 2014

Zdroj: UNCTADstat a World Economic Outlook 2015 database.

Dostupné dáta preukazujú silný vzťah medzi vývojom globálnych tokov PZI a vývojom svetového hospodárstva. Porovnanie dynamiky svetového HDP a globálnych tokov PZI jasne ukazuje vplyv vývoja svetového hospodárstva na globálne toky PZI (pozri Graf 1). Prvý boom globálnych PZI nastal v druhej polovici 90. rokov 20. storočia, kedy dynamický rast svetového hospodárstva potiahol globálne toky PZI na rekordne vysokú úroveň. Naopak, spomalenie svetového rastu v rokoch 2001 a 2002 hral významný podiel na kolapse globálnych tokov PZI. Tento cyklus sa zopakoval opäť v nasledujúcich rokoch, keď obdobie rastu v rokoch 2004 – 2007 vystriedala globálna hospodárska kríza s následným poklesom globálnych tokov PZI. Po roku 2011 pritom opätovne dochádza k spomaleniu rastu svetového hospodárstva, čo sa odzrkadľuje v stagnácii globálnych tokov PZI v tomto čase.

Graf 2: Vývoj HDP (%) a prílevu PZI (mil. USD) v Indonézii, Malajzii a v Južnej Kórei 1990 – 2002

Zdroj: UNCTADstat a World Economic Outlook 2015 database.

Vývoj reálnej ekonomiky hrá pritom dôležitú úlohu nielen pri globálnych tokoch PZI, ale aj pri tokoch na regionálnej a národnej úrovni. Hospodárska recesia na úrovni národnej ekonomiky výrazne znižuje investičnú atraktívnosť danej ekonomiky a spôsobuje rýchly prepád prílevu PZI. Ako prvý príklad možno použiť región juhovýchodnej Ázie, kde v rokoch

1997/98 prebehla regionálna finančná a hospodárska kríza. Ako množina pre skúmanie tokov PZI boli stanovené štáty najviac ovplyvnené krízou v juhovýchodnej Ázii – Južná Kórea, Indonézia a Malajzia¹. Hospodársky vývoj týchto štátov bol približne rovnaký. Až do roku 1997 všetky zažívali obdobie nadpriemerne vysokého hospodárskeho rastu a po prepuknutí finančnej krízy v juhovýchodnej Ázii všetky tri štáty prešli okamžite do hlbokej recesie. Išlo však o pomerne krátku recesiu, v roku 2000 už všetky tri skúmané štáty zaznamenávali hospodársky rast vyššiu ako 5 % HDP (pozri Graf 2).

Graf 2 obsahuje údaje aj o príleve PZI do týchto štátov v rokoch 1990 až 2002. Pohľad na tieto dáta prináša mierne prekvapenie. Kým v Indonézii a Malajzii prílev PZI po prepuknutí recesie podľa očakávaní poklesol, prílev PZI do Južnej Kórei rástol a v rokoch 1999 a 2000 dosiahol rekordne vysoké úrovne. Čím je možno vysvetliť tento fenomén? Dôležitým faktorom je, že Južná Kórea bola počas prepuknutia krízy v juhovýchodnej Ázii vyspelejšou ekonomikou ako Indonézia a Malajzia, čo znamená, že v ekonomike existovali zaujímavé investičné možnosti vo forme cezhraničných fúzií a akvizícií napriek nepriaznivému vývoju ekonomického cyklu. Čo viac, práve hospodárska kríza dostala viaceré kórejské spoločnosti do finančných problémov, čo vytvorilo investičné príležitosti pre zahraničných investorov (Krugman, 2000). Dobrým príkladom je kolaps skupiny Daewoo v roku 1999, po ktorom divíziu výroby automobilov prebrala americká spoločnosť General Motors.

Z troch skúmaných štátoch zasiahla kríza v juhovýchodnej Ázii najviac Indonéziu. HDP tejto krajiny v roku 1998 poklesol o 13 %, čo vyvolalo vážne sociálne nepokoje, ktoré vyústili do úplnej politickej krízy. Keďže situácia v rokoch 1998 a 1999 bola v Indonézii nejasná, nie je prekvapujúce, že došlo k okamžitému prepadu prílevu PZI do krajiny a v rokoch 2000 a 2001 investori skôr likvidovali svoje projekty a majetkové účasti v Indonézii. Situácia sa po roku 2001 postupne upokojila a zahraniční investori začali postupne opäť dôverovať indonézskej ekonomike.

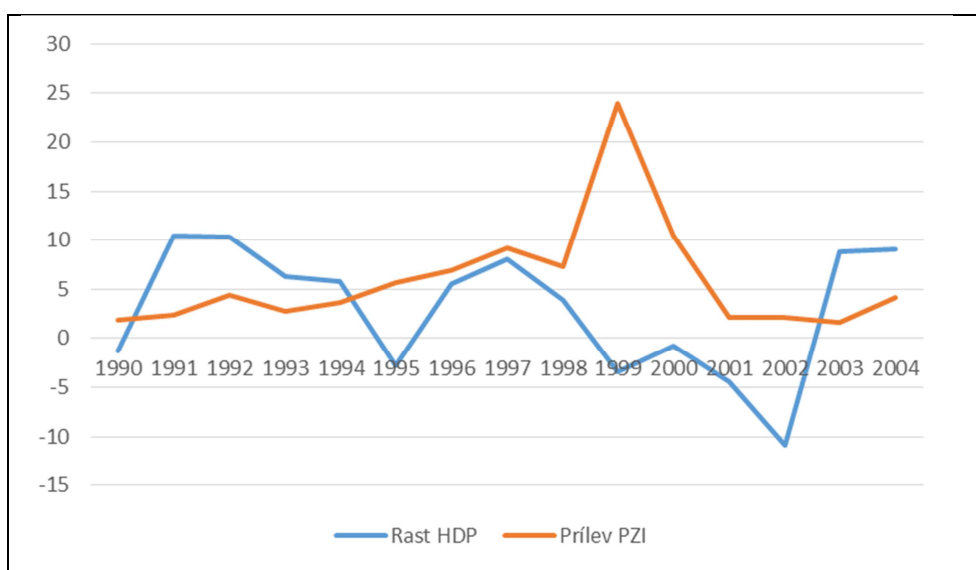
Ďalším príkladom ekonomickými krízami často zmietanej krajiny môže byť Argentína. Tento štát patril dlhodobo medzi problémové krajiny latinskej Ameriky, v 90. rokoch 20. storočia sa však obraz krajiny výrazne zmenil. Argentína sa stala príkladom úspešných ekonomických reforiem a bola aj v stredobode záujmu zahraničných investorov. Niekoľko nešťastných rozhodnutí v oblasti hospodárskej politiky a posilňovanie amerického dolára však na konci 20. storočia dostali Argentínu do veľmi vážnej economickej situácie, ktorá vyústila v masívny útek kapitálu z krajiny a default verejného dlhu².

Rast HDP v Argentíne začal spomaľovať už v roku 1998 a následné štyri roky sa argentínska ekonomika nachádzala v recesii. Hospodárska situácia krajiny sa pritom každým rokom zhoršovala a prepad HDP v roku 2002 dosiahol až úroveň 10 % (pozri Graf 3). Hospodárske problémy sa aj v prípade Argentíny premietli do vážnych sociálnych a politických problémov, pričom na konci roku 2001 a na začiatku 2002 krajina vystriedala v krátkom čase troch prezidentov.

¹ O kríze v juhovýchodnej Ázii pozri napríklad Hollingsworth, 2008.

² Bližšie pozri napríklad Feldstein, 2002.

Graf 3: Vývoj HDP (%) a prílevu PZI (mld. USD) v Argentíne v rokoch 1990 – 2004

Zdroj: UNCTADstat a World Economic Outlook 2015 database

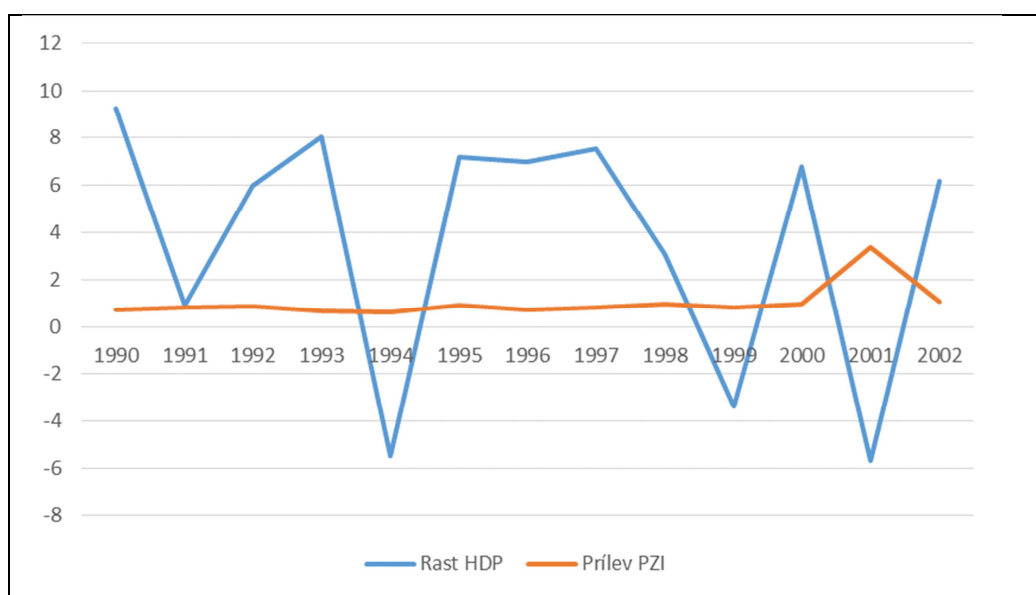
Kolaps argentínskej ekonomiky viedol k rýchlemu úteku krátkodobých investícií z krajiny a výrazne stlmil aj záujem o dlhodobé investície v Argentíne. Prílev PZI smerujúcich do Argentíny dosiahol svoj vrchol v roku 1999, pričom v nasledujúcich rokoch nasledoval strmý prepád záujmu zahraničných firiem. Situácia sa po roku 2001 stabilizovala, ale prílev PZI dlho nedosiahol predkrízovú úroveň (pozri Graf 3).

Poslednou ekonomikou, ktorá mala na začiatku 21. storočia skúsenosti s hospodárskou krízou, je Turecko. Táto ekonomika patrila v 90. rokoch minulého storočia medzi rýchlo rastúce rozvojové ekonomiky (tzv. emerging markets). V posledných rokoch 20. storočia sa však začali v Turecku hromadiť ekonomické a politické problémy, ktoré postupne destabilizovali ekonomiku, čo viedlo k poklesu dôvery zahraničných investorov. Situácia aj v tomto prípade vyústila v masívny útek krátkodobých zahraničných investícií. Stabilizačné úsilie tureckej vlády neprinieslo pozitívne výsledky a v druhej polovici roku 2000 bola vláda nútená požiadať o pomoc Medzinárodný menový fond. Aj napriek tomuto úsiliu však v roku 2001 došlo ku kolapsu tureckého akciového trhu a k vážnemu prepadu kurzu tureckej líry³. Turecká ekonomika sa po roku hospodárskeho rastu opäť dostala do hlbokkej recesie (pozri Graf 4).

Hospodársky rast Turecka bol v 90. rokoch minulého storočia výrazne podporovaný prílevom zahraničného kapitálu. Najdôležitejšiu úlohu hrali krátkodobé investičné toky (tzv. portfóliové investície), ale zahraniční investori začali postupne objavovať Turecko aj ako vhodnú lokalitu pre svoje PZI. Rast prílevu PZI síce nebol spektakulárny, ale v druhej polovici 90. sa prílev držal na úrovni 700 až 800 miliónov ročne.

³ Pozri napríklad Akyüz a Boratav, 2003.

Graf 4: Vývoj HDP (%) a prílevu PZI (mld. USD) v Turecku v rokoch 1990 – 2002

Zdroj: UNCTADstat a World Economic Outlook 2015 database.

Pohľad na prílev PZI do Turecka po prepuknutí hospodárskych problémov prezrádza, že Turecko patrí do tej menšej skupiny štátov, kde prílev PZI v časoch hospodárskych problémov neklesol, ba naopak rástol (pozri Graf 4). V roku 2001 (v čase najväčších hospodárskych problémov) prílev PZI do Turecka dosiahol úroveň 3,3 miliárd USD, čo predstavoval historický rekord. Za rastom prílevu PZI boli najmä privatizačné procesy, keď turecká vláda sa snažila po roku 1999 posilniť verejné financie príjmami z privatizácie štátnych podnikov. Výrazný rast v príleve PZI v roku 2001 spôsobili práve najmä dokončené privatizačné projekty, pričom ich jednorazovosť je viditeľná vo výraznom poklese prílevu v nasledujúcich rokoch. PZI smerujúce do Turecka dostali nový impulz opäť až po roku 2005, keď turecká vláda spustila nové veľké privatizačné projekt.

Prehľad vývoja prílevu PZI v čase hospodárskej krízy pomohol identifikovať dve skupiny štátov. V prvej (väčšej) skupine štátov sa prílev PZI v čase hospodárskej krízy správal podľa očakávania – hospodárska kríza spôsobila výrazný prepad prílevu PZI. Ekonomické a sociálne turbulencie v týchto štátoch viedli často až k rušeniu už existujúcich investičných projektov a dôvera zahraničných investorov sa obnovila až po stabilizácii ekonomického vývoja. Na druhej strane, v skúmanej množine existovali aj štáty, v ktorých prílev PZI narástol práve počas obdobia hospodárskej krízy. Tento vývoj je pomerne unikátny a súvisí špecifickým vývojom v daných ekonomikách. Kým v Južnej Kórei bol rast prílevu spôsobený akvizíciami kórejských podnikov nachádzajúcich sa vo finančných problémoch, v Turecku bol rast spôsobený privatizačnými snahami tureckej vlády. Ide však o veľmi špecifické prípady a za štandardný môžeme stále považovať v čase hospodárskej krízy pokles prílevu PZI.

2 Prílev PZI do Grécka po prepuknutí hospodárskej a dlhovej krízy

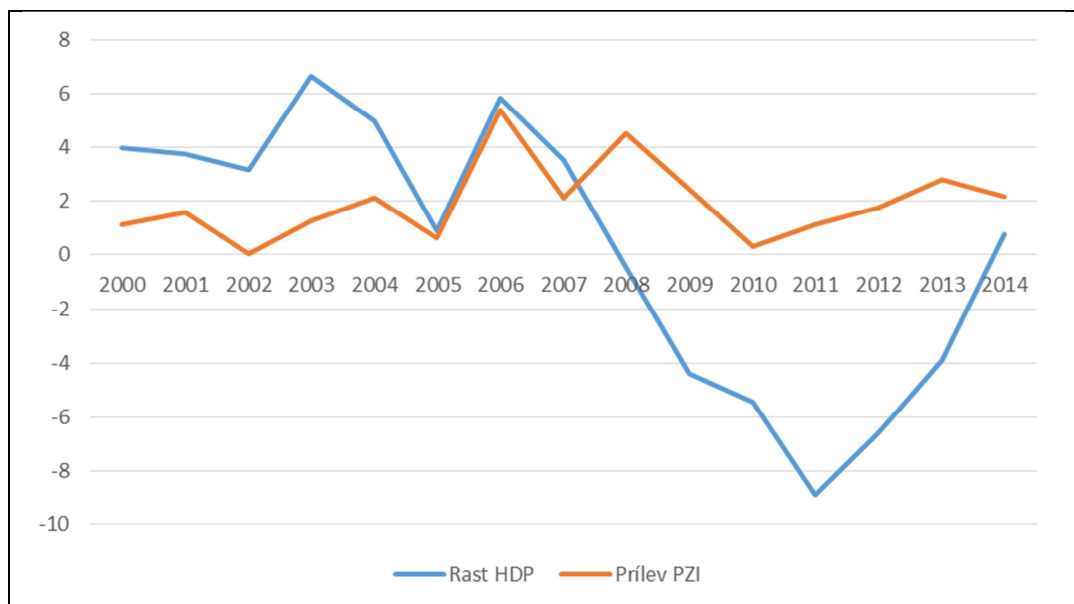
Grécko sa v súčasnosti stále nachádza v dlhotrvajúcej hospodárskej a sociálnej kríze, ktorej spúšťačom bola globálna finančná a hospodárska kríza v roku 2008. Vstup Grécka do Eurozóny v roku 2001 odhalila štrukturálne nedostatky gréckej ekonomiky, ktoré spolu s chybnými rozhodnutiami hospodárskej politiky dostali Grécko na dráhu fiškálnej neudržateľnosti. Globálna finančná a hospodárska kríza v roku 2008 obnažila problémy

Grécka v plnej nahote a navodila stratu dôvery finančných trhov. V tomto momente Grécko prestalo byť schopné obsluhovať svoj verejný dlh a bez pomoci MMF a EÚ by sa dostala do stavu štátneho bankrotu⁴.

Vývoj reálnej gréckej ekonomiky je od roku 2008 tiež veľmi problematický. Po roku 2008 prešla grécka ekonomika okamžite do hlbokej recesie a dosiahla prvý hospodársky rast po kríze až v roku 2014. Tento hospodársky rast však bol veľmi slabý (0,7 %) a podľa predbežných údajov sa grécka ekonomika v roku 2015 vrátila opäť do recesie. Aktuálne odhady EÚ a MMF navyše očakávajú, že Grécko zostane v recesii aj v roku 2016. Vážnosť hospodárskej situácie Grécka jasne vyjadruje fakt, že od roku 2008 Grécko stratilo zhruba tretinu HDP. Samozrejme, ekonomické problémy sa v Grécku premietli aj do sociálnej oblasti. Nezamestnanosť sa dlhodobo drží nad 20 % a počet obyvateľov ohrozených chudobou narástol na rekordne vysoké úrovne.

Čo sa týka oblasti PZI, Grécko nepatrilo medzi investične najatraktívnejšie štáty ani pred globálnou hospodárskou krízou. Grécko nedokázalo využiť na zlepšenie svojej investičnej atraktívnosti ani prijatie eura a investičné prostredie bolo dlhodobo zaťažené neefektívnou verejnou správou, vysokou byrokraciou, vysokým daňovým zaťažením, nekvalitnou infraštruktúrou a nedostatočnými investičnými stimulmi (Pantelidis a Nikolopoulos, 2007). Grécko sa nevedelo presadiť ani v konkurencii nových členských štátov EÚ zo strednej Európy, ktoré sa po vstupe do EÚ stali veľmi zaujímavými lokalitami pre investičné aktivity nadnárodných korporácií. Štáty ako Slovensko, Česká republika alebo Poľsko sa stali centrami automobilového alebo elektrotechnického priemyslu, pričom v tomto trende zohrávalo dôležitú úlohu dobrý pomer medzi produktivitou práce a mzdovou úrovňou týchto štátov. Naopak, po vstupe do Eurozóny v Grécku nastal výrazný rast miezd, ktorý nekorešpondoval s ekonomickou výkonnosťou gréckej ekonomiky. Výsledkom bolo, že pre investície na zelenej lúke bolo Grécko na začiatku 21. storočia pomerne málo atraktívnu krajinou.

Graf 5: Vývoj HDP (%) a prílevu PZI (mld. USD) v Grécku v rokoch 2000 – 2014

Zdroj: UNCTADstat a World Economic Outlook 2015 database.

⁴ Pre viacej informácií o gréckej kríze pozri napríklad Pogátsa, 2014.

Pri tejto východiskovej pozícii Grécka v oblasti investičnej atraktívnosti nie je preto prekvapujúce, že po prepuknutí ekonomickej a dlhovej krízy v Grécku nastal pomerne výrazný pokles prílevu PZI. Kým v roku 2008 prílev PZI dosahoval ešte úroveň 4,4 mld. USD, v roku 2010 už to bolo iba 330 miliónov USD (pozri Graf 5). To reálne znamenalo najnižší prílev PZI do Grécka od roku 2002. Kombinácia zlej makroekonomickej situácie, možnosti štátneho bankrotu a vylúčenia Grécka z Eurozóny výrazne zhoršilo už naštrbenú investičnú atraktívnosť krajiny. Situácii nepomáhal ani celkový pokles tokov PZI v Európe, keď pre vysokú mieru ekonomickej neistoty nadnárodné korporácie obmedzili svoje investičné aktivity v EÚ.

Zahraniční investori sa začali do Grécka vracat' až po roku 2011, keď pominulo hlavné riziko odchodu Grécka z Eurozóny a začali sa objavovať pozitívnejšie prognózy hospodárskeho vývoja gréckej ekonomiky. V roku 2012 po prvý krát od prepadu Grécka do recesie presiahol prílev PZI hranicu 2 mld. USD. Túto úroveň prílevu PZI nedokázalo Grécko v roku 2014 potvrdiť, avšak prílev PZI aj v tomto roku dosiahol úroveň 2 mld. USD.

3 Možnosti rastu prílevu PZI do Grécka v časocho hospodárskej recesie

V posledných rokoch prichádzali z Grécka z hospodárskej a sociálnej oblasti iba negatívne správy. Grécko stratilo tretinu HDP, zaznamenáva rekordne vysokú nezamestnanosť, tvorí sa „stratená generácia“ mladých ľudí a rastie počet obyvateľov žijúcich v chudobe. Nad krajinou navyše stále visí hrozba vylúčenia z Eurozóny, keďže Grécko nie je stále schopné samostatne zvládať svoju dlhovú službu a rokovania o finančnej pomoci zo strany EÚ a MMF sú obvykle veľmi napäté.

Môže by vôbec Grécko pri takomto vývoji vôbec atraktívnou destináciou pre priame zahraničné investície? Aj keď prvoplánovo to tak nevyzerá, sú isté faktory, ktoré hovoria v prospech investovania v Grécku. Ako prvý faktor možno menovať *zníženie mzdových nákladov* v Grécku, čo môže bez pochyb zvýšiť investičnú atraktívnosť krajiny. Kým v roku 2009 dosahovala podľa údajov OECD priemerná ročná mzda v Grécku úroveň 23 581 eur, v roku 2013 mzdy poklesli na úroveň 18 495 euro ročne⁵. To reálne znamená, že priemerné mzdy v Grécku sa vrátili na úroveň roku 2001 (rok vstupu Grécka do Eurozóny). Stále však platí, že krajiny strednej Európy ponúkajú stále výraznejšie nižšiu úroveň miezd. V roku 2013 sa priemerné mzdy pohybovali podľa údajov OECD na Slovensku na úrovni 11 629 eur⁶, čo je výrazne gréckou úrovňou. V oblasti produktivity práce sú pritom obe krajiny na porovnateľnej úrovni.

Zaujímavou oblasťou pre zahraničných investorov môže byť *cestovný ruch*, ktorý je dôležitou súčasťou gréckej ekonomiky. Rast rizika pre turistov v Turecku a v severnej Afrike v súčasnosti zvyšuje atraktívnosť európskych prímorských destinácií, z čoho môže Grécko jednoznačne ťažiť v nasledujúcich rokoch. Podľa údajov World Tourist Organization patrilo Grécko medzi 10 najdôležitejších turistických destinácií v Európe, keď krajinu v tomto roku navštívilo 22 miliónov turistov⁷. Oblúbenosť Grécka spolu s už spomínaným znižovaním nákladov na prácu môže z gréckeho cestovného ruchu urobiť atraktívny sektor pre zahraničných investorov.

V krátkodobom horizonte má najväčší potenciál zvýšiť prílev PZI do Grécka jednoznačne *privatizácia štátnych podnikov*. Treba však poznamenať, že ide o komplikovaný proces, pričom gréckym vládam sa nedarilo naplniť privatizačné plány naviazané na pomoc zahraničných partnerov po roku 2009. V rámci tretieho záchranného programu z roku 2015

⁵ <http://www.statista.com/statistics/416209/average-annual-wages-greece-y-on-y-in-euros/>.

⁶ <http://www.statista.com/statistics/419502/average-annual-wages-slovak-republic-slovakia-y-on-y-in-euros/>.

⁷ http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf.

však hralo dôležitú úlohu vytvorenie privatizačného fondu, do ktorého vláda vložila majetok v predpokladanej hodnote 60 mld. eur. V roku 2016 plánuje grécka vláda získať v rámci privatizácie príjmy na úrovni 3,5 mld. Eur. Ak sa vláde podarí privatizačné plány v nasledujúcich rokoch naplniť (o čom nie sú všetci presvedčení), znamenalo by to zaujímavý rast prílevu PZI do gréckej ekonomiky.

Záujem zahraničných investorov potvrdzujú aj doteraz uzavreté dohody. V roku 2010 čínsky prepravný a logistický gigant Cosco uzatvorilo zmluvu na 35 rokov prevádzkovania časti prístavu Pireus v hodnote 3,38 mld. USD. Čínska spoločnosť sa navyše zaviazala, že v prístave preinvestuje viac než 600 miliónov eur⁸. Cosco má v prístave Pireus dlhodobé plány, o čom svedčí aj ponuka na kúpu celého prístavu Pireus v rámci privatizačného procesu v januári 2016. Čínska spoločnosť bolo jediná, ktorá predložila záväznú ponuku na kúpu 67 % podielu prístavu vo výške 700 miliónov USD⁹. Táto transakcia je pritom pre Grécko veľmi dôležitá, keďže Cosco plánuje urobiť z prístavu Pireus dôležité logistické centrum na distribúciu čínskeho tovaru v Európe.

Napriek niektorým pozitívnejším trendom je tu však stále niekoľko negatívnych faktorov, ktoré podkopávajú investičnú atraktivnosť Grécka. Problémom zostáva stále *podnikateľské prostredie*, ktoré je stále príliš zaťažené štátnou byrokraciou. Problémy Grécka v tejto oblasti sa plno odzrkadľujú v medzinárodnom porovnaní Doing Business, ktoré hodnotí kvalitu podnikateľského prostredia na globálnej úrovni. V poslednom vydaní rebríčka sa Grécko nachádzalo na 60. pozícii, čo je najhoršia pozícia členského štátu EÚ v rebríčku (World Bank, 2016). Grécko má vážne problémy najmä pri vymožitelnosti kontraktov (132. pozícia) a registrácie nehnuteľností (144. pozícia). Problémy Grécka podčiarkuje fakt, že krajiny ako Slovensko alebo Česká republika majú oveľa lepšie postavenie v globálnom rebríčku¹⁰.

Dlhodobým problémom Grécka je aj *vysoká miera korupcie*, keď žiadna vláda nedokázala zaznamenať prenikavejšie úspechy v tejto oblasti, o čom svedčia aj výsledky indexu vnímania korupcie, ktorý každý rok publikuje medzinárodná organizácia Transparency International. V poslednom vydaní globálneho rebríčku vnímania korupcie z roku 2015 sa Grécko nachádza na 58. pozícii z 167 hodnotených štátov. Aj v tomto prípade pritom platí, že Grécko patrí medzi najhoršie hodnotené členské štáty EÚ, keď horší výsledok dosiahlo iba Taliansko a Bulharsko. Realita je taká, že napriek citlivému vnímaniu problému korupcie v strednej Európe, všetky štáty V4¹¹ dosiahli v hodnotení lepšie výsledky ako Grécko (Transparency International, 2015).

Podnikatelia v Grécku sa často sťažujú aj na *vysoké daňové zaťaženie a komplikovanosť daňového systému*. Tieto skúsenosti potvrdzuje aj medzinárodné porovnanie daňových systémov vo forme International Tax Competitiveness Index, ktoré autori uskutočňujú na úrovni štátov OECD. V roku 2014 patrilo Grécko v porovnaní medzi najhoršie krajiny, keď sa z 34 skúmaných štátov krajina umiestnila na 27. mieste. Pre porovnanie, v rovnakom roku sa Slovensko umiestnilo v porovnaní na 8. pozícii a Česká republika na 16. pozícii. Dôsledkom problémov v daňovej oblasti v Grécku je vysoká miera vyhýbania sa daniam a rozšírená tieňová ekonomika.

Ak hodnotíme celkovo možnosti Grécka v získavaní PZI v krátko a strednodobom horizonte, najlepšou šancou krajiny sú *PZI v rámci privatizácie*. V Grécku stále existujú veľké štátom vlastnené spoločnosti, ktoré môžu byť zaujímavé pre zahraničné korporácie. Vstup takýchto firiem do gréckych štátnych podnikov by bola prínosom pre grécku ekonomiku, keďže zahraniční vlastníci výrazne zvyšujú efektívnosť fungovanie bývalých

⁸ <http://www.pgm-blog.com/china-cosco-35-years-lease-of-port-of-piraeus-greece/>.

⁹ <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/d65aa7c4-bfb1-11e5-846f-79b0e3d20eaf.html#axzz3zTdt131R>.

¹⁰ V Doing Business 2016 sa Slovensko nachádza na 29. pozícii a Česká republika na 36. pozícii.

¹¹ Česká republika, Maďarsko, Poľsko a Slovensko.

štátnych podnikov.¹² Naopak, Grécko nie je konkurencieschopnou lokalitou *pre investície na zelenej lúke*. Zahraniční investori v súčasnosti hľadajú výrobné lokality, ktoré zabezpečujú výrobu pre celý európsky trh. V prípade týchto projektov Grécko nie je schopné súťažiť s regiónom strednej Európy, ktorý ponúka lepšiu geografickú polohu, nižšie mzdové náklady, nižšie dane a veľkorysejšie investičné stimuly. Lepšie možnosti má Grécko v projektoch zameraných na služby (call centrá, shared service centrá a pod.), ale stredná Európa je vážnym konkurentom aj v prípade týchto projektov.

Záver

Cieľom článku bolo zhodnotiť vplyv hospodárskej a dlhovej krízy Grécka na prílev PZI do tejto krajiny. V prvej časti článku sme ukázali vývoj prílevu PZI v časoch hospodárskej krízy na vybranej vzorke štátov, ktoré prešli v 90. rokoch 20. storočia a na začiatku 21. storočia krízovým vývojom. Analýza dát potvrdia, že vo väčšej skupine štátov sa PZI správal podľa očakávania – v čase krízy došlo k prepadu prílevu PZI. V prípade Južnej Kórei a Turecka sa však toky PZI správali opačne – počas krízy došlo k nárastu ich prílevu. Bližšie skúmanie pritom preukázalo, že v prípade Južnej Kórei stáli za týmto fenoménom akvizície kórejských korporácií zahraničnými firmami v čase hospodárskej krízy a v prípade Turecka išlo o prílev PZI v rámci privatizačných procesov.

Prílev PZI v Grécku po prepuknutí hospodárskej a dlhovej krízy v roku 2008 sa správal štandardne, do roku 2010 sa prílev PZI do Grécka znížil o zhruba 90 %. Po roku 2011 sa prílev PZI do Grécka stabilizoval, čo môžeme pripísať pominutiu hrozby štátneho bankrotu Grécka a vylúčenia krajiny z Eurozóny. Po roku 2010 sa pritom rozbehli (aj keď pomaly) niektoré privatizačné procesy, ktorých účastníkmi sú spravidla zahraničné korporácie. Prílevu PZI pomohli aj reformné procesy, ktoré uvoľnili regulačnú záťaž v niektorých sektoroch služieb (napr. telekomunikácie). To otvorili nové príležitosti zahraničným investorom, ktorí sa sústredili najmä na oblasť finančných služieb a telekomunikácií.

Grécka ekonomika nie je v súčasnosti v ľahkej pozícii. Ani sedem rokov po začiatku hospodárskej recesie nie je schopná dosahovať udržateľný hospodársky rast. Nezamestnanosť mladých ľudí sa drží na úrovni 50 % a konkurencieschopnosť ekonomiky je stále nedostatočná. V prípade štátov v regióne strednej Európy hrali PZI dôležitú úlohu v dynamickom ekonomickom rozvoja, preto zvýšenie investičnej atraktívnosti Grécka musí patriť medzi najdôležitejšie úlohy gréckych vlád. V súčasnosti Grécko nie je konkurencieschopnou lokalitou *pre investície na zelenej lúke*. V prípade priemyselných projektov Grécko nie je schopné súťažiť s regiónom strednej Európy, ktorý ponúka lepšiu geografickú polohu, nižšie mzdové náklady, nižšie dane a veľkorysejšie investičné stimuly. Lepšie možnosti má Grécko v projektoch zameraných na služby, ale stredná Európa je vážnym konkurentom aj v prípade týchto projektov. Ak sa chce Grécko stať atraktívnou lokalitou pre zahraničných investorov, grécke vlády musia urýchlene pracovať na zlepšení kvality podnikateľského prostredia v krajine.

Použitá literatúra:

1. AKYÜZ, Yilmaz, BORATAV, Korkut. 2003. The Making of the Turkish Financial Crisis. In: *World Development* 31 (9), s. 1549–1566.
2. FELDMAN, Martin. 2002. Argentina's Fall - Lessons from the Latest Financial Crisis. In: *Foreign Affairs* 81 (2), s. 8-14.
3. HOLLINGSWORTH, David Anthony. 2008. The Rise, the Fall, and the Recovery of Southeast Asia's Minidragons: How Can Their History Be Lessons We Shall Learn

¹² Pozri napríklad vývoj časti prístavu Pireus po prevzatí čínskou spoločnosťou Cosco.

during the Twenty-first Century and Beyond? Lexington Books, 302 s. ISBN 978-0739119822.

4. KRUGMAN, Paul. 2000. Fire-Sale FDI. In: *Capital Flows and the Emerging Economies: Theory, Evidence, and Controversies*, s. 43-58. Dostupné na: <http://www.nber.org/chapters/c6164.pdf>.
5. PANTELIDIS, Pantelis, NIKOLOPOULOS, Efthymios. 2008. FDI Attractiveness in Greece. In: *International Advances in Economic Research* 14 (1), s. 90-100.
6. POGÁTSA, Zoltán. 2014. The Political Economy of the Greek Crisis. Lux Lit, 150 s. ASIN: B00IHQKGNA.
7. POMERLEAU, Kyle, LUNDEEN, Andrew, 2014. International Tax Competitiveness Index. Washington: Tax Foundation. Dostupné na: http://taxfoundation.org/sites/taxfoundation.org/files/docs/TaxFoundation_ITCI_2014.pdf.
8. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. 2015. Corruption Perceptions Index 2015. Dostupné na: http://files.transparency.org/content/download/1952/12820/file/2015_CPI_ReportInfographicsZIP.zip.
9. WORLD BANK. 2016. Doing Business 2016 - Measuring Regulatory Quality and Efficiency. The World Bank, 2016, 338 s. ISBN 978-1-4648-0668-1.

Internetové zdroje:

1. Eurostat - <http://ec.europa.eu/eurostat>.
2. http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf
3. <http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=143651972>
4. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/d65aa7c4-bfb1-11e5-846f-79b0e3d20eaf.html#axzz3zTdt131R>
5. <http://www.pgm-blog.com/china-cosco-35-years-lease-of-port-of-piraeus-greece/>
6. <http://www.statista.com/statistics/416209/average-annual-wages-greece-y-on-y-in-euros/>
7. <http://www.statista.com/statistics/419502/average-annual-wages-slovak-republic-slovakia-y-on-y-in-euros/>
8. UNCTADstat - <http://unctadstat.unctad.org/EN/>
9. World Economic Outlook October 2015
- <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/index.aspx>

Kontakt:

doc. Ing. Tomáš Dudáš, PhD.

Katedra medzinárodných ekonomických
vzťahov a hospodárskej diplomacie
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5
e-mail: tomas.dudas@euba.sk

Hybridná vojna – vojna 21. storočia

Radoslav Ivančík

Abstrakt

Hybridná vojna predstavuje v posledných rokoch jeden z najpoužívanejších pojmov vo sfére vojenstva a bezpečnosti, a čiastočne aj politiky a medzinárodných vzťahov, zvlášť po vypuknutí konfliktu na Ukrajine. Čoraz častejšie sa objavuje nielen vo vedeckých alebo odborných publikáciách, štúdiách či článkoch z oblasti vojenstva a bezpečnosti, ale tiež v rôznych časopisoch, správach a debatách mimo vojenskú a bezpečnostnú komunitu. Mohlo by sa zdať, že ide o nový termín alebo dokonca nový typ konfliktu, ale nie je to tak. Hybridná vojna nie je žiadny nový fenomén, je známa už veľa rokov, avšak po ruskej anexii Krymu je tento pojem oveľa populárnejší a častejšie používaný. Na druhej strane, väčšia časť širšej verejnosti nevie, čo tento termín naozaj znamená, čo hybridná vojna predstavuje, a preto sa autor vo svojom príspevku zaoberá problematikou hybridnej vojny a prostredníctvom dosiahnutých výsledkov realizovaného výskumu objasňuje podstatu skúmaného problému.

Kľúčové slová: Hybridná vojna, konflikt, hrozby, bezpečnosť, vojenstvo.

JEL Klasifikácia: Z00, Z19

Abstract

Hybrid war represents one of the most used terms in the area of military and security affairs, and particularly also in politics and international relationships in the last years, especially after the outbreak of conflict in Ukraine. It appears still more frequently not only in scientific or specialized military or security publications, studies or articles, but also in various journals, news, reports or debates out of military or security community. It might be seemed it is a new term or even new type of conflict, but it is not. Hybrid war is really no new phenomenon, it is known for many years; however, after the Russian annexation of Crimea, it is much more popular and used. On the other hand, the majority of wider public do not know what the mentioned term exactly represents, and that is the reason why an author of the article deals with this topic and, through gained results of the research, tries to explain the essence of examined problem.

Key words: Hybrid war, conflict, threats, security, military.

JEL Classification: Z00, Z19

Úvod

Hybridná vojna – pojem, ktorý sa v posledných rokoch, a zvlášť po vypuknutí konfliktu na juhovýchode Ukrajiny, objavuje čoraz častejšie nielen v slovníku vojakov, vojenských teoretikov alebo bezpečnostných expertov, ale aj v slovníku politikov, novinárov či diskutujúcich občanov. Neobjavuje sa už len vo vedecko-odborných publikáciách, štúdiách či vedecko-odborných časopisoch a zborníkoch z oblasti vojenstva a bezpečnosti, ale pomerne frekventovane aj v rôznych správach, reportážach, článkoch, publicistických reláciách alebo debatách mimo odbornú vojenskú a bezpečnostnú komunitu. Podľa Světničku sa dokonca z označenia hybridná vojna stal po vypuknutí konfliktu na Ukrajine „módny“ pojem zaznievajúci z úst kdekoho (Světnička, 2015).

Z vyššie uvedených riadkov by sa mohlo zdať, že ide o nový pojem, nový odborný termín či dokonca nový typ vojny. Ale nie je to tak. V žiadnom prípade nejde o nový fenomén ani o nový typ konfliktu, ale len o akési znovuobjavenie tohto pojmu a jeho spopularizovanie po ruskej anexii Krymu na jar 2014 a dobytí rozsiahlych území bojovníkmi Islamského štátu v Iraku a Sýrii v rokoch 2013 a 2014. Hybridné vojny či konflikty tu už totiž boli. Jeden z učebnicových príkladov predstavuje zabratie časti územia v českom pohraničí v roku 1938, kedy hitlerovské Nemecko využilo nielen vojenské, ale aj politické, ekonomické, informačné a humanitárne prostriedky (iDNES.cz, 2015).

Po ďalší príklad hybridnej vojny nemusíme chodiť až tak ďaleko do minulosti, stačí si spomenúť na prvú a druhú vojnu v Čečensku v rokoch 1994 až 1996, resp. 1999 až 2009, v ktorých boli čečenský separatisti schopní skombinovať konvenčný spôsob vedenia ozbrojeného zápasu s gerilovým spôsobom boja, realizovať psychologické operácie s cieľom nakloniť si miestne obyvateľstvo na svoju stranu, a zároveň vykonávať kriminálne aktivity a teroristické útoky nielen na území Čečenskej autonómnej republiky, ale najmä na ostatnom teritóriu Ruskej federácie. Bohužiaľ, ako uvádza Renfrew, mnohé z aktivít čečenských separatistov boli označené ako vojnové zločiny a zahynulo pri nich množstvo nevinných civilistov, vrátane detí, ako napríklad pri Beslanskom masakri v roku 2004 (Renfrew, 2011).

Typickým príkladom hybridnej vojny je podľa Caseyho aj konflikt z roku 2006 (označovaný aj ako druhá libanonská vojna) medzi Izraelom a libanonským hnutím Hizballáh, ktorého príslušníci boli schopní využívať súčasné moderné civilné technológie (napríklad zabezpečené mobilné telefóny, počítače a telekomunikačné systémy, atď.) v kombinácii s modernými zbraňovými systémami (napríklad protitankovými, protilodnými a zem-vzduch riadenými strelami, raketami, mìnometmi, modernými bezpilotnými prostriedkami, atď.) a improvizovanými výbušnými systémami inovatívnym a neočakávaným spôsobom (Casey, 2009, s. 28). Hizballáh, ako nešťatný a nekonvenčný aktér, zároveň dokázal identifikovať slabiny konvenčných regulárnych izraelských ozbrojených síl a úspešne aplikovať protiopatrenia voči ich silným stránkam (Zúna, 2010, s. 36).

Medzi ďalšie príklady z nedávnej minulosti možno zaradiť konflikty v Gruzínsku v roku 2008, v Líbyi v roku 2011, na juhovýchodnej Ukrajine od roku 2014 alebo súčasnú vojnu vedenú Islamským štátom na Blízkom východe a v juhozápadnej Ázii.

1 Vymedzenie a definovanie hybridnej vojny

1.1 Americký pohľad

Za „znovuobjavením“ termínu hybridná vojna, ako aj ďalších súvisiacich pojmov – hybridné hrozby, hybridný konflikt či hybridný spôsob vedenia boja – stojí Frank Hoffman. „Hybridná vojna“, podľa neho, „predstavuje viac ako len konflikt medzi štátmi a inými ozbrojenými skupinami. Je aplikáciou rôznych foriem konfliktu, ktoré najlepšie odlišujú hybridné hrozby alebo hybridné konflikty. To platí najmä odvtedy, odkedy môžu byť hybridné vojny vedené ako štátmi, tak i rôznymi nešťatnými aktérmi.“ (Hoffman, 2009a, s. 36)

Hybridná vojna tak podľa Hoffmana predstavuje vojnu, v ktorej pôsobia štátni i nešťatní aktéri, ktorí pri vedení bojovej činnosti využívajú metódy, ktoré predstavujú hybridné hrozby. Tie, ako uvádza Hoffman, „zahŕňajú celú škálu spôsobov boja, vrátane konvenčných spôsobov a schopností, neregulárnej taktiky a nepravidelných formácií, ako aj kriminálne a teroristické činy, ktoré zahŕňajú neobmedzené násilie, nátlak, spoločenské nepokoje a rozvrat.“ (Hoffman, 2007, s. 8) „Tieto rôznorodé aktivity môžu byť vykonávané viacerými samostatnými jednotkami (alebo dokonca tou istou jednotkou), pričom sú operačne a takticky riadené a koordinované v priestore operácie za účelom dosiahnutia synergického efektu vo fyzickom i psychologickom rozmere konfliktu. Želané účinky pritom možno dosiahnuť na všetkých úrovniach konfliktu.“ (Hoffman, 2009a, s. 36)

Glenn definuje hybridné hrozby ako „nepriateľa, ktorý súčasne a adaptabilne používa rôzne kombinácie politických, ekonomických, sociálnych a informačných prostriedkov a zároveň konvenčné, nepravidelné, katastrofické, teroristické a rozvratné kriminálne metódy vedenia boja.“ (Glenn, 2009, s. 2) Na doplnenie je potrebné uviesť, že nepriateľ môže podľa Glenna predstavovať kombináciu pôsobenia štátnych a neštátnych aktérov.

Podobná definícia bola prijatá na konferencii k hybridným vojnám,¹ podľa ktorej „hybridná hrozba predstavuje akéhokoľvek protivníka, ktorý súčasne a adaptívne uplatňuje konkrétnej situácii prispôsobený mix konvenčných, neregulárnych, teroristických a kriminálnych prostriedkov a aktivít v priestore operácie, pričom skôr ako o individuálneho aktéra, ide o protivníka alebo hrozbu pozostávajúcu z kombinácie štátnych a neštátnych aktérov.“ (US JFC HWC, 2009)

Tento pohľad potvrdzuje Kilcullen, ktorý o hybridnej vojne hovorí ako o modernom konflikte zahŕňajúcom kombináciu konvenčnej vojny, neregulárnej vojny, občianskej vojny, povstania a terorizmu (Kilcullen, 2009). Nemeth ju vo svojej práci venovanej čečenskej vojne charakterizuje ako moderný spôsob gerilovej vojny, v ktorej sú využité moderné technológie a moderné metódy mobilizácie (In AFJ, 2009)

McCuen zasa za hybridnú vojnu považuje „vojnu, ktorá má síce konvenčnú formu, ale rozhodujúce boje sú vybojované nie na konvenčných, ale na asymetrických bojiskách. Predstavuje boj proti ozbrojenému nepriateľovi, súboj o získanie nadvlády nad priestorom operácie a snahu o získanie podpory miestneho obyvateľstva, udržanie si podpory vlastného obyvateľstva a tiež podpory medzinárodného spoločenstva. Pritom práve nekonvenčné a asymetrické boje vybojované v rámci tejto ľudskej komunity nakoniec rozhodujú o úspechu alebo neúspechu“ (McCuen, 2008, s. 107).

Okrem vyššie uvedených názorov a definícií existujú samozrejme aj ďalšie od iných autorov, napríklad od Williamsona (2009), McCulloha a Johnsona (2013), Davisa (2013) alebo Deepa (2015), ktoré sú však viac či menej podobné a neprinášajú žiadnu zásadnú zmenu v americkom pohľade na skúmanú problematiku. Niektoré sú obširnejšie, niektoré stručnejšie, v niektorých sa autori sústreďujú viac na využitie hlavne fyzických nástrojov za účelom vyrovnania prevahy protivníka alebo jeho zdoľanie, a v niektorých zasa viac na nefyzické spôsoby vedenia boja, napríklad kybernetické útoky alebo psychologické operácie. V podstate sa ale zhodujú v tom, že v prípade hybridnej vojny ide o vojnu, v ktorej dochádza k súbežnému využitiu konvenčných i nekonvenčných prostriedkov, techník a metód pri vedení bojovej činnosti, a v prípade hybridných hrozieb ide o rozmanitú kombináciu regulárnych síl, neregulárnych síl a/alebo kriminálnych elementov, všetkých zjednotených za účelom dosiahnutia stanovených cieľov.

V každom prípade, bez ohľadu na úplnosť či neúplnosť používaných definícií, alebo odchýlky v nich, „hybridná vojna a hybridné hrozby“, ako uvádza Bowers, „predstavujú pre Spojené štáty americké veľmi reálnu bezpečnostnú výzvu, ktorej budú musieť čeliť v nasledujúcich dekádach.“ (Bowers, 2012, s. 39)

Potvrdzujú to slová bývalého amerického ministra obrany Gatesa, ktorý na margo škály možných hrozieb v rámci príprav vyváženej stratégie Pentagonu na ďalšie obdobie uviedol, že „v budúcnosti je možné očakávať ešte väčšie množstvo deštrukčných nástrojov a taktiky, od sofistikovaných až po jednoduché, ktoré budú uplatňované v hybridných konfliktoch alebo ešte komplexnejších formách boja.“ (Gates, 2009)

Aj preto Mattis uviedol, že „americké ozbrojené sily sa musia transformovať na hybridné sily a rozšíriť svoje nekonvenčné spôsobilosti.“ Odôvodnil to tým, že Spojené štáty americké budú viesť v 21. storočí vojny v hybridných podmienkach. V tejto súvislosti však zdôraznil, že „budovanie nových nekonvenčných spôsobilostí nesmie ísť na úkor klasických

¹ U.S. Joint Force Command Hybrid War Conference, Washington D.C., 24th February 2009

konvenčných, ale USA sa musia sústrediť na budovanie mixu oboch typov spôsobilostí“ (In Kruzel, 2009). A to preto, že i keď Spojené štáty budú s najväčšou pravdepodobnosťou pôsobiť v tomto storočí v hybridných konfliktoch, pokiaľ existujú konvenčné hrozby od konvenčných protivníkov a neodstránila sa možnosť vojny medzi štátmi, dovtedy musia USA udržiavať svoje konvenčné spôsobilosti a kapacity ako základ svojich schopností pre ostatné typy konfliktov (Mattis, Hoffman, 2007, s. 1).

V podobnom duchu sa vyjadril aj Casey, podľa ktorého „americké jednotky budú čeliť v budúcich konfliktoch hybridným hrozbám – dynamickej kombinácii konvenčných, nepravidelných, teroristických a kriminálnych spôsobilostí, využívaných asymetrickým spôsobom s cieľom byť protiváhou, resp. obmedziť výhody (silné stránky) amerických ozbrojených síl. Tie musia byť z toho dôvodu dostatočne prispôsobivé a všestranné, aby boli schopné čeliť týmto hrozbám“ (Casey, 2009, s. 28).

1.2 Európsky pohľad

Jedným z prvých Európanov, ktorý sa zaoberal problematikou hybridných vojen a dokázal ich definovať bol van Kappen. „Hybridná vojna“, podľa neho, „predstavuje široké spektrum nepriateľských aktivít, v ktorých úloha vojenského komponentu je skôr malá, pretože politický, informačný, ekonomický a psychologický vplyv sa stáva hlavným prostriedkom vedenia boja. Takéto metódy pomáhajú dosiahnuť významné výsledky: teritoriálne, politické a ekonomické straty nepriateľa, chaos a rozvrat systému výkonu štátnej moci, a oslabenie morálky spoločnosti.“ (In SGS, 2014)

Kappenov prínos však nespočíva len v definovaní hybridnej vojny a v konštatovaní, že „ide o kombináciu klasickej vojny s využívaním nepravidelných vojenských formácií“. Významné je predovšetkým to, že naplno poukázal na fakt, že „štáty, ktoré vedú hybridnú vojnu, uzatvárajú dohody s neštátnymi aktérmi, bojovníkmi (žoldniermi), súkromnými organizáciami a skupinami miestnych obyvateľov, avšak akúkoľvek komunikáciu s nimi dôrazne popierajú. Títo aktéri totiž môžu vykonávať (realizovať) také veci (kroky), ktoré si štát nemôže dovoliť podniknúť.“² Všetka špinavá robota tak môže byť potom hodená na plecيا nevládných organizácií“ (In UAP, 2015).

V rámci európskeho pohľadu na skúmanú problematiku stojí za pozornosť aj britský názor vyjadrený v Koncepte budúcich pozemných operácií, ktorý spracovalo Centrum pre rozvoj, koncepty a doktríny britského ministerstva obrany. Podľa tohto konceptu „britské ozbrojené sily, a predovšetkým pozemné sily, musia byť pripravené tak, aby boli schopné odolať prekvapivým útokom a získať alebo znovu získať iniciatívu, a musia byť vyzbrojené tak, aby boli schopné čeliť konvenčným alebo hybridným hrozbám, kedy nepriateľ využíva mix všetkých jemu dostupných nástrojov, konvenčných a/alebo nekonvenčných síl, doplnených o politické, ekonomické a ďalšie aktivity za účelom dosiahnutia ním stanovených cieľov“ (DCDC, 2008, s. 14).

² Poznámka autora: Štát je viazaný dodržiavaním medzinárodného práva, napríklad Ženevskými konvenciami na ochranu obetí vojny alebo Haagským dohovorom či Ženevským protokolom upravujúcim používanie zbraní vo vojne. Ženevské konvencie spolu so svojimi dodatkovými protokolmi predstavujú základný prameň medzinárodného humanitárneho práva (a tiež vojnového práva). Ich hlavnou zásadou je, že v prípade ozbrojeného konfliktu musí byť rešpektovaná dôstojnosť ľudskej bytosti a bez akéhokoľvek nepriaznivého rozlišovania musia byť pred konfliktom a jeho následkami chránení tí, ktorí na konflikte nie sú priamo zúčastnení, ako aj tí, ktorí boli z konfliktu vyradení v dôsledku choroby, zranenia či zajatia. Zmluvnými stranami Ženevských konvencií sú všetky štáty sveta a ich zásady (a zásady I. a II. dodatkového protokolu) sú súčasťou medzinárodného obyčajového práva, takže z toho titulu zaväzujú každého člena medzinárodného spoločenstva k ich dodržiavaniu. Porušenie Ženevských konvencií predstavujú vojenské zločiny, a preto je ich páchatel' trestne zodpovedný podľa medzinárodného práva.

Pod pojmom hybridná vojna sa v koncepte rozumie „konflikt, v ktorom štátni alebo neštátni aktéri využívajú všetky spôsoby vedenia boja súčasne, pričom používajú moderné konvenčné zbrane, nekonvenčné spôsoby a taktiky, terorizmus a kriminálne aktivity s cieľom destabilizovať existujúci poriadok (systém)“ (DCDC, 2008, s. 15). V dokumente sa zároveň uvádza, že „takéto výzvy si vyžadujú budovanie adekvátnych bojových spôsobilostí, keďže existuje vysoká pravdepodobnosť použitia nových zbraní, vykonávania kybernetických útokov a potenciálne aj nasadenia rádiologických zbraní za účelom dosiahnutia strategických účinkov, ktoré ohrozia britské záujmy“ (DCDC, 2008, s. 15).

Určitú minimalistickú pozíciu pri konceptualizácii hybridnej vojny zastáva v rámci britského poňatia Parry, podľa ktorého „hybridná vojna je vedená nepravidelnými jednotkami, ktoré majú prístup k sofistikovaným zbraniam a systémom, ktoré zvyčajne používajú regulárne jednotky“ (In Wilkie, 2009). V tomto prípade je ale potom otázne, v čom spočíva rozdiel oproti nepravidelnej vojne.

Z prostredia Českej republiky je potrebné vyzdvihnúť práce Zůnu a Světničku, ktoré minimálne v českom prostredí významným spôsobom pomohli ozrejmiť a pochopiť problematiku hybridných vojen, hybridných hrozieb, hybridného spôsobu vedenia boja a ďalších s tým spojených procesov a javov. Ocenenie si zaslúžia aj Kříž, Schevcuk a Števkov, ktorí sa zaoberali hybridnou vojnou ako novým fenoménom v bezpečnostnom prostredí Európy. Výsledkom ich práce je návrh komplexnej definície hybridnej vojny: „Hybridná vojna je ozbrojený konflikt vedený kombináciou nevojenských a vojenských prostriedkov s cieľom ich synergickým efektom prinútiť protivníka k vykonaniu takých krokov, ktoré by sám o sebe nevykonal. Aspoň jednou stranou konfliktu je štát. Hlavnú úlohu pri dosiahnutí cieľov vojny hrajú nevojenské prostriedky v podobe psychologických operácií a propagandy, ekonomických sankcií, embárg, kriminálnych aktivít, teroristických aktivít a iných subverzívnych aktivít podobného charakteru. Vojenské operácie útočníka sú vedené nepravidelnými silami kombinujúcimi symetrické a asymetrické spôsoby vedenia bojovej činnosti proti celej spoločnosti a najmä proti jej politickým štruktúram, orgánom štátnej správy a samosprávy, ekonomike štátu, morálke obyvateľstva a ozbrojeným silám.“ (Kříž, Schevcuk, Števkov, 2015, s. 8)

Na Slovensku, kde ani zďaleka nie je venovaná vojenskej vede taká pozornosť, resp. nie sú vytvorené také podmienky pre výskum v oblasti vojenstva ako v susednom Česku alebo v mnohých iných krajinách či už v rámci alebo mimo Severoatlantickej aliancie, za pozornosť stoja predovšetkým práce Hanka, ktorý poukazuje na to, že so zmenou charakteru bezpečnostného prostredia sa mení aj charakter dnešných konfliktov a vojen, pričom ponúka rozbor hybridnej vojny ako jednej z možných foriem vojny popri doteraz viac zaužívaných formách (Hanko, 2015, s. 67), a Beskida, ktorý prostredníctvom analýzy hybridnej vojny na Kryme poukazuje na nové možnosti a spôsoby vedenia moderného boja – vedenia tzv. vojny novej generácie (Beskid, 2014, s. 24). Okrem toho je nevyhnutné oceniť aj snahu o výskum konfliktov, ktorý prebieha pod vedením doc. Kazanského na Katedre bezpečnostných štúdií Fakulty medzinárodných vzťahov a politických vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

1.3 Ruský pohľad

Analýza ruského pohľadu na hybridné vojny, hybridné hrozby a hybridné spôsoby vedenia boja má mimoriadny význam pre ďalší výskum predmetnej problematiky nielen z dôvodu obrovskej vojenskej sily Ruskej federácie, ale aj z dôvodu úspešnej aplikácie zásad hybridnej vojny najprv (i keď len čiastočne) pri rusko-gruzínskom konflikte v roku 2008 a neskôr (plne) pri bleskovej anexii Krymu na jar 2014.

Za otca ruskej koncepcie hybridnej vojny sa považuje náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl Ruskej federácie a prvý námestník ministra obrany – armádny generál Valerij

Vasilievič Gerasimov, podľa ktorého „hybridná vojna je vojnou novej generácie, v ktorej tradičné vojenské metódy a postupy sú nahradené hybridnými, to znamená širokou škálou politických, ekonomických, informačných, medzinárodných, humanitárnych a ďalších nástrojov“. Gerasimov ďalej hovorí, že „v 21. storočí začína prevládať tendencia, kedy hranice medzi vojnou a mierom sú rozmazané. Vojny sa nevyhlasujú a ak sa začnú, neprebiehajú podľa obvyklej šablóny. Skúsenosti z konfliktov spojených s tzv. farebnými revolúciami v severnej Afrike a na Blízkom Východe poukazujú na to, že prosperujúci štát sa môže stať za niekoľko mesiacov, ba dokonca aj dní arénou vojenského zápasu, obeťou zahraničnej intervencie, a dostať sa do stavu humanitárnej katastrofy, chaosu a občianskej vojny.“ (Gerasimov, 2013)

„V žiadnej z krajín“, pokračuje generál, „kde vypukla tzv. arabská jar nie je oficiálne vyhlásená vojna, avšak sociálne, ekonomické a politické dôsledky pre jednotlivé štáty a spoločnosti sú zrovnateľné s následkami skutočnej vojny. K dosiahnutiu politických a strategických cieľov už nie sú potrebné zbrane, resp. existujú účinnejšie nástroje. Pre dosiahnutie stanovených cieľov je mnohokrát vhodnejšie použitie politických, ekonomických, informačných, humanitárnych a ďalších nevojenských opatrení, vrátane protestného potenciálu obyvateľstva cieľovej krajiny.“ Ako príklad uvádza Gerasimov používanie humanitárnych organizácií alebo súkromných bezpečnostných služieb. Príkladom sú podľa neho operácie v Sýrii, na Ukrajine alebo v Líbyi, kde najaté súkromné vojenské spoločnosti úzko spolupracovali s ozbrojenými oddielmi opozície, či pôsobenie Greenpeace v Arktíde. Náčelník generálneho štábu i ruská vláda sú presvedčení, že Západ financuje tak opozíciu, ako aj ďalšie organizácie, napríklad nevládne organizácie na Ukrajine i v Rusku. „To všetko je doplnené o skryté vojenské akcie informačného charakteru alebo špeciálnych jednotiek. Otvorené použitie sily so zámenkou „udržania mieru a regulácie krízy“ prebieha až na konci konfliktu za účelom „dosiahnutia konečných cieľov“. (In Grohmann, 2015)

V tejto súvislosti Gerasimov ďalej hovorí a pýta sa: „Samozrejme, najľahšie by bolo povedať, že udalosti arabskej jari nie sú vojna, a preto by sme ich my vojaci nemali skúmať. Ale možno práve naopak, nie sú tieto udalosti typickou vojnou 21. storočia?“. A zároveň dodáva: „Samotné pravidlá vojny sa zmenili. Vzrástla úloha nevojenských spôsobov dosiahnutia politických a strategických cieľov, ktoré v mnohých prípadoch svojou efektívnosťou prevyšujú silu zbraní. Vojenské sily sa často používajú pod pláštikom mierových operácií, ktoré majú dosiahnuť uzmierenie znepriatelených strán.“ (Gerasimov, 2013)

Náčelník generálneho štábu si kladie aj ďalšie rétorické otázky: „Čo je to súčasná vojna? Na čo treba pripravovať armádu? Ako má byť vyzbrojená?“. Odpovede na tieto a ďalšie súvisiace otázky by mali určovať cesty rozvoja ozbrojených síl v dlhodobej perspektíve a zároveň umožniť získať predstavu o spôsoboch ich použitia. V súčasnosti sa podľa Gerasimova zavádzajú nové, netradičné bojové postupy. Rastie úloha mobilných zoskupení rôznych druhov, ktoré pôsobia v jednotnom informačnom poli a v spravodajskom priestore vďaka možnostiam nových systémov riadenia a zabezpečenia. Vojenské operácie sú dynamickejšie, aktívnejšie a prinášajú viac výsledkov. Vytrácajú sa taktické a operačné prestávky, ktoré by mohol protivník využiť. Nové komunikačné a informačné technológie umožnili zmenšiť priestorový a časový odstup medzi vojakmi a velením.

Frontálne zrážky veľkých zoskupení vojakov na strategickú a operačnú úroveň postupne, ako uvádza Gerasimov, ustupujú do úzadia. Vplyv na protivníka na diaľku sa postupne stáva hlavným spôsobom dosiahnutia cieľov operácie. Jeho objekty sa ničia v celej hĺbke jeho územia. Stierajú sa rozdiely medzi strategickou a taktickou úrovňou, útočnými a obrannými operáciami. Masovo sa využívajú veľmi presné zbrane. Súčasťou výzbroje sa stávajú zbrane fungujúce na základe nových fyzikálnych princípov a robotické systémy. Široko sa využíva asymetrická vojenská činnosť, ktorá umožňuje nivelizovať prevahu protivníka v ozbrojenom boji. Pritom sa využívajú príslušníci špeciálnych vojsk a sily

vnútornej opozície na vytvorenie permanentného frontu na celom území znepriateleného štátu. Využíva sa tiež informačný vplyv, ktorého formy a spôsoby sa neustále zdokonaľujú. Prebiehajúce udalosti nachádzajú odraz vo vojenských doktrínach rôznych krajín (Bačišin, 2015).

Generál Gerasimov v súvislosti s riešenou témou prezentuje názor, že „*nepriateľa je možné poraziť kombináciou politických, ekonomických, technologických, informačných a ekologických operácií.*“ (Gerasimov, 2013) Toto jeho vyjadrenie je v súlade s víziou vojny, ktorá sa neodohráva na fyzickom bojisku, ale ako uvádzajú ruskí teoretici, odohráva sa v tzv. psychologickú sféru. Podľa nich sa budúce vojny nebudú viesť klasickým spôsobom na bojisku, ale najmä v ľudských myšliach. Aj preto Rusko kladie v súčasnosti veľký dôraz na oblasť informačných a psychologických operácií. Informačné a psychologické operácie už nebudú ako doteraz hrať úlohu len podporných alebo pomocných aktivít, pretože dobre pripravená a vedená informačná a psychologická vojna môže podľa tejto koncepcie v mnohých prípadoch nahradiť tradičné spôsoby vedenia vojny bez potreby nasadenia veľkého počtu vojenských jednotiek a techniky.

V posledných konfliktoch sa podľa Gerasimova objavili nové metódy a spôsoby vedenia vojenských operácií, ktorých vývoj, zdokonaľovanie a uplatňovanie bude aj naďalej pokračovať a prinesie zásadné zmeny v charaktere budúcich ozbrojených konfliktov. Tie najväčšie zmeny medzi tradičnými a netradičnými vojenskými metódami (spôsobmi), ako ich prezentuje náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl Ruskej federácie, sú uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Tab. 1 Zmeny v charaktere ozbrojených konfliktov podľa V. V. Gerasimova

Tradičné vojenské metódy	Nové vojenské metódy
– vojenská akcia začína po strategickom rozvinutí vojsk (vyhlásenie vojny), – frontálne strety medzi veľkými skupinami vojsk, ktorých základ tvoria najmä útvary pozemných síl, – porážka ľudskej a palebnej sily, prevzatie kontroly nad regiónom a hranicami za účelom získania kontroly územia, – deštrukcia ekonomickej sily protivníka a anexia jeho územia, – vedenie bojovej činnosti na zemi, vo vzduchu a na mori, – velenie ozbrojeným silám (jednotkám) podľa pevnej, hierarchicky organizovanej štruktúry velenia a riadenia.	– vojenskú akciu začínajú vojenské jednotky v mierovom stave (vojna nie je vôbec vyhlásená), – nekontaktné strety medzi vysoko pohyblivými a špecializovanými (hybridnými) bojovými jednotkami, – zničenie vojenskej a ekonomickej sily protivníka prostredníctvom krátkodobých a presných útokov (úderov) na jeho vojenskú a civilnú infraštruktúru, – masívne použitie vysoko presných zbraní a zbraňových systémov, špeciálnych jednotiek (operácií), robotizovaných kompletov a zbraní založených na nových fyzikálnych princípov (laserových, plazmových, akustických, vysokofrekvenčných a pod.), – využitie ozbrojených civilistov (4 civilisti na 1 vojaka), – súbežné útoky na nepriateľské jednotky a objekty na celom území, – súbežné boje na zemi, vzduchu, mori a v informačnom priestore, – použitie asymetrických a nepriamych metód, – velenie a riadenie jednotiek v jednotnom informačnom priestore.

Zdroj: Berzinš, 2014, s. 4

Na vyššiu úroveň a kvalitu ruského operačného umenia, ktoré v súčasnosti „dosiahlo novú intelektuálnu fázu“, a na zmenu ruského pohľadu na vedenie vojny novej generácie poukázal Mattsson. Vo svojej prednáške na tému adaptácie ruských ozbrojených síl na nové operačné koncepty multipolárneho sveta hovorí, okrem iného, aj o zmene v smerovaní (posune) rozvoja ruských vojenských spôsobilostí do roku 2020. Ide predovšetkým o posun:

- od priamej deštrukcie k priamemu vplyvu,
- od priameho zničenia protivníka k jeho vnútornému rozkladu,
- od vojny so zbraňami a technológiami ku kultúrnej vojne,
- od vojny s konvenčnými silami k vojne so špeciálne pripravenými silami a komerčnými nepravidelnými zoskupeniami,
- od tradičného (3D) bojiska k informačnej a psychologickej vojne a vojne vnímania,
- od priamych stretov k bezkontaktnnej vojne,
- od lineárnej a lineárne členenej vojny k totálnej vojne, zahŕňajúcej nepriateľské sily a základne v jeho tyle,
- od vojny v reálnom fyzickom prostredí k vojne prebiehajúcej v ľudskom vedomí a v kyberpriestore,
- od symetrickej vojny k asymetrickej, vedenej prostredníctvom politických, ekonomických, technologických a ekologických kampaní,
- od časovo obmedzenej (ohraničenej) vojny k permanentnej vojne ako prirodzenej podmienke v živote národa (In Berzinš, 2014, s. 5).

V rámci objasnenia ruského pohľadu na hybridné vojny, resp. vojny novej generácie je potrebné, okrem Gerasimovej koncepcie, spomenúť aj prácu Čekinova a Bogdanova. Význam ich práce spočíva najmä v tom, že hoci kladú dôraz na využívanie tých najmodernejších vojenských i nevojenských technológií, vojna novej generácie sa má podľa nich odohrávať predovšetkým v psychologickej a informačnej dimenzii, kde bude dochádzať k rozhodujúcim bojom. Do vojny budú podvratným spôsobom zaťahované protivníkov verejné inštitúcie, pričom týmto konfliktom, v ktorých majú byť vo veľkej miere využívané asymetrické postupy k podlomeniu presily protivníka, má predchádzať intenzívna výzvedná a prieskumná činnosť.

Čekinov a Bogdanov rozdelili priebeh vojny novej generácie do nasledujúcich fáz:.

- 1) nevojenské asymetrické vedenie vojny zahŕňajúce informačné, psychologické, ideologické, diplomatické a ekonomické opatrenia ako časť plánu na vytvorenie priaznivých politických, ekonomických a vojenských predpokladov pre ďalšie fázy vojny;
- 2) špeciálne operácie s cieľom oklamania politických a vojenských predstaviteľov koordinovanými opatreniami prostredníctvom diplomatických kanálov, masovo oznamovacích prostriedkov, vládnych a vojenských agentúr, únikom falošných údajov, rozkazov, nariadení a smerníc;
- 3) zastrašovanie, klamanie a podplácanie vládnych a vojenských predstaviteľov s cieľom prinútiť ich, aby prestali plniť svoje služobné povinnosti;
- 4) destabilizujúca propaganda, ktorá má zvýšiť nespokojnosť obyvateľstva, čo bude umocnené príjazdom militantných skupín a eskaláciou podvratnej činnosti;
- 5) zriadenie bezletových zón nad krajinou, ktorá má byť napadnutá, vyhlásenie blokády a rozsiahle využitie súkromných vojenských spoločností v tesnej spolupráci s ozbrojenými opozičnými jednotkami;
- 6) zahájenie vojenských akcií, ktorým predchádzal rozsiahly prieskum a diverzná činnosť, t.j. všetky typy, formy a metódy operácií, vrátane operácií špeciálnych jednotiek, operácií vo vesmíre, rádiové a elektronické operácie, diplomatické spravodajstvo, spravodajstvo tajných služieb a priemyslová špionáž;

- 7) operácie vedené prostredníctvom cielených informácií, elektronický boj, letecké a kozmické operácie, nepretržité letecké zastrašovanie v súčinnosti s použitím vysoko presných zbraňových systémov (ďalekonosné delostrelectvo) a zbraní založených na nových technológiách (vrátane mikrovln, radiácie, neletálnych biologických zbraní);
- 8) likvidácia zostávajúcich miest odporu a zničenie zvyškov nepriateľských zoskupení prostredníctvom špeciálnych operácií vedených prieskumnými jednotkami, ktoré vyhľadávajú jednotky nepriateľa a hlásia ich súradnice raketovým a delostreleckým jednotkám; paľba s využitím vyspelých zbraní, sústredená na zničenie jednotiek, ktoré kladú odpor; nasadenie výsadkových jednotiek, ktoré obkľúčia posledné body odporu; a operácie na vyčistenie terénu prostredníctvom pozemných jednotiek (Čekinov a Bogdanov, 2013) .

Z uvedeného vyplýva, že ruský pohľad na vedenie modernej vojny je založený na teórii, že hlavným bojovým priestorom je myseľ. Kříž k tomu uvádza: „*Kým v dobách Sovietskeho zväzu a tesne po jeho rozpade lipla Moskva v prvom rade na tradičnej porážke protivníka silou, nasledovanej nahradením vlády a potom sociálnym inžinierstvom, v novom poňatí sú priority obrátené tak, že pre konečnú porážku protivníka nemusí ku skutočnému bojovému nasadeniu jednotiek vlastne ani dôjsť.*“ (In Světnička, 2015) Vedenie vojen novej generácie bude preto založené na informačnej a psychologickú vojne, aby bola dosiahnutá nadvláda nad nepriateľskými vojskami, získaná kontrola nad jeho zbraňami a technikou, a aby nepriateľské ozbrojené sily a civilné obyvateľstvo boli morálne a psychologicky zlomené. Hlavným cieľom je podľa možnosti čo najväčšie obmedzenie nasadenia ťažkej vojenskej techniky a síl a dosiahnutie toho, aby vojenské jednotky a civilné obyvateľstvo naopak podporovali útočníka, na škodu vlastnej vlády a vlastnej krajiny.

Napriek všetkým vyššie uvedeným informáciám Gerasimov tvrdí, že „*Rusko na tomto poli zaspalo, a preto je potrebné pracovať na náprave. Vojenské akcie sú totiž čím ďalej tým dynamickéjšie, operačné a taktické pauzy, ktoré by mohol protivník využiť, sa strácajú, a nasadenie veľkých zoskupení síl na strategickú i taktickú úroveň je už tiež minulosťou. Hlavným prostriedkom na dosiahnutie stanovených strategických a operačných cieľov sa stávajú dial'kové, bezkontaktné akcie.*“ (Grasimov, 2013). Keďže hybridné vojny vníma generál nielen ako príležitosť, ale aj ako hrozbu, je podľa neho nevyhnutné, aby sa doterajšie koncepcie ďalej rozvíjali, aby bolo Rusko na tento typ vojny pripravené, vedelo jej čeliť, ale tiež využiť vo svoj prospech.

2 Príklady hybridnej vojny

2.1 Gruzínsko

Vojna v Gruzínsku začala 1. augusta 2008, kedy gruzínske jednotky začali ostreľovať mínometmi, granátometmi a z ručných zbraní Cchinvali – hlavné mesto Južného Osetsku,³ vrátane obytných zón. Zomreli prví ľudia, vznikli prvé materiálne škody a keďže Gruzínsko

³ Po rozpade ZSSR v roku 1991 sa v Gruzínsku uskutočnilo referendum o nezávislosti krajiny, po ktorom krajina 9. apríla 1991 vyhlásila nezávislosť. Obyvatelia Južného Osetsku však nesúhlasili s referendom, nechceli sa stať súčasťou Gruzínska, ale radšej chceli zotrvať v pevnom zväzku s Ruskou federáciou. V Južnom Osetsku sa uskutočnilo referendum, v ktorom sa drvivá väčšina obyvateľov vyslovila za nezávislosť od Gruzínska a samostatnosť. Južné Osetsko (podobne ako Abcházsko) sa následne oddelilo od gruzínskeho teritória. Tbilisi vyslalo vojenské jednotky, aby potlačili separatistické hnutie a tak sa začala vojna, ktorá stála 2 tisíc ľudí ich životy. Po skončení bojov dohliadalo na základe vzájomnej dohody na dodržiavanie prímeria 500 vojakov mierových síl z Ruskej federácie, Severného a Južného Osetsku, Gruzínska a OBSE. V roku 2006 hlasovalo v referende 99 % Osetíncov za úplnú samostatnosť Južného Osetsku (Kyselová, 2008).

pokračovalo v koncentrácii a rozmiestňovaní svojich síl na hraniciach Južného Osetska, začalo sa s evakuáciou civilistov do Severného Osetska. 7. augusta jednotky gruzínskych ozbrojených síl opätovne ostreľovali Cchinvali a ďalšie osetské mestá. Vojna napokon naplno prepukla 8. augusta 2008 v deň otvorenia 29. letných olympijských hier v Pekingu potom, čo Gruzínsko prekvapivo po podpísaní prímeria zaútočilo na Južné Osetsko, obkľúčilo jeho metropolu a zahájilo mohutný útok. Pri útoku zároveň napadli ruské kasárne a zabili desiatku ruských vojakov. Rusko požiadalo o mimoriadne zasadanie Bezpečnostnej rady OSN, s čím BR súhlasila. Potom, čo gruzínske jednotky pokračovali v útoku na Cchinvali a ďalšie osetské mestá po zemi i zo vzduchu, juhoosetský parlament požiadal Rusko pomoc. To o niekoľko hodín zahájilo protiofenzívu prostredníctvom jednotiek 58. armády, čím sa pomer síl na bojisku radikálne zmenil (SME, 2008). Po vytlačení gruzínskych jednotiek z územia Južného Osetska ruské vojenské jednotky pokračovali v útoku na gruzínske ozbrojené sily, vojenské objekty, sklady, základne a veliteľské stanovištia, a v postupe gruzínskym územím. Zastavili sa 55 km od Tbilisi, keď im vtedajší ruský prezident Dmitrij Medvedev nariadil ukončiť vojenské operácie v Gruzínsku.

Z hľadiska skúmanej problematiky je nutné upozorniť, že v tomto prípade nešlo o hybridnú vojnu v pravom slova zmysle, resp. o hybridnú vojnu v zmysle vyššie uvedených definícií. Bola to klasická konvenčná vojna, v ktorej boli primárne použité konvenčné zbrane a konvenčné postupy, avšak Rusko v nej zároveň významným spôsobom využívalo prvky hybridného vedenia boja k príprave a podpore vedenia svojich bojových operácií. K dosiahnutiu politických cieľov operácie nedošlo len s použitím vojenskej sily, ale aj prostredníctvom hybridných spôsobov boja (napríklad prostredníctvom ekonomických sankcií a embarga, informačnej vojny, kybernetickej vojny, diplomatických i humanitárnych aktivít, atď.), ktoré zohrali významnú podpornú úlohu.

Obe strany ozbrojeného konfliktu viedli intenzívnu informačnú vojnu, čo sťažovalo oddelenie faktov od úmyselne šírených dezinformácií. Okrem toho, že Moskva a Tbilisi sa vzájomne obviňovali zo zabíjania civilistov a z vytvárania humanitárnej katastrofy, Moskva kládla vinu za rozpútanie krviprelievania Gruzínsku a jeho postup v Južnom Osetsku prirovnala ku genocíde, gruzínsky prezident Michail Saakašvili zasa obvinil Rusko, že si chce podmaniť jeho krajinu. Neskôr, v správe, ktorú si objednala Európska únia a text bol navrhnutý tímom pod vedením švajčiarskej diplomatky Heidi Tagliavini, sa priamo hovorí, že to bolo masívne gruzínske ostreľovanie a delostrelecký útok na mesto Cchinvali počas noci zo 7. na 8. augusta 2008, čo sa považuje za začiatok vojnového stavu (EurActiv, 2009). O ďalšie tri roky obvinil prezidenta Saakašvilihu aj jeho prívržencov zo zodpovednosti za rozpútanie vojny s Ruskom v roku 2008 aj predseda gruzínskej vlády Bidzina Ivanišvili. K rovnakému záveru dospela aj gruzínska nezávislá vyšetrovacia komisia, ktorá sa zaoberala príčinami a dôsledkami vyostrenia situácie na Kaukaze v roku 2008 (HS, 2012). Rusko bolo zasa z viacerých strán a od viacerých významných politikov kritizované za vstup ruských jednotiek na územie Gruzínska. EÚ ho vo vyššie zmienenej správe obvinila z provokácií a jeho reakciu na útok na ruských vojakov za neprimeranú (EurActiv, 2009).

Informačnej vojne dominovali tri hlavné témy: 1. Gruzínsko a najmä jeho prezident Saakašvili boli agresori; 2. Rusko bolo nútené zasiahnuť na obranu svojich občanov a zabrániť humanitárnej katastrofe; 3. Západ nemá žiadny legitímny dôvod na kritiku Ruska, pretože Rusko vykonalo iba to, čo Západ vykonal v roku 1999 v Srbsku v Kosove. Súbežne s informačnou vojnou proti Gruzínsku prebehla tiež vojna kybernetická. Viacero významných gruzínskych webových stránok, vrátane stránky gruzínskeho prezidenta, ministerstva zahraničných vecí, národnej banky, parlamentu a najvyššieho súdu bolo napadnutých a pozmenených. Tieto kybernetické útoky boli centrálné riadené a koordinované. Okrem toho dôležitú úlohu zohrali ruské výsadvkové jednotky a sily zvláštneho určenia.

Napriek relatívne hladkému víťazstvu a získaniu cenných skúseností, konflikt ukázal aj slabiny, ktoré by sa Rusku v konflikte so silnejším protivníkom nemuseli vyplatit'. Preto reformy, ktoré oznámil prezident Medvedev bezprostredne po vojne, odrážajú zámery ako zlepšiť spôsobilosti ruských ozbrojených síl a schopnosť Ruska viesť účinné a efektívne ťaženia s využitím moderných technológií a nových operačných postupov.

2.1 Ukrajina

Rusko, poučené konfliktom s Gruzínskom, použilo pri úspešnej anexii Krymu na jar 2014 širokú škálu vojenských (symetrických i asymetrických), politických, ekonomických, informačných, propagandistických, diplomatických a kybernetických prostriedkov vedenia boja. Ukázalo sa, že Moskve, v súlade s Gerasimovovou koncepciou hybridnej vojny, nešlo o likvidáciu protivníka, ale o jeho ovládnutie. Použitie konvenčnej vojenskej sily sa stalo takmer nepotrebné (počas anexie nebol zabitý ani jediný ukrajinský vojak alebo civilista), pretože ovládnutím mysli krymského obyvateľstva, vojakov, námorníkov a príslušníkov ďalších ozbrojených zložiek, došlo k tomu, že títo pod informačným a psychologickým vplyvom (tlakom) zradili vlastný štát⁴ a podporili agresora, a tým umožnili Rusku dosiahnuť vytýčený cieľ.

Operácia prebehla podľa pripraveného scenára. Po presune dobre vyzbrojených, vystrojených a vycvičených osôb bez akýchkoľvek insígnií, došlo k rýchlemu obsadeniu dôležitých administratívnych budov, úradov, letísk a k blokovaniu vojenských základní; bol zabezpečený prísun civilných destabilizačných skupín s cieľom vyvolania nespokojnosti u miestneho obyvateľstva, boli nasadené špeciálne jednotky, rozvedka a príslušníci súkromných bezpečnostných agentúr so skúsenosťami s Podnesterska, Čečenska a Bosny a Hercegoviny. Súčasne pokračovala informačná a psychologická vojna so zameraním na elimináciu miest odporu (Beskid, 2015).

Ukrajina nebola na takúto situáciu vôbec pripravená. Jej nové politické vedenie bolo absolútne neschopné prijímať situácii adekvátne rozhodnutia a vydávať zmysluplné rozkazy ozbrojeným zložkám štátu. Ich velenie, vzhľadom k absencii rozkazov od najvyšších predstaviteľov krajiny, nebolo schopné riadiť, organizovať a už vôbec nie koordinovať činnosť jednotlivých ozbrojených a bezpečnostných zložiek a prijímať účinné a efektívne protiopatrenia na zabránenie anexie polostrova. Problém spočíval aj v tom, že ukrajinská armáda a bezpečnostné zložky boli dlhodobo podfinancované, nedostatočne vyzbrojené, vystrojené, zásobované, s nízkou úrovňou pripravenosti, vycvičenosti, s malými alebo vôbec žiadnymi skúsenosťami s bojovými operáciami, nereformované a navyše slabo lojálne ku skorumpovanej vláde.

V prípade anexie Krymu a konfliktu na juhovýchodnej Ukrajine sa, na rozdiel od rusko-gruzínskej vojny v roku 2008, už naplno prejavili všetky spôsoby vedenia hybridnej vojny, vojenské i nevojenské. V rámci vojenskej dimenzie sú Rusko a ním podporovaní separatisti schopní do konfliktu nasadiť široké spektrum jednotiek a vojenskej techniky. Podľa amerického ministerstva obrany malo v novembri 2014 Rusko na Ukrajine (bez zahrnutia Krymu) 7 tisíc vojakov a celkovo sa ich vraj dosiaľ na Ukrajine vystriedalo viac ako 40 tisíc, čo však Rusko popiera. Naopak, obviňuje Spojené štáty a krajiny NATO, že prostredníctvom poradcov z radov ozbrojených síl, špeciálnych jednotiek a spravodajských služieb a nimi financovaných súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností pomáhajú ukrajinským ozbrojeným zložkám, pravidelným i nepravidelným. Rusko a ruské organizácie na druhej strane aktívne podporujú (logisticky, materiálne a personálne) separatistov, ktorí predstavujú kombináciu miestneho obyvateľstva, občanov Ruska a ďalších

⁴ Z 18 tisíc ukrajinských vojakov dislokovaných na Kryme, 14,5 tisíce prešlo na stranu Ruska. V prevažnej väčšine išlo o vojakov ruskej národnosti.

krajín bývalého Sovietskeho zväzu, vrátane niekoľkých dobrovoľníkov zo Slovenska, Česka a ďalších krajín Európy.

V rámci nevojenskej dimenzie je potrebné poukázať na využívanie diplomatických, ekonomických, informačných, kybernetických a humanitárnych nástrojov. Napríklad ruská diplomacia sa snaží na pôde svetových organizácií o obhajobu svojich aktivít a o oslabenie pozície Kyjeva, hlavne presadzovaním a propagáciou federalizácie Ukrajiny. Z ekonomických nástrojov ide najmä o manipuláciu s cenou za dovážaný ruský zemný plyn a obmedzujúce netarifné opatrenia na ukrajinské potravinárske tovary. Neprijemné sú tiež pre ukrajinskú ekonomiku sankcie v podobe zákazu dovozu rôznych druhov potravín a tovarov do Ruska alebo využívania ruského vzdušného priestoru ukrajinskými aerolinkami. Rusko tiež využíva tzv. novú propagandu, ktorá nemá za cieľ príjemcu informácie presvedčiť, ale hlavne zneistiť ho v jeho pohľade na to, čo je pravda a čo nie, a čomu možno veriť.

V rámci udržania si podpory u domácej populácie Rusko využíva širokú paletu mediálnych prostriedkov, predovšetkým štátnej televízie, ktoré sú svojim pokrytím Ukrajiny schopné významne ovplyvniť nielen domácu, ale i ukrajinskú verejnú mienku. Dôležitú úlohu v tejto oblasti zohrávajú aj platení internetoví blogeri, ktorí na domácich i zahraničných weboch prispievajú do diskusií, v ktorých vyjadrujú podporu ruským aktivitám a spochybňujú protiruské názory a aktivity. V rámci využívania kybernetických nástrojov možno spomenúť viacero kybernetických útokov na webové stránky a systémy ukrajinských štátnych inštitúcií, dopravné siete, webové stránky dobrovoľníckych práporov a kybernetické útoky pomocou malwaru alebo spywaru. V rámci nevojenských nástrojov nemožno zabudnúť ani na dodávky potravín, liečiv, materiálu a techniky prostredníctvom humanitárnych konvojov z Ruska a plnenie ďalších úloh pod rúškom humanitárnych aktivít.

Zapieranie ruskej vojenskej participácie na operáciách na juhovýchodnej Ukrajine taktiež patrí do arzenálu hybridnej vojny. Rovnako ako tam patrí to, že „*ak Pentagon a NATO označujú ruské aktivity na Ukrajine ako vedenie „hybridnej vojny“, takisto možno týmto spôsobom označiť aj aktivity USA a ich spojencov na tej istej Ukrajine – nepravidelné ozbrojené jednotky sú aj na strane Kyjeva, rovnako ako silná mediálna propagačná činnosť a technologická podpora všetkými dostupnými prostriedkami v prospech Kyjeva*“ (Pravda, 2015). Gerasimov taktiež obviňuje Západ z vedenia hybridnej vojny na Ukrajine, pričom poukazuje najmä na pôsobenie zahraničných tajných služieb a obrovské finančné zdroje, informačné prostriedky a materiálno-technickú pomoc v prospech ukrajinských ozbrojených síl a nepravidelných ozbrojených skupín. „*Generál i ruská vláda sú presvedčení, že Západ financoval ukrajinskú opozíciu a ďalšie organizácie, napríklad nevládne, a to tak na Ukrajine, ako aj v Rusku*“ (Světnička, 2015).

2.3 Blízky východ

Za typický príklad hybridnej vojny na Blízkom východe, ako už bolo naznačené v úvode, sa považuje vojna medzi libanonským Hizballáhom⁵ a Izraelom. Hizballáh v nej okrem už zmienených moderných civilných technológií v kombinácii s modernými zbraňovými systémami a improvizovanými výbušnými systémami využil množstvo ďalších prostriedkov, spôsobov a nástrojov hybridného boja, vrátane partizánskeho boja, informačnej vojny, psychologickéj vojny a kriminálnych i teroristických aktivít. Vedenie Hizballáhu dokázalo v boji proti ozbrojeným silám židovského štátu sústrediť, využiť a koordinovať

⁵ Hizballáh je libanonské šiitské politické a vojenské hnutie, ktoré vzniklo v roku 1982 zjednotením niekoľkých šiitských skupín v reakcii na izraelskú inváziu do Libanonu. V arabskom a moslimskom svete je považované za legítimnú politickú stranu, kým niektoré západné vlády a Izrael ho naopak považujú za teroristickú organizáciu. V oblasti južného Libanonu zriaďuje celý rad škôl, nemocníc a ďalších sociálnych služieb. Jedným z hlavných sponzorov Hizballáhu je Irán.

útoky a aktivity paramilitantných jednotiek, kriminálnych skupín a teroristických buniek, nastražiť pasce a využiť iránsku vojenskú, finančnú, materiálnu a technickú podporu.

Za pozornosť stojí, že útokom na izraelské jednotky predchádzala v rámci hybridného spôsobu vedenia boja masívna informačná kampaň, zameraná nielen na arabské a moslimské komunity, ale aj svetovú verejnosť. Fotky mŕtvych civilistov, zničených budov, a videá zobrazujúce utrpenie starcov, žien a detí, zbombardovaných civilných obydľí, škôl a nemocníc po izraelských útokoch boli s cieľom získať sympatie pre seba a odsúdenie Izraela okamžite zasielané do všetkých svetových médií a zavesené na internete. Výsledkom boli reakcie z mnohých strán žiadajúce zastaviť izraelské útoky na libanonskom území, obvinenia zo spáchania vojnových zločinov a psychologický nátlak na vedúcich politických a vojenských predstaviteľov židovského štátu.

Podľa Hoffmana práve okamžitá distribúcia fotografií a videozáznamov z bojiska spôsobila, že i keď Izrael tento konflikt vojensky neprehral, podľahol na informačnom poli, a tým prevládol u väčšiny širokej verejnosti pocit, že v ňom bol porazený (Hoffman, 2007, s. 38-39). Výrazne k tejto percepcii prispeli aj medializované obvinenia Izraela zo spáchania vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti. Luther v tom čase uviedol, že „izraelské vojská ignorovali vojenské právo a útočili na obytné domy bez ohľadu na škody, ktoré tým spôsobia. Opakované a neprimerané útoky na obytné štvrte poukazujú na to, že súčasná izraelská stratégia je v rozpore s princípmi medzinárodného humanitárneho práva“. Podľa OSN prišlo počas izraelských útokov o život vyše asi 1 500 palestínskych civilistov, z toho 519 detí. Zničených alebo vážne poškodených bolo podľa oficiálnych odhadov až 18 000 obytných jednotiek! (Aktuality, 2014) Aj preto hlavná prokurátorka Medzinárodného trestného súdu začala počiatočné vyšetrovanie tvrdení o vojnových zločinoch Izraela. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu na margo toho uviedol, že „Izrael sa len legitímne bránil proti palestínskym teroristom, ktorí pravidelne páchajú niekoľkonásobné vojnové zločiny, úmyselne vysielajú tisícky rakiet na našich civilistov, zatiaľ čo sa schovávajú za civilistami a používajú ich ako živé štíty.“ Preto je podľa neho rozhodnutie vyšetrovať Izrael nezmyselné. (Speyer, 2015)

Druhým typickým príkladom vedenia hybridnej vojny na Blízkom východe je vojna, ktorú vedie Islamský štát (IŠ). Táto militantná sunitská teroristická organizácia, ktorá sa formovala na pozadí islamskej frustrácie, nespokojnosti a obáv z príchodu Veľkého Satana zo Západu (Tomášeková, 2015, s. 162) a získala medzinárodné odsúdenie za jeho brutalitu, teror a genocídu voči niektorým etnickým a náboženským skupinám (šiiťom, jezídmi, kresťanom i opozičným sunitom), využíva v rámci svojho „šok a hrôza“ štýlu hybridné spôsoby a nástroje boja tak proti konvenčným vojenským silám v Iraku a Sýrii, ako aj kurckým ozbrojeným milíciám a ďalším ozbrojeným zoskupeniam (Jasper a Moreland, 2014).

IŠ, ktorý má ambíciu vytvoriť samostatný štát – islamský kalifát – založený na striktnnej interpretácii islamského práva šarija, využil aktuálnu neprehľadnú situáciu v Iraku a Sýrii a získal pod svoju kontrolu rozsiahle územia, zdroje a obyvateľstvo v oboch krajinách. Využil sýrsku občiansku vojnu, vnútorne oslabený iracký štát a konflikt viacerých vzájomne prepojených štátnych a neštátnych zoskupení sledujúcich vlastné navzájom sa prekrývajúce záujmy. Preukázal pritom vysokú adaptabilitu a schopnosť využívať ponúkané príležitosti.

V rámci vojenských nástrojov sa opiera o vlastnú armádu, pozostávajúcu z vlastných džihádistov, bývalých príslušníkov irackých ozbrojených síl a bezpečnostných zložiek ešte z čias Saddáma Husaina (hromadne prepustených po páde režimu), zahraničných džihádistov so skúsenosťami z Afganistanu, Čečenska, Iraku, Pakistanu alebo Somálska a dobrovoľníkov prichádzajúcich takmer z celého sveta. V súčasnosti tvorí armádu IŠ asi 30 tisíc bojovníkov disponujúcich modernou americkou vojenskou technikou a výzbrojou, ktorú získali od ustupujúcej irackej armády, a zbraňami z celého sveta, ktoré získali darom od podporovateľov z moslimského sveta a nákupom od priekupníkov zbraní.

IŠ sa totiž dokáže vcelku úspešne samofinancovať, a to hlavne prostredníctvom nelegálneho predaja irackej a sýrskej ropy, predaja ulúpených starožitností, pašovania, únosov, vydierania, ale aj výberu daní na kontrolovanom území. Okrem toho získava značné finančné zdroje od svojich podporovateľov z moslimskej komunity.

Za svoje úspechy vďačí IŠ účinnej a efektívnej kombinácii konvenčných vojenských operácií s teroristickými aktivitami, kriminálnymi aktivitami, intenzívnou mediálnou kampaňou vedenou prostredníctvom sociálnych sietí, ale aj pomerne sofistikovaným využívaním kybernetických operácií. V tomto prípade je potrebné zdôrazniť, že aj protistrana (voči IŠ) sa skôr spolieha na hybridné operácie, než na rozhodujúce vojenské ťaženie. Medzinárodná koalícia, okrem vzdušných operácií, poskytuje výzbroj kurdským pešmergas, poskytuje poradcov irackej vláde, podieľa sa na rozrušení finančných mechanizmov, ochrane menších, hraníc a preventívnych opatreniach voči zneužívaniu sociálnych sietí (IBOŠ, 2015).

3 Obrana pred hybridnou vojnou a hybridnými hrozbami

Bezpečnosť Slovenskej republiky a partnerských krajín, či už zo Severoatlantickej aliancie alebo Európskej únie, je v súčasnosti konfrontovaná so širokou škálou predovšetkým nevojenských bezpečnostných hrozieb, napríklad v podobe medzinárodného terorizmu, nelegálnej masovej migrácie, organizovaného zločinu alebo kybernetických útokov na verejné i súkromné počítačové siete, servery a systémy, atď. Vojenské hrozby, najmä po ruskej anexii Krymu a prepuknutí konfliktu na juhovýchodnej Ukrajine, taktiež nemožno úplne vylúčiť.

Nedostatočné riešenie globálnych problémov ľudstva (sociálnych, ekonomických, environmentálnych a bezpečnostných), negatívne následky prehlbujúcej sa globalizácie, zlyhávajúce štáty, finančné, sociálne alebo energetické krízy, ako aj neistota a nestabilita z dôvodu politických, ekonomických, náboženských, teritoriálnych alebo etnických sporov v euroatlantickom priestore alebo v jeho blízkosti zároveň vytvárajú vhodné podmienky pre vznik kríz značného rozsahu s možnosťou prepuknutia do rozsiahleho konfliktu.

Keďže vývoj a udalosti z posledných rokov naznačujú, že bude pokračovať stieranie hraníc medzi štátnymi a neštátnymi aktérmi (teroristické, náboženské a nacionalistické organizácie, skupiny organizovaného zločinu a pod.), môžu byť Slovensko a jeho partneri konfrontovaní s protivníkom, ktorý je na dosiahnutie svojich cieľov schopný súbežne a koordinovane využiť kombináciu klasických, konvenčných nástrojov a spôsobov vedenia boja a netradičných, nekonvenčných nástrojov a spôsobov; to znamená s protivníkom, ktorý je schopný viesť voči Slovensku a jeho partnerom hybridnú vojnu.

Vzhľadom na to, že pre hybridnú vojnu je charakteristické, že dochádza k stieraniu hraníc medzi mierom a vojnou, že napadnutý štát alebo spoločnosť nie je schopná rozoznať či ide o vojnu, bezpečnostnú hrozbu alebo len prechodné riziko, identifikovať protivníka a prijať adekvátne a účinné opatrenia, je v rámci obrany pred protivníkom využívajúcim hybridný spôsob vedenia boja absolútne nevyhnutné, aby bola na obranu pripravená celá spoločnosť, nielen ozbrojené sily a ďalšie ozbrojené zložky štátu. Samozrejme, tie, aby mohli splniť svoju časť úloh, musia byť adekvátne tejto hrozbe financované, vyzbrojené, vybavené, vystrojené, pripravené a personálne zabezpečené.

Aby však bola schopná brániť sa celá spoločnosť je nevyhnutné:

- posilňovať schopnosť štátu plniť jeho základné funkcie, a tým zvyšovať lojalitu občanov ku štátu;
- vykonávať spravodajskú činnosť s cieľom odhaliť prípravu protivníka k vedeniu hybridnej vojny a najmä zahájeniu hybridného útoku pomocou podvratnej činnosti;
- priebežne vytipovávať štáty, ktoré by mohli využiť hybridnú vojnu, zamerať na ne pozornosť už v dobe mieru, a zároveň voči vytipovaným štátom kontinuálne

- pripravovať plány protiopatrení ako defenzívneho, tak ofenzívneho charakteru vo všetkých oblastiach relevantných pre hybridný spôsob vedenia boja;
- systematicky brániť infiltrácii agentov potenciálneho hybridného útočníka do politického vedenia štátu;
 - vhodnou formou zoznamovať verejnosť so sieťami, ktoré si potenciálny hybridný útočník buduje v cieľovej krajine útoku, a s ich modusom operandi;
 - posilňovať sociálnu súdržnosť spoločnosti, aktívnou politikou štátu nedovoliť vytváranie rôzne definovaných spoločensky vylúčených oblastí (napríklad na základe etnického, náboženského alebo sociálneho kľúča a pod.), o ktoré by sa potenciálny útočník mohol oprieť a ktoré by mohol zneužiť vo svojej kampani;
 - rozvíjať a budovať politické vzťahy s ďalšími potenciálnymi cieľmi hybridnej agresie; navzájom si vymieňať skúsenosti ako na vhodných multilaterálnych platformách (napríklad v rámci NATO a EÚ), tak bilaterálne;
 - v oblasti zahraničnej politiky sa usilovať o pokrytie hrozieb spojených s hybridnou vojnou medzinárodnými organizáciami kolektívnej obrany, ktorých je štát členom;
 - obmedzovať na minimálnu nevyhnutnú mieru diplomatické, hospodárske, vojenské a kultúrne vzťahy s krajinami, ktoré boli vyhodnotené ako potenciálny hybridný útočník;
 - primeranou formou rozvíjať v spoločnosti branné povedomie a vykonávať osvetovú činnosť medzi obyvateľstvom o hybridnej vojne a spôsoboch ako jej čeliť, a zároveň systematicky rozvíjať v tejto oblasti spoluprácu s autentickou občianskou spoločnosťou;
 - posilňovať flexibilitu a schopnosť samostatného konania na všetkých úrovniach orgánov štátnej správy, samosprávy a ozbrojených síl štátu;
 - rozvíjať celé spektrum schopností potrebných k hybridnému spôsobu vedenia boja, hlavne spravodajských schopností, schopností vykonávať informačné operácie a operácie v kyberpriestore;
 - budovať vojenské schopnosti tak, aby boli využiteľné ako vo všetkých typoch expedičných operácií, tak pri obrane vlastného teritória;
 - posilňovať schopnosť polície zasiahnuť proti nepravdivým a neidentifikovaným nepriateľským ozbrojeným formáciám v samom zárodku ich pokusov o ochromenie a prevzatie orgánov štátnej správy a samosprávy;
 - vytvoriť legislatívne podmienky k tomu, aby mohli byť policajné zložky na území štátu čo najrýchlejšie posilnené armádou v boji s neidentifikovanými ozbrojenými formáciami v čase, kedy nebola štátu formálne vyhlásená vojna;
 - vedecky študovať problematiku hybridného spôsobu vedenia boja s využitím prístupov všetkých relevantných vedeckých disciplín (Kříž, Schevcuk, Števkov, 2015, s. 13, 14);
 - neustále zvyšovať úroveň bezpečnostného systému štátu s cieľom minimalizovať potenciálne hrozby a riziká (Andrassy, Grega, 2015, s. 11);
 - prijať a viesť do praxe množstvo ďalších politických, ekonomických, sociálnych, bezpečnostných, legislatívnych, organizačných a ďalších opatrení, ktoré zvýšia úroveň obrany spoločnosti pred hybridným protivníkom a hybridnými hrozbami.

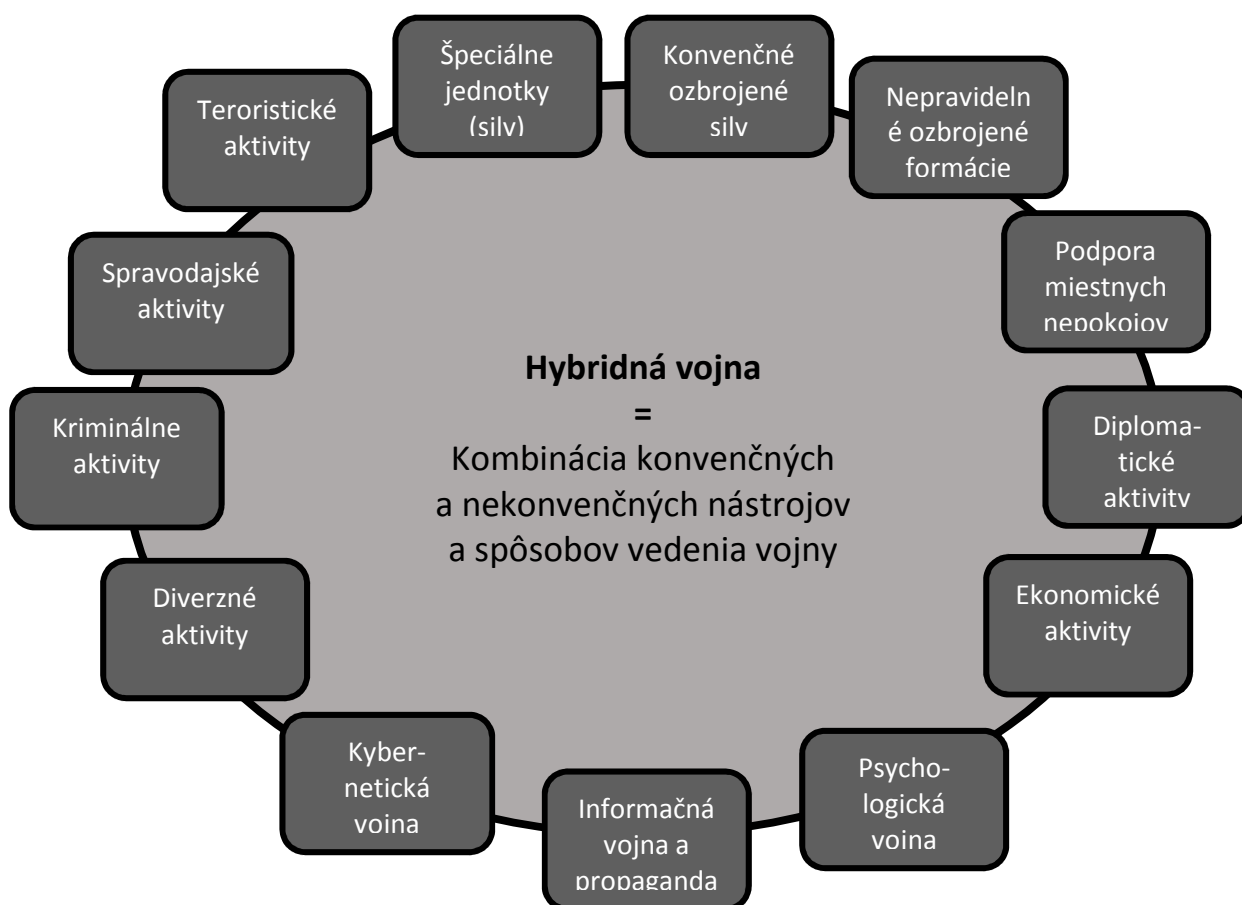
Záver

Prevažná väčšina autorov, odborníkov i diskutérov z radov odbornej i širšej verejnosti sa v zásade zhoduje v tom, že charakter ozbrojených konfliktov sa po skončení druhej svetovej vojny významne zmenil. Vlastníctvo jadrových zbraní takmer úplne vylúčilo možnosť totálnej vojny medzi supervelmocami, resp. medzi krajinami vlastniacimi jadrové zbrane. Keďže významnejšej zmene z tohto hľadiska došlo po rozpade bipolárneho usporiadania sveta, kedy podmienky, v nadväznosti na zmeny v bezpečnostnom prostredí, začali prijať (i keď s určitými výnimkami) skôr vedeniu nekonvenčných partizánskych alebo povstaleckých vojen, než vedeniu klasických konvenčných vojen.

Stratégia hybridnej vojny predstavuje veľmi silný a komplexný spôsob vedenia moderného ozbrojeného konfliktu. Konfliktu, ktorý nezačína výstrelom a už vôbec nie vyhlásením vojny. Konfliktu, o ktorom napadnutá spoločnosť spočiatku ani nevie, dokonca ani netuší alebo si nepripúšťa, že bola napadnutá a nachádza sa vo vojne. Konfliktu, pri ktorom prípravy agresora naň začali už oveľa skôr, a pri ktorom je agresor prostredníctvom získaných (najmä) spravodajských informácií schopný identifikovať silné a slabé miesta svojho protivníka, tomu prispôbiť svoju stratégiu a taktiku a zvoliť čo najvhodnejšiu kombináciu konvenčných a nekonvenčných spôsobov a prostriedkov vedenia boja za účelom dosiahnutia svojich cieľov.

Na záver možno na základe vyššie uvedených i ďalších dostupných informácií definovať hybridnú vojnu ako vojnu, v ktorej aspoň jedným z jej aktérov je štát, a počas ktorej dochádza k súbežnému využívaniu kombinácie konvenčných a nekonvenčných nástrojov a spôsobov vedenia vojny. Dochádza v nej k obmedzovaniu nasadenia pravidelných konvenčných jednotiek regulárnych ozbrojených síl a vyhýbaniu sa rozsiahlym ozbrojeným stretom veľkých zoskupení konvenčných síl, a súčasne k zvyšovaniu nasadenia a využitia špeciálnych jednotiek, nepravidelných ozbrojených formácií, miestnych hnutí odporu, kriminálnych skupín a pod., k nárastu používania vysoko presných zbraňových systémov a zbraní založených na nových fyzikálnych princípoch a technológiách, a to všetko pri využití dynamickej kombinácie politických, diplomatických, ekonomických, humanitárnych, diverzných, teroristických a kriminálnych aktivít, propagandy a nástrojov informačnej, kybernetickej a psychologickej vojny.

Obr. 1 Grafické spracovanie definície hybridnej vojny

Zdroj: Vlastné spracovanie

V úplnom závere možno opätovne zdôrazniť, že i keď v prípade hybridnej vojny naozaj nejde o nový typ vojny, s dynamicky postupujúcim vývojom ľudskej spoločnosti, novými objavmi, zavádzaním novších a modernejších systémov a technológií, aplikáciou nových, netradičných a v mnohých prípadoch i nelegálnych či neregulárnych postupov a metód, ako aj zvyšovaním významu info a kyber priestoru, ale aj prehľbovaním globálnych ekonomických, sociálnych, environmentálnych a bezpečnostných problémov ľudstva a negatívnych vplyvov globalizácie, bude s najväčšou pravdepodobnosťou tento typ vojny prevládať v nasledujúcich dekádach 21. storočia.

Použitá literatúra:

1. AFJ. 2009. Hybrid vs. Compound War. In *Armed Forces Journal*, 2009. Dostupné na internete na: <http://www.armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>
2. AKTUALITY. 2015. *Izrael sa dopúšťal vojnových zločinov, kritizuje Amnesty International*. Dostupné na internete: <http://www.aktuality.sk/clanok/264983/izrael-sa-dopusta-vojnovy-zlocinov-kritizuje-amnesty-international/>
3. ANDRASSY, V. – GREGA, M. 2015. Možnosti optimalizácie informačných procesov v bezpečnostnom systéme. In *Košická bezpečnostná revue*, 2015, roč. 5, č. 2, s. 11-18. ISSN 1338-4880.
4. BAČIŠIN, V. 2015. Hybridná vojna a jej hodnotenie. In *Obrana*, 2015, roč. 23, č. 1, s. 4-5. ISSN 1336-1910.
5. BACHMAN, S. D. O. V. – GUNNERIUSSON, H. 2015. Hybrid wars: New Threats to Global Peace and Security. In *Scientia Militaria*, 2015, Vol. 43. No. 1, pp. 77-98. ISSN 2224-0020.
6. BĚRZINŠ, J. 2014. *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*. Dostupné na internete na: <http://www.naa.mil.lv/~media/NAA/AZPC/Publikacijas/PP%2002-2014.ashx>
7. BESKID, J. Vojna novej generácie realizovaná na Kryme. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2014 – zborník vedeckých a odborných prác*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2014, s. 24-32. ISBN 978-80-8040-495-6.
8. BOWERS, CH. O. 2012. *Identifying Emerging Hybrid Adversaries*. Dostupné na internete na: <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/2012spring/Bowers.pdf>
9. CASEY, G. W. Jr. 2009. *The Army of the 21st Century*. Dostupné na internete na: <http://www.ansa.org/publications/armymagazine/archive/2009/10/Documents/Casey211009.pdf>
10. ČEKINOV, S. G. – BOGDANOV, S. A. 2013. *The Nature and Content of a New Generation War*. Dostupné na internete na: http://www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE_No.4_2013.pdf
11. DAVIS, J. 2013. *Defeating Future Hybrid Threats*. Dostupné na internete na: <http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/repository/Military-Review-English-September-October-2013-Edition.html>
12. DCDC. 2008. *The Future Land Operational Concept*. Dostupné na internete na: <http://www.navedu.navy.mi.th/stg/databasestory/data/youttasart/youttasarttalae/bigcity/UK/4.UK%20Future%20Land%20Operational%20Concept.pdf>
13. DEEP, A. 2015. *Hybrid War: Old Concept, New Techniques*. Dostupné na internete na: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques>

14. EURACTIV. 2009. *Správa EÚ: Rusko je víťaz, Gruzínsko agresor*. Dostupné na internete na: <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/sprava-eu-rusko-je-vitaz-gruzinsko-agresor-013720>
15. EVANS, M. 2003. Of Smoking Guns and Mushroom Clouds. In *Australian Army Journal*, 2003, Vol. 1, No. 2, pp. 15-24. ISSN 1448-2843.
16. GARAMONE, J. 2015. *NATO Commander Breedlove Discusses Implications of Hybrid War*. Dostupné na internete na: <http://smallwarsjournal.com/blog/nato-commander-breedlove-discusses-implications-of-hybrid-war>
17. GATES, M. R. 2009. *A Balanced Strategy: Reprogramming Pentagon for a New Age*. Dostupné na internete na: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2009-01-01/balanced-strategy>
18. GERASIMOV, V. V. 2013. *Ценность науки в предвидении: Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий*. In Dostupné na internete na: <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>
19. GLENN, R. W. 2009. *Thoughts on Hybrid Conflict*. Dostupné na internete na: <https://www.smallwarsjournal.com/blog/188-glenn.pdf>
20. GREGA, M. – SCHÓBER, T. NEČAS, P. 2012. Minulé a možné ciele kyberterorizmu. In *Vykorystannja pedagogičnych technologij u praktyci roboty sučasnoji školy : materialy mižnarodnoji naukovopraktyčnoji internet-konferenciji*. Perejaslav-Chmel'nyckyj : KSV, 2012, s. 170-178. ISBN 966-8122-62-4.
21. GROHMANN, J. 2015. *Hybridní války podle Valerije Gerasimova*. Dostupné na internete na: <http://www.armadninoviny.cz/hybridni-valky-podle-valerije-gerasimova.html>
22. HANKO. 2015. Hybridná forma vedenia vojny. In *Vojenské reflexie*, 2015, roč. 10, č. 2/2015, s. 67-81. ISSN 1336-9202.
23. HOFFMAN, F. G. 2007. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Dostupné na internete na: http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybrid_war_0108.pdf
24. HOFFMAN, F. G. 2009a. *Hybrid Warfare and Challenges*. Dostupné na internete na: smallwarsjournal.com/documents/jfghoffman.pdf
25. HOFFMAN, F. G. 2009b. *Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict*. Dostupné na internete na: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=98862>
26. HS. 2012. *Budúci premiér Gruzínska: Za vojnu s Ruskom je vinný prezident*. Dostupné na internete na: <http://www.hlavnespravy.sk/ivanisvili-saakasvili-a-jeho-ludia-suzodpovedni-za-patdnovu-vojnu-s-ruskom/40917>
27. IBOŠ. 2015. *Konferencia o hybridnej vojne*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2015.
28. IDNES.cz. 2015. *Hybridní válce se musí bránit celá společnost. I česká, tvrdí experti*. Dostupné na internete na: http://zpravy.idnes.cz/eperti-chteji-popsat-hybridni-boj-dlv-/zpr_nato.aspx?c=A150715_134014_zpr_nato_inc
29. IVANČÍK, R. 2013. Vojenské aspekty asymetrie v medzinárodnej bezpečnosti. In *Politické vedy*, 2013, roč. 16, č. 3, s. 6-37. ISSN 1335-2741. Dostupné na internete na: http://www.politickevedy.fpv.mv.umb.sk/userfiles/file/3_2013/IVANCIK.pdf
30. IVANČÍK, R. – KAZANSKÝ, R. 2015. Teoreticko-metodologický pohľad na klasifikáciu a typológiu konfliktov. In *Vojenské reflexie*, 2015, roč. 10, č. 1, s. 7-21. ISSN 1336-9202. Dostupné na internete na: http://www.aos.sk/casopisy/reflexie/vojenske_reflexieX_1.pdf
31. IVANČÍK, R. – KAZANSKÝ, R. 2015. Teoretické východiská skúmania problematiky definovania konfliktov. In *Kultura bezpieczeństwa*, No. 17, pp. 81-91. ISSN 2299-

4033. Dostupné na internete na: http://kultura-bezpieczenstwa.pl/wp-content/uploads/2015/06/4.KB_17_81-91.pdf
32. JASPER, S. – MORELAND, S. 2014. The Islamic State is a Hybrid Threat. Why Does That Matter? Dostupné na internete na: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-islamic-state-is-a-hybrid-threat-why-does-that-matter>
 33. JONES, S. 2014. *Ukraine: Russia's new art of war*. Dostupné na internete na: <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/ea5e82fa-2e0c-11e4-b760-00144feabdc0.html#axzz3xQDMk55h>
 34. KAZANSKÝ, R. – IVANČÍK, R. 2015. *Teoretické východiská skúmania konfliktov*. Banská Bystrica : Belianum – Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2015. 224 s. ISBN 978-80-557-0857-7.
 35. KAZANSKÝ, R. 2013. *Súčasný problémy výskumu medzinárodných konfliktov a kríz a ich riešenia*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo UMB – Belianum, 2013. 215 s. ISBN 978-80-557-0573-6.
 36. KAZANSKÝ, R. 2015. *The Theory of Conflict*. Banská Bystrica : Belianum – Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2015. 208 s. ISBN 978-80-557-0970-3.
 37. KILCULLEN, D. 2009. *The Accidental Guerrilla: Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*. Oxford : Oxford University Press, 2009. 384 s. ISBN 978-0-19-97438-34.
 38. KRUZEL, J. J. 2009. *U.S. must prepare for „Hybrid Warfare“, general says*. Dostupné na internete na: <http://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=53089>
 39. KRÍŽ, Z. – SCHEVCUK, Z. – ŠTEVKOV, P. 2015. *Hybridní válka jako fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*. Ostrava : Jagelo 2000, 2015. 16 s. ISBN 978-80-904850-2-0.
 40. KYSELOVÁ, M. 2008. *Ruská inváze do Gruzie*. Dostupné na internete na: <http://www.e-polis.cz/clanek/ruska-invaze-do-gruzie.html>
 41. LASICOVÁ, J. – UŠIAK, J. 2012. *Bezpečnosť ako kategória*. Bratislava : Veda – vydavateľstvo SAV, 2012. 264 s. ISBN 978-80-224-1284-1.
 42. MATTIS, J. N. – HOFFMAN, F. G. 2007. *Future Warfare: The Rise of Hybrid War*. Dostupné na internete na: [http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNI Nov 2005.pdf](http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNI%20Nov%202005.pdf)
 43. McCUEN, J. J. 2008. Hybrid Wars. In *Military Review*, 2008, Vol. 3, No. 2, pp. 107-113.
 44. MCCULLOH, T. – JOHNSON, R. 2013. *Hybrid Warfare*. Dostupné na internete na: http://jsou.socom.mil/JSOU%20Publications/JSOU%2013-4_McCulloh_Johnson_Hybrid%20Warfare_final.pdf
 45. MURRAY, W. – MANSOOR, P. R. 2012. *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 321 s. ISBN 978-1-10-70260-87.
 46. NEČAS, P. – SZABO, S. 2006. *Back to the future: geopolitical security or chaos?* Košice : Faculty of Aeronautics of Technical University, 2009. 111 s. ISBN 978-80-553-0119-8.
 47. NEČAS, P. – UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
 48. NEMETH, W. 2002. *Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare*. Dostupné na internete na: http://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf
 49. PRAVDA. 2015. *Hybridná vojna je realitou, nielen na Ukrajine!* Dostupné na internete na: <http://simon22.blog.pravda.sk/2015/09/27/hybridna-vojna-je-realitou-nielen-na-ukrajine/>
 50. RENFREW, B. 2011. *Chechnya*. Dostupné na internete na:

- <http://www.crimesofwar.org/a-z-guide/chechnya/>
51. SGS. 2014. *Kremlin hybrid war against Ukraine and EU: Energy Component*. Dostupné na internete na: <http://geostrategy.org.ua/en/analitika/item/585-585->
 52. SME. 2008. *Gruzínsko a Rusko vedú vojnu*. Dostupné na internete na: <http://www.sme.sk/c/4012603/gruzinsko-a-rusko-vedu-voynu.html>
 53. SPEYER, L. 2015. *ICC Launches Preposterous Probe Into Israeli War Crimes*. Dostupné na internete na: <http://www.breakingisraelnews.com/27725/icc-launches-preposterous-probe-into-israeli-war-crimes-allegations-jerusalem/#jv5hkD0ItU1wvfQs.97>
 54. SVĚTNIČKA, L. 2015. *Hybridní války dávno známe, přesto je musíme objevit a popsat*. Dostupné na internete na: http://www.natoaktual.cz/hybridni-valky-davno-zname-presto-je-musime-objevit-a-popsat-p5p-na_analyzy.aspx?c=A150714_133516_na_analyzy_m02
 55. ŠKVRNDA, F. a kol. 2010. *Medzinárodné politické vzťahy*. Bratislava : Ekonóm. 230 s. ISBN 978-80-225-2918-1.
 56. TOMÁŠEKOVÁ, L. 2015. Is Islam a New Threat for West? In *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis*, 2015, No. 6(2)/2015, s. 155-166. ISSN 2300-1739.
 57. UAP. 2015. *Hybrid Warfare as a Key Instrument of Russian Revenge Geostrategy*. Dostupné na internete na: <http://uaposition.com/analysis-opinion/hybrid-warfare-as-a-key-instrument-of-the-russian-revenge-geostrategy/>
 58. US JFC HWC. 2009. *Hybrid War Conference*. Washington D.C. : United States Joint Force Command, 24th February 2009.
 59. WILLIAMSON, S. C. 2009. *From Fourth Generation Warfare to Hybrid War*. Carlisle : U.S. Army War College, 2009. 40 p. Reg. No. 0704-0188.
 60. WILKIE, R. 2009. *Hybrid Warfare: Something Old, Not Something New*. Dostupné na internete na: <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj09/win09/html>
 61. ZELENKA, P. 2014. *Je konflikt na Ukrajine hybridní válkou?* Dostupné na internete na: <http://www.iir.cz/en/article/je-konflikt-na-ukrajine-hybridni-vaikou>
 62. ZŮNA, P. 2010. *Kritický pohled na koncept hybridních válek*. In *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 3, s. 33-45. ISSN 1210-3292.

Kontakt:

plk. gšt. Ing. Radoslav Ivančík, PhD.

Generálny štáb Ozbromených síl SR

Kutuzovova 8

832 47 Bratislava

e-mail: radoslav.ivancik@gmail.com

Problems and perspectives of formation of the European identity in the context of process of the European integration of Ukraine

Oleksiy Kuznetsov

Abstract

The article deals with the problems of the European identity and its formation. The internal contradictions and heterogeneity of the European identity are analyzed, and also opportunities for further formation of the common European space in the context of process of the European integration of Ukraine are estimated. The article notes the need of building the European values in Ukraine on its path of democratization.

Keywords: Europe, Ukraine, integration, identity, values.

JEL Classification: F50, F59, H79

Introduction

In accordance with the opinion of the majority of well-known scholars and political scientists, the world's political process is marked by the formation of a multipolar world and the increasing trend of reducing "need of the national state as bases of collective identification"¹.

In the final report on the Paris seminar on "How will the world be in 2040?" (February 13, 2008) it was concluded that in 30 years the world will be multipolar structure. In the meantime, there is a redistribution of spheres of influence, which is accompanied by numerous conflicts in various regions of the world. It was also stressed that the main world leaders are the US, EU, Russia, China, Japan, India, Brazil, South Africa and possibly Iran at the regional level. At the same time the US will keep a role of the leading country, and in Europe the EU as one of world poles will dominate though his weight will decrease because of emergence of other world centers of force and a number of internal factors (demographic change, low economic growth, lack of unity, the preservation of US influence and etc.). Thus, the EU in a post-bipolar world will preserve the role of regional leader, but will have to be structured in accordance with the functional logic (in particular in the field of security and defense, building on the powerful core of a number of countries). Russia also will retain its dominance in the eastern part of Europe, in North and Central Asia.² Ultimately, in the context of the new world situation, which, according to A.I. Neklessa, has questioned the role of the nation-state, "the former national and state scheme of partitioning of a human universum gets a form of a new regionalism and the group coalitions more and more distinctly"³. At the same time coexist two generations of government entities - the "nation state and integrational communities" or "countries-systems", which example can be Schengen,

¹ AKE, C. 2002. Nebezpeční zv'yazki: vzaêmodyya globalízatsíí í demokratíí / Klod Yeyk. // Globalízatsíya. Regíonalízatsíya. Regíonal'na polítika. Khrestomatíya z suchasnoí zarubízhnoí sotsíologíí regíonív / Ukladachí Kononov Í. F. (Nauk. Redaktor), Borodachív V. P., Topol's'kov D. M. – Lugans'k: Al'ma mater-Znannya, 2002. – 664 s. – p.15.

² MARTINYUK V. Ukraína na rozdorízhzhí novoí mízhnarodnoí sistemi // [Online] / Vitaliy Martinyuk. – Available online: <http://www.pravda.com.ua/articles/2008/03/19/3397277/>

³ NEKLESSA, A. I. 2000. Ordo kvadro: prishestviye postsovremennogo mira / A. I. Neklessa // Polis. – M., 2000. – № 6. – p. 17.

Russia, China, United States.⁴ Currently, the process of institutionalization of the Eurasian space, to which Ukraine also belongs, not only geographically, what complicates its self-identification at the state and personal level.

1 The formation process of a common European identity and aspirations of Ukraine

The problem of the European identity, the criteria of identity and identification, the similarities and differences between the self-consciousness of the population of Western and Eastern Europe etc., remains today one of the most discussed among political scientists. Let's try to look at this problem from the point of view of European integration aspirations of Ukraine in the general context of incomplete and internally contradictory process of formation of the common European identity of the EU.

The European Union represents a product of globalization and at the same time the newest product of European civilization. Formation of the European identity has centuries-old history. The idea of the European integration formulated by representatives of the European elite since 14-15th centuries, fueled by a vague sense of European identity ("self-identification"), received a powerful new impetus thanks to the Maastricht Treaty, turned the European economic organization with quite created economic identity into the political union and entered the common nationality within the European Union. The subsequent expansion in turn intensified search of new European identity, formation of the European consciousness by active participation in political and public life, formulations and carrying out the policy advancing the general cultural values that in general gives legitimacy to the Union in the opinion of ordinary citizens. And for this purpose, the political scientist from Madrid Christina Kuaroni writes, "the general values are necessary, which wouldn't contradict national peculiarities of each country"⁵. These values are, above all, ideals, ideas and principles of democracy as the basis of a common European political culture and socio-psychological base of modern European civilization. But if it is possible to call economic integration quite successful, then as the same author notes, political integration takes place more difficult, and still there was no moral integration understood as the process uniting its participants through understanding by them of the belonging to a single whole. Thus, at all increased objective interdependence between the European countries, subjective interests of Europeans are still at the national level. This situation reflects the concept of the "allied nationalism", proceeding from impossibility to separate historical and cultural membership from political. European identity must be based on a common past, with a focus on cultural homogeneity, the general economic life and common goals of social policy⁶, implementing the principles of social justice. Today, there is no reason to talk about cultural homogeneity of the continent. Ukraine in this sense is even more complicated case of the coexistence of contradictory identities that were formed within different public entities and antagonistic ideologies what allowed and still allows to "divide" her conditionally to the West and the East. And if some region of western Ukraine, to some extent meets the criteria of western mentality, but in her eastern part a number of identifiers from economic, cultural and historical and psychological spheres continue to "work" for preservation created for previous the pre-Soviet and Soviet periods of history of identity. And that is, apparently, one of the

⁴ NEKLESSA, A. I. 2000. Ordo kvadro: prishestviye postsovremennogo mira / A. I. Neklessa // Polis. – M., 2000. – № 6. – p. 18.

⁵ QUARONI, C. 2004. Yevropeyskaya identichnost', ili kak pomoch' lyudyam oshchutit' sebya grazhdanami Yevropy // Zhurnal Yevropeyskogo soyuza. 2004. № 35. Yanvar'.

⁶ QUARONI, C. 2004. Yevropeyskaya identichnost', ili kak pomoch' lyudyam oshchutit' sebya grazhdanami Yevropy // Zhurnal Yevropeyskogo soyuza. 2004. № 35. Yanvar'.

reasons and at the same time a consequence of heavy course of military confrontation in the southeast Ukraine.

Ukraine, however, has been able over the period of its independent existence to move towards greater political and system compatibility with the European countries. Thus removing a major obstacle in terms of political identity Ukraine and the EU. According to Russian political scientist Dmitry Furman, it is much more difficult to make it for Russia because, "our political system... is incommensurable with European"⁷.

There occurs an interesting collision: the process of political democratization and strengthening of market economy in the Post-Soviet countries – neighbors of the EU is reflected in further formation of the European identity, because the Western European community to a great extent was based precisely on the fact of the existence of neighboring conglomerate of countries with contrary political system and delay in economic development, and some of the social gains of the former socialist countries, to a greater extent implemented in the western world, but in connection with the extension, become considerable challenge for the economy.

The following factor, in our opinion, which is ambivalent from the point of view of search of the general elements making an essence of the European identity and at the same time able to be reference points for formation and its development in the conditions of transitional Ukrainian society: the presence of stable elements of the socialist psychology and ideology in the public consciousness and social policy both in Ukraine and the EU. Social and economic (though enduring crisis) the European wellbeing was created by long-term practice of realization of democratic socialism (but not leveling state socialism), which greatly contributed to the fight against organized parties and trade unions of workers for their social and political rights. However recently some analysts note an obvious distortion in formation of collective identity of such largest democratic states such as France and Germany, in favor of support of socialist, left-centrist and even leftist ideas generally antiglobalistic and anti-capitalist discourse, what threatens with decrease in indicators of business and innovative activity, and eventually will affect also a political policy of these countries. Moreover, It calls into question the passage of most of the world into so-called "Western" model of capitalism.⁸

2 Overcoming the contradictions in the process of expanding the European area

Processes of globalization are followed by removal of one contradictions and strengthening of others that definitely affects rates, borders and forms of expansion of the European integration space as safety zones, stability and dynamic development. All of us are witnesses of that phenomenon when "more and more distinctly limitation of social arenas, generality of risks and a mutual perepletennost of collective destinies appear"⁹. Such "community of destiny" of citizens of the European community (whose personal self-identification can fluctuate from common European (central, east, southeast, etc.) to national and ethnic or local), institutionally supported with the relevant documents and acts, causes formation it as new international (or regional) identity. Recently it is more often heard about globalization outflow, strengthening of processes of regionalization and creation of regional

⁷ Ukraina khochet v ES // POLIT.RU. [Online] – Available online:

<http://polit.ru/article/2005/01/31/uaes/>

⁸ THEIL, S. 2008. Porazhencheskaya filosofiya yevropeytsev / Shtefan Tayl' // Pro i protiv. – 2008. – №1 (40). – p.87-91.

⁹ KHABERMAS, J. 2005. Uchit'sya na opyte katastrof? Diagnosticheskiy vzglyad na kratkiy KHKH vek / Yurgen Khabermas // Politicheskiye raboty / Sost. A.V. Denezhkina: per. s nem. B.M. Skuratova. – M.: Praksis, 2005. – p. 230

blocs (A. Auzan, M. Hazin, etc.), at the same time "situational crises of identity, with another, – activation of regional potential and regional identity are observed, on the one hand" ¹⁰.

Analyzing the European Union as a new international political identity, there is a great temptation to treat it as a single organism. Analyzing the European Union as new international political identity, there is a big temptation to consider it as a uniform organism. The idea to consider human society in this way was developed by N. Danilevsky and V.O. Klyuchevsky, O. Spengler and A. Toynbee. They represented the entire history of human society as a series of gigantic superorganism, experiencing a period of occurrence, peak, decline and dying. The idea of considering society as a living organism was also expressed by H. Balzac, N. Wiener and others. Further away in this direction has gone the social Darwinism and a sociobiology which have distributed biological laws to the social phenomena. But the social organism, in difference, from biological, stressed by A. Zinoviev, is at the same time structured in many measurements, and its "organs" and "tissues" have no such clear boundary, as in a biological organism. In general multidimensionality of the western social organism, process of impact of human intelligence on nature of consolidation of people, etc. allow to claim that human society is represented rather as the organization, but not an organism. ¹¹

Having become a complete institutionally integrated actor of world politics, The EU hasn't solved its key problem – internal heterogeneity, economic and cultural differentiation. The significance of internal differentiation of Europe, says Russian scientist M. Delyagin, as factor that reduces its competitiveness compared to homogeneous society, is exceptionally grand: "Distinction, for example, of the French and German national characters (France and especially Germany – the most powerful participants of the European integration) predetermines various reaction of their representatives uniform common European measures of regulation that limits their efficiency, and at the insufficient accounting of cultural differentiation does them counterproductive at all"¹², and negative consequences of internal differentiation of the united Europe will amplify in process of its expansion.¹³

The process of expansion of the European Union can't be infinite due to geographical limitations of the concept "Europe", but also restriction of concept of the European identity, including except geographical, cultural and civilization and valuable aspects.

First of all, it is necessary to remind, that formation of European civilization, and "Europe is equal to the European civilization"¹⁴, historical fate of which has rationality at its core (M. Weber), and such components of Western mentality as "ideas of freedom and equality, bequeathed to us by the French Revolution; baggage of modern science ... capitalist form of production; separation of church and state: Roman law ... "(U.Eco) ¹⁵ occurred as a contradictory process of differently oriented forces - permanence and movement. Because

¹⁰ GOLOVNOVA, E. V. 2013. Regional'naya identichnost' kak forma kollektivnoy identichnosti i yeye struktura / E. V. Golovnova // Labirint. Zhurnal sotsial'no-gumanitarnykh issledovaniy. – 2013. – № 5. – p. 42. - [Online] – Available online: <http://journal-labirint.com/wp-content/uploads/2013/12/golovneva.pdf>

¹¹ ZINOVIEV, A. 2003. Zapad / A. Zinoviev. – M.: Izd-vo EKSMO, 2003. – p. 12,14,15.

¹² DELYAGIN, M. 2003. Mirovoy krizis: Obschaya teoriya globalizatsii: Kurs lektsiy. – 3-ye izd, pererab.. i dop. / Delyagin M. – M.: INFRA-M, 2003. – p. 397-398

¹³ DELYAGIN, M. 2003. Mirovoy krizis: Obschaya teoriya globalizatsii: Kurs lektsiy. – 3-ye izd, pererab.. i dop. / Delyagin M. – M.: INFRA-M, 2003. – p. 398

¹⁴ HIRDMAN, S. 2006. Rol' Rossii v Yevrope / Sven Hirdman. – M.: Mosk. Tsentr Karnegi, 2006. – p.5

¹⁵ ECO, U. 2007. POLNYY nazad! «Goryachiye voyny» i populizm v SMI: perevod s ital'yanskogo Yeleny Kostyukovich / Umberto Eko. – Moskva: EKSMO, 2007. – p. 65

civilization, as Fernand Braudel wrote, "hostile to innovation"¹⁶, but the market economy, being sort of "shocking" innovations, forced to accept not only certain values, grown on own soil, but also those which "offered it the neighboring or distant civilizations" then spread as "own values beyond its borders"¹⁷. And one of the borrowed property includes also brought about the world of Islam (Muslim Trade). The dialogue between religion and the economy sprang up from the first steps, but it was the Reformation united the Nordic countries¹⁸.

Two Europes, Eastern and Western, have been invented by consciousness of the 18th century at the same time as two adjacent, opposite and complementary concepts. Just as West described itself in opposition to East, Western Europe described itself through contrast with Eastern Europe which at the same time served as the bridge between Europe and the East. Describing the economic history "Origins European World Economy", Immanuel Wallerstein refers to the 16th century the emergence of capitalist "kernel" of Western Europe under which increasing economic hegemony East European "periphery" gets, turning originally minimum economic distinctions into "complementary divergences". However, Wallerstein's conclusions, said Larry Woolf, are based almost exclusively on the example of Poland, whose economy is indeed heavily dependent on the export of grain from Gdansk to Amsterdam.¹⁹

In fact, Western Europe has actually designed Eastern Europe as a certain additionally-accessory region. In the 18th century Eastern Europe has served Western Europe as a prototype for the very first model of "backwardness"; today we apply the concept of "backwardness" to the most different countries of the globe.

During this fight national interests of the different countries inevitably face, there is a redistribution of sales markets, arms race, the military-political unions and coalitions become complicated, what makes the concept of "vital interests", "influence zones" and "the principles of the state sovereignty" a central in a globalist discourse.²⁰

The countries which are applying for membership in the European Union, taking part in global economy, geopolitically being on the position of "peripheries" and "semi-peripheries", for a long time, somehow, already included in various interstate structures (Council of Europe, OSCE, WTO, etc.), military-political blocks (NATO). Ukraine, being in search of own regional identity, which most would be equitable to her domestic policy and interests of national security, is a member of the mentioned structures (except NATO), thereby producing its own position in the formation of certain (regional) identities (Eastern, Central - or the south-eastern European). Western scientists are well aware that geographically, culturally, historically and spiritually Ukraine is a part of the Eastern European civilization, but prefer to focus their attention on the differences between Western and Eastern Europe. For example, the French scholars and cultural experts often use the term

¹⁶ BRAUDEL, F. 1988. Igrы obmena. Material'naya tsivilizatsiya. Ekonomika i kapitalizm. XV-XVIII vv. T.2. / Per. s fr. d. ist. n. L.Ye.Kubbelya; red. d. ist. n. YU.N. Afanas'yeva / Fernan Brodel'. – M.: Progress, 1988. – p.564

¹⁷ BRAUDEL, F. 1988. Igrы obmena. Material'naya tsivilizatsiya. Ekonomika i kapitalizm. XV-XVIII vv. T.2. / Per. s fr. d. ist. n. L.Ye.Kubbelya; red. d. ist. n. YU.N. Afanas'yeva / Fernan Brodel'. – M.: Progress, 1988. – p.564

¹⁸ BRAUDEL, F. 1988. Igrы obmena. Material'naya tsivilizatsiya. Ekonomika i kapitalizm. XV-XVIII vv. T.2. / Per. s fr. d. ist. n. L.Ye.Kubbelya; red. d. ist. n. YU.N. Afanas'yeva / Fernan Brodel'. – M.: Progress, 1988. – p.568, 580

¹⁹ WOOLF, L. Izobretaya Vostochnuyu Yevropu: Karta tsivilizatsii v soznanii epokhi Prosveshcheniya / Larri Vul'f // [Online] – Available online: <http://www.ozon.ru/context/detail/id/1348179/>.

²⁰ KREMEN', T. 2004. Yevolyutsiya poglyadiv na derzhavniy suverenitet / Tetyana Kremen' // Polít. menedzhment. – 2004. – № 1. – p. 159

"another Europe» (l'autre Europe), bearing in mind, in particular, Ukraine.²¹ In fact, as V. Fesenko noted, the choice of the European vector is first of all "choice of values - we need to go to Europe to become a truly European country. "European" not in geographical, and in economic, political and social meanings"²², getting rid thus of "birthmarks" of the East European periphery and becoming natural (and not just supplementing) part of the European regional identity. It will help Europe (first of all its economy) to overcome the supplementing situation in comparison with the United States. Being guided by maintenance of internal unity and ensuring own interests, the closest competitors of the USA – the developed European countries spontaneously have developed policy not of global, but long-term regional integration. Regional integration is successful only if its "engine" are strong participants in the global competition, which could prevent the economic boundaries of the region from the threats of global competition²³, including the competition of regional blocs.

It is clear, that the economic aspect of the formation of a regional European identity does not exhaust its meaning and content. Karl Jaspers in his book "The Origin and Goal of History" proves that history as a human reality has a single origin, a single path of development, and is determined primarily by spiritual factors. What occurred in world history until the end of the 40th years of the XX century in his opinion, in general it is impossible to call world history, and only "a conglomerate of local stories"²⁴. Yet, what happened in the world since the XVI century. and ending with today's world with his superpowers (United States and Russia), Europe, India and China, with the Western Asia, South America and other regions of the world, "in escalating degree persistently demands political association, whether it be violent within the despotic world empire, whether it be within a legal peace arrangement as a result of the agreement"²⁵. However, seeing more obscure contemporaries outlines of a powerful political and economic community, united primarily by factors such as the European consciousness (in the basis of which - "The Roman Empire and the Catholic Church"²⁶) and internally felt by the Western world "polarity between East and West"²⁷. K. Jaspers with an amazing insight has seen also potential danger, which for the Western world are the achievements of science and technology, which have laid the foundation of global history of mankind and at the same time its transforming and destroying, also Asia: "Instead the eternal Asian origin will be approved: a despotic form of existence, refusal of history, of decision-making, stabilization of spirit in Asian fatalism. Asia will become something universal, eternally existing and lasting, including Europe"²⁸.

²¹ GOLICHENKO, T. Ukraïna musit' vïdkritisya dlya dialogu z Êvropoyu / Tetyana Golichenko // [Online] – Available online: <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page20-567.html>.

²² FESENKO, V. Yevropa iz rykhloy konfederatsii postepenko prevrashchayetsya v federatsiyu novogo tipa / V. Fesenko // [Online] – Available online: http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=20&op_id=571#571

²³ DELYAGIN, M. 2003. Mirovoy krizis: Obshchaya teoriya globalizatsii: Kurs lektsiy. – 3-ye izd, pererab. i dop. / Delyagin M. – M.: INFRA-M, 2003. – p. 344, 323, 324

²⁴ JASPERS, K. 1991. Smysl i naznacheneye istorii: Per. s nem. / K. Yaspers – M.: Politizdat, 1991. – p.52

²⁵ JASPERS, K. 1991. Smysl i naznacheneye istorii: Per. s nem. / K. Yaspers – M.: Politizdat, 1991. – p.52

²⁶ FESENKO, V. Yevropa iz rykhloy konfederatsii postepenko prevrashchayetsya v federatsiyu novogo tipa / V. Fesenko // [Online] – Available online: http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=20&op_id=571#571

²⁷ JASPERS, K. 1991. Smysl i naznacheneye istorii: Per. s nem. / K. Yaspers – M.: Politizdat, 1991. – p.81

²⁸ JASPERS, K. 1991. Smysl i naznacheneye istorii: Per. s nem. / K. Yaspers – M.: Politizdat, 1991. – p.91-92

The general mood of anxiety for the future of the Western "free world", or "common European home" appears also in the book of S. Huntington "The Clash of Civilizations." The borders of Europe as the whole which has developed after the end of cold war "in the north the west and the south are outlined by water open spaces and in the south coincide with borders between various cultures"²⁹. Its eastern frontier settles down along the line of the historical section which was defined 500 years ago, separating Western Christian peoples from Muslim and Orthodox. It comes from the north (along the Russian border with Finland and the Baltic States) to the south, in western Belarus and Ukraine separating the Uniate west from the Orthodox east. In the Balkans this line coincides with the historic boundary between Austria-Hungary and the Ottoman Empire. "It is cultural border of Europe, and in the world after cold war it became also political and economic border of Europe and the West"³⁰.

In accordance with the concept of S. Huntington, nature of the happening and future global and regional oppositions has cultural and civilization breaks in the basis. At the same time, the critical importance has the consideration of interests of different civilizations in global policy as a reliable measure of the prevention of world war and a conflictogenity the universalists claims of the West. The powerful forces of global integration have contributed to the fact that Western culture (democratic ideas and values, lifestyles) penetrated all civilizations, although ever more clearly the signs of reducing its impact and at the same time political, economic and cultural development of East and Southeast Asia (representing civilizations boiler) . In the 1990s, "the relationship between the West and other civilizations were more attributed to the reaction of the West to the development of these civilizations"³¹.

The present EU is no longer homogeneous in the sense of civilizational formation (due to the coexistence of Western and Eastern Christian segments), but operates through a single economic and political rules of the game. The director of the Center of Fernán Brodel of studying mirosisty, economies and civilizations Immanuel Wallerstein who isn't excluding, by the way, in the future federal form of the European Union, considers that contrary to the self-identification as club of the Christian states dominating in the EU, integration (Orthodox) Russia and (Muslim) Turkey is expedient. This will only strengthen, in his opinion, the EU, because in the future, it is one of the most important issues is the settlement of the rights of national minorities. Turkey is important for the EU for how it will solve the problem with their ethnic heterogeneity. Turkey is a test and in case the EU doesn't cope with it, it will collapse³².

The Italian scientist Umberto Eco sees threats and dangers to the European unity and, on his expression, "the European consciousness and the European self-determination created by the general ancient experience and the general experience of disintegration of the colonial empire, experience of life under dictatorship and wars in the territory which is seemingly existing". But all this isn't enough to unite Europe. The unity which Europe isn't able to find in itself is imposed to it from the outside by objective evolution of events. During "cold war" the European nations formed the foreign policy on model of one of blocks with which they identified themselves, living under military protectorate either NATO, or the Warsaw pact³³,

²⁹ HUNTINGTON, S. 2006. Stolknoveniye tsivilizatsiy [per. s angl. T.Velimeyeva / S. Khantington – M.: AST: AST MOSKVA, 2006. – p. 243

³⁰ HUNTINGTON, S. 2006. Stolknoveniye tsivilizatsiy [per. s angl. T.Velimeyeva / S. Khantington – M.: AST: AST MOSKVA, 2006. – p. 243

³¹ HUNTINGTON, S. 2006. Stolknoveniye tsivilizatsiy [per. s angl. T.Velimeyeva / S. Khantington – M.: AST: AST MOSKVA, 2006. – p. 67

³² HUNTINGTON, S. 2006. Stolknoveniye tsivilizatsiy [per. s angl. T.Velimeyeva / S. Khantington – M.: AST: AST MOSKVA, 2006. – p. 70

³³ ECO, U. 2007. POLNYY nazad! «Goryachiye voyny» i populizm v SMI: perevod s ital'yanskogo Yeleny Kostyukovich / Umberto Eko. – Moskva: EKSMO, 2007. – p. 65-72

in anticipation of the future confrontation of the USA and China, according to U. Eco, America is losing interest in Europe, and then it will be either a unified or disintegrated" ³⁴.

The formation of all-European (within the EU) identity, alignment of various interests and standards of living of his members still continues, and for this purpose "that "freely associated members of the union" could identify *each other* like citizens of one state, the consciousness of solidarity ... is required"³⁵ and formation of democratic all-European political culture. At the same time "between citizens of one state and legal structure each for each is different and has the right to *stay* different"³⁶.

Ukraine for a long time trying to prove its European identity. But if the political elite of Ukraine sees itself the member of the EU already today, then it has to imagine also the accelerated movement along with dissolution in the all-European economic space (with all the attendant economic and political consequences) and own participation in formation in national public consciousness of cosmopolitan solidarity, so - the loss of national identity. Integration into any supranational structures demands support of all society, and as J. Habermas fairly specifies, "Institutional innovations in societies whose political elite in general are capable to such initiatives, won't be realized if they don't find a resonance and a support in previously reformed valuable orientation of their population"³⁷.

Unlike Z. Brzezinski, believing that actually European "Europe" per se, doesn't exist and that it is rather an a dream, than reality³⁸, we believe nevertheless, that the European identity has certain contours, its borders are mobile depending on transformation of the most European Union. The search of new European identity happens in the context of raising of national and nationalist feelings and movements and strengthening of aspiration of part of society to self-identification to Europe. This includes the European dimension of scientific and technological and social progress, humanism and democracy, human rights and minority rights. However, extending and imposing its system of ideas and values to other regions, Europe partly lost its own identity³⁹. The emergence of this confrontation with the United States suddenly increased the demand for the formation of a stable and strong European identity, having brought in the discourse about European identity the elements of humanistic universalism, "hateful project of globalization with a human face"⁴⁰.

The recognition of independence of Kosovo to which the West has gone, is a blow to the concept of "Europe of the nations" and a step forward in formation of "Europe of regions",

³⁴ ECO, U. 2007. POLNYY nazad! «Goryachiye voyny» i populizm v SMI: perevod s ital'yanskogo Yeleny Kostyukovich / Umberto Eko. – Moskva: EKSMO, 2007. – p. 73

³⁵ KHABERMAS, J. 2005. Chto takoye narod? K politicheskomu samoponimaniyu nauk o dukhe v domartovskiy period revolyutsii 1848 goda, na primer Frankfurtskogo sobraniya germanistov 1848 goda // Khabermas Yurgen. Politicheskiye raboty / Sost. A.V. Denezhkina; per. s nem. B.M. Skuratova. – M.: Praxis, 2005. – 368 s. – p.199

³⁶ HUNTINGTON, S. 2006. Stolknoveniye tsivilizatsiy [per. s angl. T.Velimeyeva / S. Khantington – M.: AST: AST MOSKVA, 2006. – p. 200

³⁷ KHABERMAS, J. 2005. Uchit'sya na opyte katastrof? Diagnosticheskiy vzglyad na kratkiy KHKH vek / Yurgen Khabermas // Politicheskiye raboty / Sost. A.V. Denezhkina; per. s nem. B.M. Skuratova. – M.: Praxis, 2005. – 368 s. – p.232-233.

³⁸ NEPRITSKIY, A. A. 2002. Yevropeyskaya identichnost' i Bol'shaya Yevropa // Materialy mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii «Rossiya i Yevropeyskiy Soyuz v Bol'shoy Yevrope: novyye vozmozhnosti i staryye bar'yery» Materialy mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii, Sankt-Peterburg, 20-21 sentyabrya 2002 g. – SPb.: Izd-vo S.-Peterb. un-ta, 2002. – S.121-124.

³⁹ LEPARMENTIER, A. Smertna li yevropa? / Arno Leparmentier // [Online] – Available online: <http://www.inopressa.ru/article/08apr2016/lemonde/mortelle.html>

⁴⁰ KHESTANOV R. 2003. Ideologicheskaya skhizma: SSHA protiv Yevropa / Ruslan Khestanov // Otechestvennyye zapiski. – 2003. – № 6. – [Online] – Available online: <http://www.strana-oz.ru/2003/6/ideologicheskaya-shizma-ssha-vs-evropa>

it is the strongest push to already started processes in Europe. The European Union more and more turns into "**the world first-ever network state**" — model, which assumes in the future to become a global. Whether there will be a **transformation of the international union into network structure** or, on the contrary, it will be possible to keep its initial model as union of the sovereign national states — a subject of active discussions in the European countries and close attention of the whole world⁴¹. The nations today "are accused of inability to effective management in the conditions of globalization"⁴². Whether the national identity of Ukraine which is even in process of the formation (within the nation state), is compatible to the European identity which has left far forward out of Modernist style limits which future also vaguely today? The question is rhetorical. For this purpose it isn't enough one fact of geographical ownership of Ukraine to Europe.

Conclusion

The continuing process of formation of the European identity (or, according to J. Shimov, "paradoxical in fact civilization integrity"⁴³) in a certain measure is corresponded to processes of integration of "multispeed" Europe that allows to overwork realistically (to include or discard) elements of related/alien identity. Ukraine today yet only on the way of formation and development of components of political and economic European identity. As for cultural and civilization European identity of "Big Europe" (including Christian values as its kernel), the deep crisis of Christian civilization system and belief and not repaid Western European principle of "soft integration" fixed today together with idea of "peaceful co-existence" with the closed Muslim enclaves demonstrates the hung real threat of replacement of the European values and a way of life of values of radical Islam⁴⁴. It is remarkable that the reached compromise solutions at the end of 2007 at the level of member states concerning reforming of institutes of the EU have appeared obviously insufficiently for overcoming of collision of national interests and formation of the all-European ("unconflictive") identity. Such situation has to serve as a signal for Ukraine in respect of strengthening of bases of own identity – formation of the Ukrainian political nation, observance of the principles of religious and cultural tolerance, and at the same time supports of traditional Christian values, without losing sight at the same time of continuous advance on the way of democratization taking into account the European political tradition, own historical experience and vision of prospect.

References:

1. BRAUDEL, F. 1988. Igrы obmena. Material'naya tsivilizatsiya. Ekonomika i kapitalizm. XV-XVIII vv. T.2. / Per. s fr. d. ist. n. L.Ye.Kubbelya; red. d. ist. n. YU.N. Afanas'yeva / Fernan Brodel'. – M.: Progress, 1988. – 632 s.

⁴¹ NEMENSKIY O. Kosovskiy pretsedent i budushcheye Yevropy. Global'naya set' kak bezal'ternativnaya model' upravleniya / Oleg Nemenskiy // [Online] – Available online: <http://www.apn.ru/publications/article19807.htm>

⁴² NEMENSKIY O. Kosovskiy pretsedent i budushcheye Yevropy. Global'naya set' kak bezal'ternativnaya model' upravleniya / Oleg Nemenskiy // [Online] – Available online: <http://www.apn.ru/publications/article19807.htm>

⁴³ SHIMOV J. 2004. Voskhod Yevropy? Rasshireniye Yevropeyskogo Soyuz: voprosov bol'she, chem otvetov / Yaroslav Shimov // Logos. – 2004. – № 1 (41). – p.31

⁴⁴ SARYAN S. Transformatsiya yevropeyskoy identichnosti / Suren Saryan // [Online] – Available online: http://www.noravank.am/rus/issues/detail.php?ELEMENT_ID=2913

2. DELYAGIN, M. 2003. Mirovoy krizis: Obshchaya teoriya globalizatsii: Kurs lektsiy. – 3-ye izd, pererab.. i dop. / Delyagin M. – M.: INFRA-M, 2003. – 768 s.
3. ECO, U. 2007. POLNYY nazad! «Goryachiye voyny» i populizm v SMI: perevod s ital'yanskogo Yeleny Kostyukovich / Umberto Eko. – Moskva: EKSMO, 2007. – 592 s.
4. FESENKO, V. Yevropa iz rykhloy konfederatsii postepenno prevrashchayetsya v federatsiyu novogo tipa / V. Fesenko // [Online] – Available online: http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=20&op_id=571#571
5. GOLICHENKO, T. Ukraïna musit' vídkritisya dlya díalogu z Êvropoyu / Tetyana Golíchenko // [Online] – Available online: <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page20-567.html>.
6. GOLOVNOVA, E. V. 2013. Regional'naya identichnost' kak forma kollektivnoy identichnosti i yeye struktura / E. V. Golovnova // Labirint. Zhurnal sotsial'no-gumanitarnykh issledovaniy. – 2013. – № 5. – S. 42-49. - [Online] – Available online: <http://journal-labirint.com/wp-content/uploads/2013/12/golovneva.pdf>
7. KHABERMAS, J. 2005. Uchit'sya na opyte katastrof? Diagnosticheskiy vzglyad na kratkiy KHKH vek / Yurgen Khabermas // Politicheskiye raboty / Sost. A.V. Denezhkina; per. s nem. B.M. Skuratova. – M.: Praksis, 2005. – 368 s. – S.209-233.
8. KHABERMAS, J. 2005. Chto takoye narod? K politicheskomu samoponimaniyu nauk o dukhe v domartovskiy period revolyutsii 1848 goda, na primer Frankfurtskogo sobraniya germanistov 1848 goda // Khabermas Yurgen. Politicheskiye raboty / Sost. A.V. Denezhkina; per. s nem. B.M. Skuratova. – M.: Praksis, 2005. – 368 s. – S.179-208.
9. HUNTINGTON, S. 2006. Stolknoveniye tsivilizatsiy [per. s angl. T.Velimeyeva / S. Khantington – M.: AST: AST MOSKVA, 2006. – 571 s.
10. KHESTANOV, R. 2003. Ideologicheskaya skhizma: SSHA protiv Yevropa / Ruslan Khestanov // Otechestvennyye zapiski. – 2003. – № 6. – [Online] – Available online: <http://www.strana-oz.ru/2003/6/ideologicheskaya-shizma-ssha-vs-evropa>
11. HIRDMAN, S. 2006. Rol' Rossii v Yevrope / Sven Hirdman. – M.: Mosk. Tsentr Karnegi, 2006. – 19 s.
12. KREMEN', T. 2004. Yevolyutsíya poglyadív na derzhavniy suverenítet / Tetyana Kremen' // Polít. menedzhment. – 2004. – № 1. – S.153-162.
13. QUARONI, C. 2004. Yevropeyskaya identichnost', ili kak pomoch' lyudyam oshchutít' sebya grazhdanami Yevropy // Zhurnal Yevropeyskogo soyuza. 2004. № 35. Yanvar'.
14. LEPARMENTIER, A. Smertna li yevropa? / Arno Leparmentier // [Online] – Available online: <http://www.inopressa.ru/article/08apr2016/lemonde/mortelle.html>
15. MARTINYUK, V. Ukraïna na rozdorízhzhí novoï mízhnarodnoï sistemi // [Online] / Vitaliy Martinyuk. – Available online: <http://www.pravda.com.ua/articles/2008/03/19/3397277/>
16. NEKLESSA, A.I. 2000. Ordo kvadro: prishestviye postsovremennogo mira / A. I. Neklessa // Polis. – M., 2000. – № 6. – 191 s. – S.6-27.
17. NEMENSKIY, O. Kosovskiy pretsedent i budushcheye Yevropy. Global'naya set' kak bezal'ternativnaya model' upravleniya / Oleg Nemenskiy // [Online] – Available online: <http://www.apn.ru/publications/article19807.htm>
18. NEPRITSKIY, A.A. 2002. Yevropeyskaya identichnost' i Bol'shaya Yevropa // Materialy mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii «Rossiya i Yevropeyskiy Soyuz v Bol'shoy Yevrope: novyye vozmozhnosti i staryye bar'yery» Materialy mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii, Sankt-Peterburg, 20-21 sentyabrya 2002 g. – SPb.: Izd-vo S.-Peterb. un-ta, 2002. – S.121-124.
19. SARYAN, S. Transformatsiya yevropeyskoy identichnosti / Suren Saryan // [Online] – Available online: http://www.noravank.am/rus/issues/detail.php?ELEMENT_ID=2913

20. SHIMOV, J. 2004. Voskhod Yevropy? Rasshireniye Yevropeyskogo Soyuz: voprosov bol'she, chem otvetov / Yaroslav Shimov // Logos. – 2004. – № 1 (41). – S.28-41.
21. THEIL, S. 2008. Porazhencheskaya filosofiya yevropeytsev / Shtefan Tayl' // Pro i protiv. – 2008. – №1 (40). – S.86-92.
22. Ukraina khochet v ES // POLIT.RU. [Online] – Available online: <http://polit.ru/article/2005/01/31/uaes/>
23. WALLERSTEIN, I. 2005. Rezul'tat, obratnyy zhelayemomu / I. Wallerstein // Ekspert. – 2005. – № 19. – S.66-70.
24. WOOLF, L. Izobretaya Vostochnuyu Yevropu: Karta tsivilizatsii v soznanii epokhi Prosveshcheniya / Larri Vul'f // [Online] – Available online: <http://www.ozon.ru/context/detail/id/1348179/>.
25. JASPERS, K. 1991. Smysl i naznachenije istorii: Per. s nem. / K. Yaspers – M .: Politizdat, 1991. – 527 s.
26. AKE, C. 2002. Nebezpeční zv'yazki: vzaëmodyya globalízatsií í demokracií / Klod Yeyk. // Globalízatsiya. Regionalízatsiya. Regional'na politika. Khrestomatiya z suchasnoí zarubizhnoí sotsiologii regionív / Ukladachi Kononov Í.F. (Nauk. Redaktor), Borodachiv V.P., Topol's'kov D.M. – Lugans'k: Al'ma mater-Znannya, 2002. – 664 s. – S.11-25.
27. ZINOVIEV, A. 2003. Zapad / A. Zinoviev. – M .: Izd-vo EKSMO, 2003. – 512 s.

Contact:

Mgr. Oleksiy Kuznetsov, PhD

Department of Political Science, Sociology and Culture Studies

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Faninsky lane 3, 61166 Kharkiv, Ukraine

o.kuznetsov@seznam.cz

Geopolitické aspekty Novej hodvábnej cesty v Latinskej Amerike

Peter Ondris

Abstrakt

Ako reakciu na „Pivot To Asia” oznámený americkým prezidentom Obamom v novembri 2011, ktorý predstavuje plán zvýšenia vojenskej prítomnosti Spojených štátov vo Východnej a Juhovýchodnej Ázii, Čína oznámila v roku 2013 vlastnú zahraničnopolitickú a ekonomickú iniciatívu v podobe grandiózneho projektu Novej hodvábnej cesty. Pokiaľ sa táto vízia realizuje, tak sa stane najväčším programom ekonomickej diplomacie od čias Marshallovho plánu vytvoreného Spojenými štátmi. Oficiálne sa má rozprestierať na troch kontinentoch: Ázia, Európa a Afrika. Plány nezahŕňajú Austráliu, Severnú Ameriku a Južnú Ameriku. Lenže v rovnakom období čínska vláda plánuje financovať bioceánsku železnicu z Brazílie do Peru a čínsky podnikateľ Wang Jing výstavbu Nikaragujského prieplavu. V oboch prípadoch ide o ekonomicky a geopoliticky významné projekty. Preto vyvstáva otázka aký je vzťah týchto projektov s Novou hodvábnu cestou? A aký je ich geopolitický význam? Bioceánska železnica má potenciál zblížiť dva konkurenčné ekonomické bloky – Mercosur a Pacifickú alianciu a tým napomôcť integrácii celého kontinentu. Zahŕnutie tejto železnice do Novej hodvábnej cesty je podmienené uspokojivým napredovaním jej realizácie. Nikaragujský prieplav môže poskytnúť krajinám BRICS na Spojených štátoch nezávislú cestu presunu lodí medzi Tichým a Atlantickým oceánom. Jeho zahrnutie do Novej hodvábnej cesty je podmienené nadviazaním diplomatických vzťahov medzi Čínou a Nikaraguou.

Kľúčové slová: bioceánska železnica, Nikaragujský prieplav, vzťahy Číny s Latinskou Amerikou, Nová hodvábna cesta, svetová geopolitika

JEL klasifikácia: F50, F53, F54

Abstract

As a reaction to „Pivot To Asia” announced in November 2011, which represents a plan to increase American military presence in East and Southeast Asia, China announced in 2013 its own diplomatic and economic initiative in the form of the project of New Silk Road. If this vision is successfully realized, it will become the biggest program of economic diplomacy since the Marshall Plan created by the United States. Officially it should extend to three continents: Asia, Europe and Africa. The plans do not include Australia, North America and South America. However at the same time there are plans for two economically and geopolitically very important projects: bi-oceanic railway and Nicaragua Canal. There is a question, what is the relationship between these two projects and New Silk Road? What is their geopolitical significance? Bi-Oceanic railway has a potential to reduce tension between Mercosur and Pacific Alliance and to help to integrate the whole South America. Inclusion of the bi-oceanic railway into the New Silk Road is contingent on its satisfactory realization. The Nicaragua Canal would offer an independent transit of ships between the Atlantic and the Pacific for the BRICS Countries. Its inclusion into the New Silk Road is contingent on establishment of diplomatic relations between China and Nicaragua.

Kľúčové slová: Bi-Oceanic Railway, Nicaragua Canal, China-Latin America Relations, New Silk Road, World Geopolitics

JEL classification: F50, F53, F54

1 Hlavná príčina vzniku projektu Novej hodvábnej cesty

Obamov „Pivot to Asia” teda „otočenie k Ázii” ako odpoveď na ekonomický rast Číny podstúpil značný vývoj od času, keď bol prvý krát oficiálne vyhlásený v novembri 2011. Ide o plán Washingtonu posilniť americký vplyv a vojenskú moc naprieč ázijsko-tichomorským regiónom. Vo svojom príhovore v austrálskom parlamente v Canberre dňa 17. novembra 2011, prezident Obama oficiálne oznámil, že po desaťročí drahých vojen na Blízkom Východe, prišiel čas, aby Spojené štáty otočili svoju pozornosť k regiónu Ázie a Tichomoriam.¹

Ústredné vojenské komponenty tohto plánu zahŕňajú presun americkej vojenskej techniky do zmienenej regiónu, rozšírenie obranných väzieb, ktoré majú Spojené štáty s krajinami regiónu, zvýšenie exportu zbraní do regiónu, zahraničné vojenské tréningové programy, zvýšenie počtu návštev prístavov v regióne americkými vojnovými loďami a zvýšenie počtu spoločných vojenských cvičení.² Keďže tento pivot tvorí komplexný plán zvýšenia amerického zapojenia a vplyvu na ekonomickú, diplomatickú, ideologickú a strategickú rovinu v regióne,³ je otázne či má Obamova administratíva strategickú víziu a zdroje, aby tento plán realizovala z dlhodobého hľadiska.

Centrálnou časťou tohto pivotu je rozhodnutie zvýšiť prítomnosť amerického námorníctva v regióne Ázie a Tichomoriam z 50 na 60 percent do roku 2020. V dnešnej dobe je z približne 290 plavidiel amerického námorníctva 104 lodí nasadených po celom svete a z nich 50 lodí v ázijsko-tichomorskom regióne. Na základe tohto pivotu by mal počet amerických vojnových lodí v regióne Ázie a Tichomoriam narásť v roku 2020 na približne 67 plavidiel. Obzvlášť by sa to týkalo lietadlových lodí, ale aj krížnikov, torpédoorbcov, ponoriek a pobrežných bojových lodí (LCS) určených špeciálne pre operácie blízko pobrežia.⁴ V júni 2012 americká administratíva oznámila plán, že od roku 2017 Spojené štáty plánujú predsunúť do Singapúru na základe princípu rotácie štyri lode LCS. Prvá pobrežná bojová loď bola umiestnená na námornú základňu Changi v Singapúre v roku 2013 na desaťmesačné obdobie a druhá bola nasadená v roku 2014 na šesťmesačné obdobie.

Americký „Pivot to Asia” zahŕňa plány na presunutie United States Marine Air-Ground Task Force (MAGTF) do austrálskeho mesta Darwin. V apríli 2012 tam bolo umiestnených 200 vojakov a začal sa proces zvyšujúcej sa rotácie, keď sa počet amerických vojakov v Darwine postupne zvýši vo štyroch fázach až na 2500 vojakov v roku 2016. Plne rozvinutý MAGTF bude pozostávať z veliaceho strediska, pozemných bojových jednotiek a vzdušných síl pripravených na rýchle nasadenie.

V júni 2013 oznámil americký minister obrany Chuck Hagel, že podobne ako americké námorníctvo aj americké letectvo má plány umiestniť 60 percent svojich síl rozmiestnených v zahraničí do regiónu Ázie a Tichomoriam, čo zahŕňa aj jednotky zamerané na kyberpriestor a

¹ The White House. Office of the Press Secretary, 2011. *Remarks By President Obama to the Australian Parliament*. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament> (použité 12. januára 2016).

² S., D., MUNI, VIVEK CHADHA, 2014. *Asian Strategic Review 2014: US Pivot and Asian Security*. Pentagon Press, 2014, s. 260, ISBN 978-81-8274-769-2. <http://www.idsa.in/book/AsianStrategicReview2014USPivotandAsianSecurity> (použité 12. januára 2016).

³ S., D., MUNI, VIVEK CHADHA, 2014. *Asian Strategic Review 2014: US Pivot and Asian Security*. Pentagon Press, 2014, s. 260, ISBN 978-81-8274-769-2. <http://www.idsa.in/book/AsianStrategicReview2014USPivotandAsianSecurity> (použité 12. januára 2016).

⁴ *Statement of Admiral Jonathan Greenert, US Navy Chief of Operations*. The U.S. Senate Armed Services Committee, s. 32. http://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/Greenert_03-27-14.pdf (použité 12. januára 2016).

vesmír.⁵ O mesiac neskôr vrchný veliteľ operácií amerického letectva pre oblasť Tichomoria, generál Herbert Carlisle oznámil, že súčasne s 2500 vojakmi umiestnenými v Austrálii v roku 2016, americké letectvo rozmiestni stíhačky, tankery a v určitom čase v budúcnosti možno aj bombardéry na princípe rotácie. Americké stíhačky majú byť vyslané na leteckú základňu Changi East v Singapúre, leteckú základňu Korat v Thajsku, Trivandrum v Indii, ďalej na základne Kubi Point a Puerto Princesa na Filipínach a možno aj na letiská v Indonézii a Malajzii.⁶

Počas ázijského turné prezidenta Obamu v apríli 2014, podpísali Spojené štáty a Filipíny 10-ročný obranný pakt, ktorý umožňuje rotáciu nešpecifikovaného počtu amerických vojakov v krajine na vybraných vojenských základniach a rozmiestnenie amerických stíhačiek a lodí na minimálne troch základniach: Clark, Subic a Fort Magsaysay.⁷ K podpisu tohto vojenského paktu došlo na pozadí stupňujúceho sa napätia medzi Filipínami a Čínou v súvislosti so skupinou ostrovov Scarborough Shoal v Juhočínskom mori. Je však nutné povedať, že podpis tohto paktu vyvolal na Filipínach masové protiamerické protesty.⁸

V súlade s americkým plánom „Pivot to Asia” dochádza k rekonštrukcii a rozširovaniu už existujúcich amerických vojenských základní v regióne. Zvláštny význam má nová námorná základňa na ostrove Jeju v Južnej Kórei, nachádzajúca sa len 500 km od čínskej pevniny. Plánuje sa jej rozšírenie pre potreby umiestnenia až dvadsiatich vojenských lodí, vrátane torpédoborcov so systémom AEGIS, lietadlových lodí a prvkov protiraketového štítu zameraného na rakety dlhého doletu v juhovýchodnej Číne.⁹ Okrem toho dochádza k rozširovaniu už existujúcej a budovaniu novej americkej námornej základne na tichomorskom ostrove Guam, kde má byť z Japonska premiestnených 5000 vojakov.¹⁰

Keď sa k vyššie spomínanému americkému vojenskému rozmiestňovaniu pridajú už z čias Studenej vojny existujúce americké vojenské základne v Japonsku a Južnej Kórei, ako aj základne v Pakistane, Afganistane a Tadžikistane, ktoré vznikli z dôvodu americkej invázie do Afganistanu v roku 2001 a následne údajne pre potreby vojenských operácií v krajine, nie je možné sa diviť, že Čína sa cíti byť obkľúčená americkými vojenskými základňami.¹¹ Preto

⁵ CHUCK HAGEL, 2013. *The US Approach to Regional Security*. International Institute for Strategic Studies (IISS), The 12th Shangri-La Dialogue. 2013, s. 12. <https://www.iiss.org/en/events/shangri%201a%20dialogue/archive/shangri-la-dialogue-2013-c890/first-plenary-session-ee9e/chuck-hagel-862d> (použitie 12. januára 2016).

⁶ JOHN REED, 2013. *US Deploying Jets Around Asia to Keep China Surrounded*. The Foreign Policy Group, 2013. <http://foreignpolicy.com/2013/07/29/u-s-deploying-jets-around-asia-to-keep-china-surrounded/> (použitie 12. januára 2016).

⁷ ROSEMARIE FRANCISCO, MARK FELSENTHAL. *Obama hails security pact with Philippines, says no threat to China*. Reuters, 28. apríla 2014. <http://www.reuters.com/article/us-philippines-usaidUSBREA3Q05L20140428> (použitie 12. januára 2016).

⁸ TARA BRADY. *Angry Filipino protesters burn EFFIGY of Barack Obama in protest against military pact aimed at 'greater cooperation' between the two countries*. Daily Mail, 28. apríla 2014. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2614715/Obama-signs-security-deal-Philippines-aimed-greater-cooperation-angry-protesters-say-step-BACK-country.html> (použitie 12. januára 2016).

⁹ DANIEL BROUDY, PETER SIMPSON, MAKOTO ARAKAKI. *Under Occupation: Resistance and Struggle in a Militarised Asia-Pacific*. Newcastle, Cambridge Scholars Publishing, 2013, s. 228, ISBN (13): 978-1-4438-4750-6.

¹⁰ LEEVIN CAMACHO. *Poison In Our Waters: A Brief Overview of the Proposed Militarization of Guam and the Commonwealth of the Northern Mariana Islands*. The Asia Pacific Journal, 2013, roč. 11, č. 1. <http://japanfocus.org/-Leevin-Camacho/4050> (použitie 12. januára 2016).

¹¹ WANG DONG, YIN CHENZHI. *Territorial Issues in Asia Drivers, Instruments, Ways Forward*. Konrad Adenauer Stiftung, 7th Berlin Conference on Asian Security (BCAS), Session IV: Great Power Competition, 2013, s. 18. https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/BCAS2013_Wang_Dong.pdf (použitie 12. januára 2016).

je možné povedať, že Čína vníma Obamov „Pivot to Asia” ako oficiálne potvrdenie takejto americkej stratégie, ktoré sa uskutočňuje v kontexte zvyšujúcej sa militarizácie regiónu Ázie a Tichomorja vyznačujúceho sa regionálnym napätím na úrovni nevidanej po celé desaťročia.

2 Nová hodvábna cesta

Vysvetlenie projektu

Na americký plán „Pivot to Asia” Čína zareagovala dvoma stratégiami. Prvá stratégia je ekonomická. Zjednodušene povedané, americkej snahe o väčšiu vojenskú prítomnosť v regióne, sa Čína postaví svojou väčšou ekonomickou prítomnosťou v danom regióne, čím sa bude snažiť zabrániť vytvoreniu protičínskej koalície. Táto čínska ekonomická stratégia má konkrétnu podobu. Ide o projekt tzv. Novej hodvábnej cesty skladajúcej sa z dvoch častí či projektov. Je to Ekonomický pás Hodvábnej cesty (na pevnine) a Morská hodvábna cesta 21. storočia (na mori) v Číne nazývané “Jedno pásmo, jedna cesta“ yidai yilu 一带一路.¹² Druhá stratégia je vojensko-politická, v rámci ktorej Čína posilnila svoje asertívne správanie voči Filipínam a Japonsku v súvislosti so spornými územiaми, teda krajinám, ktoré sú americkými spojencami v stratégii zadržiavania Číny v regióne.¹³ Pre potreby tejto štúdie budem ďalej analyzovať len Novú hodvábnu cestu, ktorá sa stala ústredným kameňom zahraničnej a obchodnej politiky Číny voči krajinám pozdĺž tejto cesty.

Oficiálne oznámenie projektu Ekonomického pásu Hodvábnej cesty sa uskutočnilo počas návštevy čínskeho prezidenta Xi Jinpinga 习近平 v Kazachstane v septembri 2013 a oficiálne oznámenie projektu Morskej hodvábnej cesty 21. storočia sa uskutočnilo v októbri 2013 počas prejavu prezidenta Xi Jinpinga v indonézskom parlamente.¹⁴ Podľa počiatočný čínskych plánov mal Ekonomický pás Hodvábnej cesty začínať v strednej Číne a pokračovať cez autonómnu oblasť Xinjiang 新疆 do Strednej Ázie a prechádzať všetkými piatimi post-sovietskymi republikami. Následne sa mal cez Irán, Irak a Sýriu dostať do Turecka. Odtiaľ by pokračoval do Európy, konkrétne až do Nemecka, Holandska a Talianska. Morská hodvábna cesta 21. storočia má začínať v čínskej provincii Fujian 福建 prechádzať Juhočínskym morom, Malackou úžinou, Indickým oceánom až k pobrežiu Afriky, do Kene. Následne cez Červené a Stredozemné more má doraziť do Benátok.¹⁵

¹² *Sichouzhilu jingji dai he 21 shiji haishang Sichouzhilu 丝绸之路经济带和21世纪海上丝绸之路* [Ekonomický pás Hodvábnej cesty a Morská hodvábna cesta 21. storočia]. Projekt Novej hodvábnej cesty je síce priamou reakciou na americký „Pivot to Asia”, ale zároveň je aj ekonomicky žiadúci pre Čínu. Peking totiž nutne potrebuje otvoriť si nové trhy pre čínsku priemyselnú nadprodukciiu. Avšak zastávam názor, že pokiaľ by Spojené štáty nevyhlásili „Pivot to Asia“ a nezhájili politiku zadržiavania Číny, nie je vôbec isté, že by Peking prišiel s projektom Novej hodvábnej cesty. Myslím si, že skôr by to riešil dohodami v rámci APECu, s ASEANom, EÚ a Eurázijskou úniou.

¹³ JOAO ARTHUR REIS. *China's dual response to the US 'pivot'*. Asia Times, 24. januára, 2014. <http://www.atimes.com/atimes/China/CHIN-01-240114.html> (použitie 12. januára 2016).

¹⁴ TIAN SHAOHUI (ed.). *Chronology of China's Belt and Road Initiative*. Xinhua, 28. marca 2015. http://news.xinhuanet.com/english/2015-03/28/c_134105435.htm (použitie 12. januára 2016).

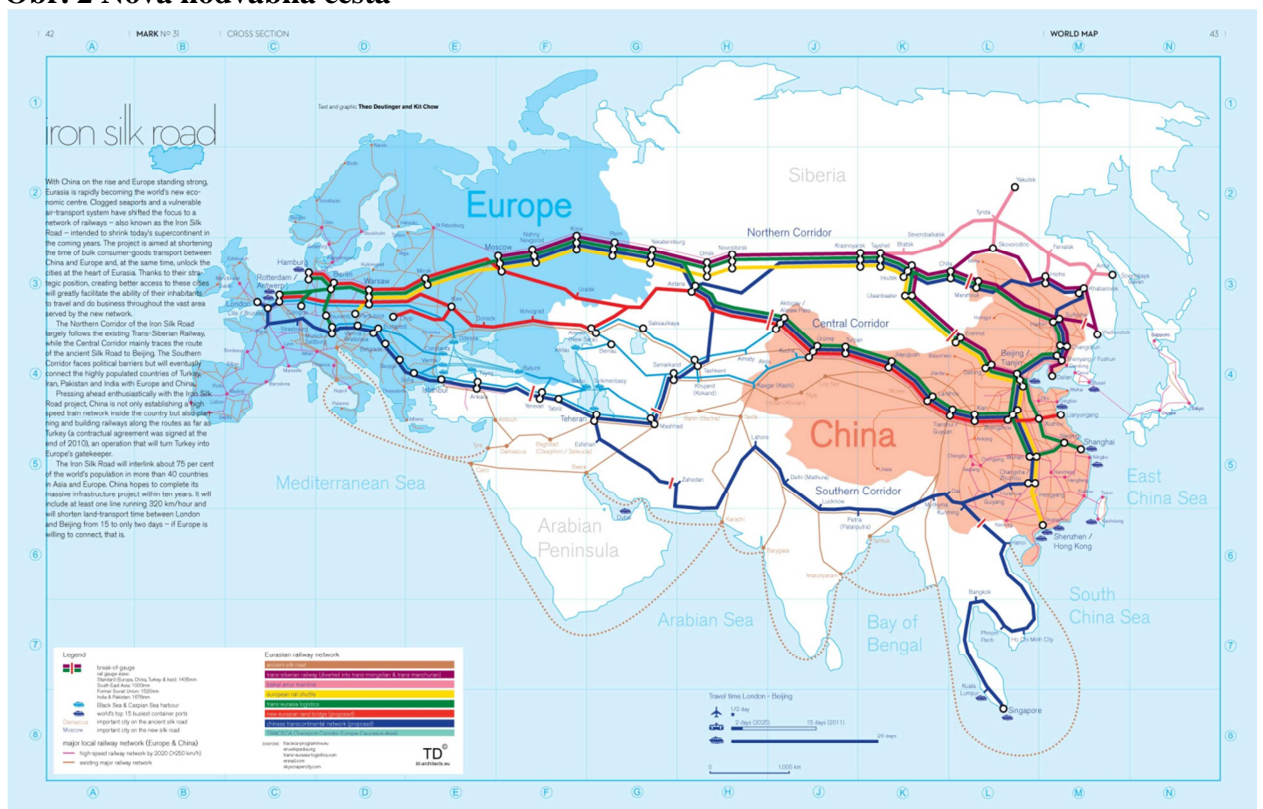
¹⁵ STEVE LEVINE. *China is building the most extensive global commercial-military empire in history*. Quartz, 9. júna 2015. <http://qz.com/415649/china-is-building-the-most-extensive-global-commercial-military-empire-in-history/> (použitie 12. januára 2016).

Obr. 1 Nová hodvábná cesta

Zdroj: SAIBAL DASGUPTA. *China's Ambitious 'Silk Road' Plan Faces Hurdles.* Voice of America, 15. apríla 2015. <http://www.voanews.com/content/chinas-ambitious-silk-road-plan-faces-hurdles/2719660.html> (použitie 15. januára 2016).

Obr. 2 Nová hodvábná cesta

Zdroj: *We are all connected. Then and now.* WazArs, 16. novembra 2014. <http://wazars.com/2014/11/16/we-are-all-connected-then-and-now/> (použitie 15. januára 2016).

Projekt Novej hodvábanej cesty má opraviť a zlepšiť existujúcu infraštruktúru a vybudovať aj novú infraštruktúru v snahe zlepšiť cezhraničný obchod. Na pevnine chce Peking vybudovať sieť vysokorýchlostných železníc. Jedna z nich bude začínať v meste Kunming昆明, hlavné mesto provincie Yunnan云南 a spojí Čínu so všetkými krajinami pevninskej Juhovýchodnej Ázie s konečnou stanicou v Singapúre. Iná sieť ciest, železníc a plynovodov začne v meste Xi'an西安 a povedie až do Belgicka. Ďalšia železnica pre rýchlovlaky začne v meste Kašgar喀什 a povedie do Pakistanského prístavu Gwadar.¹⁶ Čína nemusí vybudovať všetky tisíce km železníc a ciest ani všetky nové letiská, prístavy a všetky potrebné príslušenstvá. Väčšina infraštruktúry, s výnimkou železníc pre rýchlovlaky, už existuje. Hlavný zmysel spočíva v prepojení už existujúcej infraštruktúry a jej rekonštrukcia. Je potrebné zmieniť, že iniciatíva má skutočne mimoriadne veľký význam pre svetovú ekonomiku, pretože bude slúžiť aj pre snahy o presadenie internacionalizácie čínskej meny yuanu-RMB.¹⁷ V rámci Novej hodvábanej cesty má byť vytvorená aj digitálna Hodvábná cesta medzi Čínou a EÚ.¹⁸

Financovanie projektu

Celý projekt Novej hodvábanej cesty má byť financovaný z viacerých zdrojov, ktoré Čína vytvorila o.i. aj za týmto účelom. V októbri 2013, potom ako Spojené štáty opakovane odmietli schváliť reformu kvót v Medzinárodnom menovom fonde (IMF), ktorá mala udeliť Číne a iným ázijským krajinám väčšie slovo pri rozhodovaní tejto inštitúcie najmä vo veciach korporátneho managementu, prijalo čínske vedenie rozhodnutie vytvoriť Asian Infrastructure Investment Bank – AIIB s autorizovaným kapitálom 100 miliárd dolárov a počiatočným kapitálom 50 miliárd dolárov.¹⁹ Spojené štáty zo začiatku aktívne vyvíjali tlak na svojich spojencov v Európe a v Ázii, aby do AIIB nevstupovali. V marci 2015 sa situácia dramaticky zmenila, keď najprv Spojené kráľovstvo²⁰ a neskôr aj ďalšie významné európske krajiny ako Nemecko, Francúzsko, Taliansko,²¹ Španielsko a Holandsko podali prihlášku na členstvo v AIIB. Celkovo sa 17 európskych krajín stalo zakladajúcimi členmi, z nich 14 sú krajiny EÚ. Nakoniec Čína uspela a celkovo 57 krajín z celého sveta sa stalo zakladajúcimi členmi.²² Najmä Spojené štáty a Japonsko sa obávajú, že AIIB bude priamou konkurenciou pre World Bank a Asian Development Bank (ADB). Lenže budúce pole pôsobnosti AIIB sa nebude prekrývať s aktivitami World Bank a ADB, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že obidve tieto

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ DAVID THOMAS. *China's "One Belt, One Road" Initiative*. Think Global With David Thomas BRIC Expert, 23. júna 2015. <http://www.bricandchina.com/blog/2015/6/23/chinas-one-belt-one-road-initiative.html> (použitie 12. januára 2016).

¹⁸ ASIA UNHEDGED. *China, EU connect to promote digital Silk Road*. Asia Times, 7. júla 2015. <http://atimes.com/2015/07/china-eu-connect-to-promote-digital-silk-road/> (použitie 12. januára 2016).

¹⁹ THOMAS RENARD. *The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB): China's new multilateralism and the erosion of the West*. Egmont Institute. Security Policy Brief, č. 63, 2015, s. 7. <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/04/SPB63-Renard.pdf> (použitie 12. januára 2016).

²⁰ NICHOLAS WATT, PAUL LEWIS, TANIA BRANIGAN. *US anger at Britain joining Chinese-led investment bank AIIB*. The Guardian, 13. marca 2015. <http://www.theguardian.com/us-news/2015/mar/13/white-house-pointedly-asks-uk-to-use-its-voice-as-part-of-chinese-led-bank> (použitie 12. januára 2016).

²¹ ANDREW HIGGINS, DAVID E. SANGER. *3 European Powers Say They Will Join China-Led Bank*. The New York Times, 17. marca 2015. http://www.nytimes.com/2015/03/18/business/france-germany-and-italy-join-asian-infrastructure-investment-bank.html?_r=0 (použitie 12. januára 2016).

²² TBP AND AGENCIES. *57 countries to sign China-led Bank charter on Monday*. The BRICS Post, 25. júna 2015. <http://thebricspost.com/57-countries-to-sign-china-led-bank-charter-on-Monday/#.VpWANbYrKt9> (použitie 12. januára 2016).

banky davali v posledných rokoch prioritu na znižovanie chudoby a vydali sa iným smerom ako na infraštruktúrne projekty.

V júli 2014 na summite konanom v brazílskom meste Fortaleza podpísali krajiny BRICS zakladajúcu zmluvu o vytvorení Novej rozvojovej banky BRICS – BRICS New Development Bank (NDB). Banka začala fungovať v júli 2015 a má počiatkový kapitál v hodnote 50 miliárd dolárov, ktorý sa plánuje zvýšiť na 100 miliárd dolárov. Taktiež bol zriadený rezervný menový fond v hodnote 100 miliárd dolárov.²³ Hlavnou úlohou NDB je mobilizovať zdroje pre infraštruktúrne projekty a projekty udržateľného rozvoja v krajinách BRICS a v ostatných vynárajúcich sa ekonomikách rozvojových krajín.²⁴ Experti sa zhodujú, že jej budúce pole pôsobnosti sa nebude prekrývať s aktivitami AIIB, ale že sa budú navzájom dopĺňať.²⁵ Na základe odhadov Asian Development Bank potrebujú rozvojové krajiny Ázie v období rokov 2010-2020 celkové investície do infraštruktúry v hodnote 8 biliónov dolárov, aby si zachovali ekonomický rast z predchádzajúcich rokov.²⁶ Z toho dôvodu existuje viac ako dostatočný priestor pre aktivity a uplatnenie obidvoch bánk – AIIB a NDB a dokonca aj pre Rozvojovú banku Shanghajskej organizácie spolupráce (SCO Development Bank) pokiaľ v budúcnosti dôjde k jej vzniku.²⁷ Vzhľadom na zameranie a účel tejto banky je možné vnímať NDB ako jeden z nástrojov financovania Novej hodvábnej cesty. Avšak treba podotknúť, že primárne je určená na financovanie projektov v krajinách BRICS.

V novembri 2014 oznámil čínsky prezident vznik ďalšieho finančného nástroja na financovanie Novej Hodvábnej cesty. Ide o Fond Hodvábnej cesty s počiatkovým kapitálom v hodnote 40 miliárd dolárov.²⁸ Je však viac než isté, že ten na realizáciu tak masívneho ekonomického projektu stačiť nebude. AIIB tu zohrá významnú úlohu a Peking s tým počíta.²⁹ Nová Hodvábna cesta bude tiež financovaná čínskymi štátnymi bankami a súkromným kapitálom. V tejto súvislosti sa čínske banky a firmy budú snažiť zarobiť na výhodách financovania z internacionalizácie yuanu. V tejto súvislosti čínski finanční experti varujú čínske banky a firmy, aby si pri investovaní do jednotlivých projektov Novej hodvábnej cesty dôkladne zvážili všetky riziká s tým spojené a nabádajú ich k opatrnosti.³⁰ Je možné povedať, že v širšom zmysle krajiny BRICS a v užšom zmysle predovšetkým Čína začala vytvárať vlastnú globálnu finančnú štruktúru. Tento proces vôbec nevnímam negatívne, ale ako

²³ ANKIT PANDA. *BRICS Announce New Development Bank*. The Diplomat, 17. júla 2014. <http://thediplomat.com/2014/07/brics-announce-new-development-bank/> (použité 13. januára 2016).

²⁴ Brazilian Ministry of External Relations. *Agreement on the New Development Bank – Fortaleza, July 15*. <http://brics.itamaraty.gov.br/media2/press-releases/219-agreement-on-the-new-development-bank-fortaleza-july-15> (použité 13. januára 2016).

²⁵ *Development Bank won't rival China-led AIIB, but complement – CBR head*. Russia Today, 17. apríl 2015. <https://www.rt.com/business/250689-brics-aiib-imf-rival/> (použité 13. januára 2016).

²⁶ TBP AND AGENCIES. *57 countries to sign China-led Bank charter on Monday*. The BRICS Post, 25. júna 2015. <http://thebricspost.com/57-countries-to-sign-china-led-bank-charter-on-monday/#.VpZP9rYrKt9> (použité 13. januára 2016).

²⁷ *Success of BRICS Bank May Inspire Creation of SCO Bank*. Sputnik, 8. júla 2015. <http://sputniknews.com/business/20150708/1024362220.html> (použité 13. januára 2016).

²⁸ TPB AND AGENCIES. *China announces \$40 bn Silk Road fund*. The BRICS Post, 8. novembra 2014. <http://thebricspost.com/china-announces-40-bn-silk-road-fund/#.VpWH7LYrKt9> (použité 13. januára 2016).

²⁹ ZHANG CHAOHUA (ed.). „yidai yilu“ qian cong nali lai? Diyuan zhengzhi fengxian buke hushi“ 一带一路”钱从哪里来?地缘政治风险不可忽视 [Odkiaľ prídu peniaze na „jedno pásmo, jednu cestu“? Geopolitické riziká nesmú byť prehliadané]. Xinhua, 9. februára 2015. http://news.xinhuanet.com/fortune/2015-02/09/c_127473797.htm (použité 13. januára 2016).

³⁰ ASIA UNHEDGED. *Chinese experts raise red flags about New Silk Road investments*. Asia Times, 19. júna 2015. <http://atimes.com/2015/06/experts-raise-red-flags-about-new-silk-road-investments/> (použité 13. januára 2016).

pozitívny vývoj vytvárania alternatívnych globálnych finančných inštitúcií. Krajiny BRICS a predovšetkým Čína v skutočnosti reagujú na neochotu Spojených štátov dať im väčšie hlasovacie práva primerané ich ekonomikám a zodpovedajúce zastúpenie v globálnych finančných inštitúciách vytvorených a dominovaných Západom ako je Svetová banka, Medzinárodný menový fond či Ázijská rozvojová banka.

Pri sčítaní všetkých čínskych záväzkov, sa Nová hodvábna cesta stane najväčším programom ekonomickej diplomacie od čias Marshallovho plánu vytvoreného Spojenými štátmi za účelom povojnovej rekonštrukcie Európy v polovici 20. storočia. Nová hodvábna cesta pokryje okolo šesťdesiat krajín s celkovou populáciou presahujúcou 4,4 miliardy ľudí. Jej rozsah svedčí o obrovských ambíciách. Avšak v kontexte spomaľujúceho sa rastu čínskej ekonomiky, spôsobeného poklesom exportu a jej masívnou reštrukturalizáciou,³¹ ako aj v kontexte rastúcej sily čínskej armády, získal projekt Novej hodvábnej cesty veľký geopolitický význam a je otáznou v akom rozsahu sa nakoniec realizuje.

Geografia a geopolitika projektu

Vzhľadom na veľké finančné investície a rozsiahle možnosti ekonomického rozvoja na jednej strane a pretrvávajúce geopolitické napätie Číny a krajín BRICS so Spojenými štátmi na strane druhej, stala sa geografia Novej hodvábnej cesty celosvetovo, ale najmä na Západe, intenzívne sledovanou témou. Západné médiá neustále sledujú čínske médiá zverejňujúce nové správy, vrátane máp tohto projektu.³² Je viac ako zrejmé, že geografický rozmer projektu sa zmenil na geopolitický. Ako už bolo napísané vyššie projekt Novej hodvábnej cesty sa má oficiálne rozprestierať na troch kontinentoch – Ázia, Európa a Afrika.³³ To platí aj v čase písania tejto štúdie. Z toho je zrejmé, že do projektu neboli (aspoň zo začiatku) oficiálne vôbec zahrnuté kontinenty Južná Amerika, Severná Amerika a Austrália.

V lete 2014 počas svojej návštevy v Latinskej Amerike zahájil čínsky prezident Xi Jinping diskusiu o bioceánskej železnici³⁴ a na summite APEC v Pekingu v novembri 2014 podpísalo Peru spolu s Brazíliou a Čínou v tejto súvislosti memorandum o porozumení s cieľom integrácie trhov všetkých troch krajín.³⁵ Trasa železnice mala ísť z brazílskeho prístavu na pobreží Atlantického oceánu, cez Amazóniu do tichomorského prístavu v severnom Peru a teda kompletne sa vyhnúť územiú Bolívie.³⁶ Toto bola pôvodná trasa bioceánskej železnice, ktorej projekt v roku 2008 vyhlásil peruánsky kongres za predmet

³¹ *Chinese Economy in 'Legitimate' Transition Period – IMF Head*. Sputnik, 11. januára 2016. <http://sputniknews.com/asia/20160111/1032940329/china-economy-transition-imf.html> (použité 16. januára 2016).

³² CHEN JIA. *'Belt and Road' takes new route*. The Daily Press, 15. apríla 2015. <http://politicsinn.com/belt-and-road-takes-new-route/> (použité 13. januára 2016).

³³ SHANNON TIEZZI. *China's 'New Silk Road' Vision Revealed*. The Diplomat, 9. mája 2014. <http://thediplomat.com/2014/05/chinas-new-silk-road-vision-revealed/> (použité 13. januára 2016).

³⁴ BRYANNA LEE. *China, Brazil, Peru Eye Transcontinental Railway Megaproject*. International Business Times, 19. mája 2015. <http://www.ibtimes.com/china-brazil-peru-eye-transcontinental-railway-megaproject-1930003> (použité 13. januára 2016).

³⁵ *Ollanta Humala se reunió con el presidente de China, Zhang Dejiang*. RPP, 12. Novembra 2014. <http://rpp.pe/lima/actualidad/ollanta-humala-se-reunio-con-el-presidente-de-china-zhang-dejiang-noticia-741382> (použité 13. januára 2016). (FIN) CCR. *Realizarán estudios básicos para construcción de ferrocarril bioceánico Perú-Brasil*. Andina, 19. novembra 2014. <http://www.andina.com.pe/agencia/noticia-realizaran-estudios-basicos-para-construccion-ferrocarril-bioceanico-perubrasil-532286.aspx> (použité 13. januára 2016).

³⁶ *Ollanta Humala: 'Tren bioceánico Perú-Brasil no pasará por Bolivia'*. Perú21, 19. novembra 2014. <http://peru21.pe/politica/ollanta-humala-tren-bioceanico-peru-brasil-no-pasara-bolivia-2204448> (použité 13. januára 2016).

národného záujmu.³⁷ Počas juhoamerického turné čínskeho premiéra Li Keqiang 李克强 v máji 2015, keď navštívil Brazíliu, Kolumbiu, Peru a Čile,³⁸ sa Čína oficiálne stala súčasťou projektu. Li Keqiang podpísal separátne s Brazíliu aj s Peru memorandá o vypracovaní štúdie uskutočniteľnosti výstavby bioceánskej železnice.³⁹ Trasa železnice bola však zmenená a viac špecifikovaná. Železnica mala sledovať trasu od brazílskeho prístavu na atlantickom pobreží pri meste Rio de Janeiro, mala smerovať na severozápad do Amazónie, ale skôr, ako pôvodná trasa, sa mala zatočiť na západ a cez krátky úsek v Bolívii mala ísť do južného Peru. Odhadované náklady na vybudovanie bioceánskej železnice sú 10 miliárd dolárov a z veľkej časti to má financovať čínsky kapitál.⁴⁰ Výstavba železnice má trvať šesť rokov. Ide teda o megainvestíciu minimálne celokontinentálneho významu.

V septembri 2012 podpísala nikaragujská vláda a novozaložená hongkongská firma HK Nicaragua Canal Development Investment Co. Ltd., vlastnená čínskym miliardárom Wang Jingom 王靖 memorandum o porozumení, ktoré zverovalo výstavbu Nikaragujského prieplavu, oficiálne nazývaného Nikaragujský prieplav a rozvojový projekt⁴¹ tejto hongkongskej firme. Čínska firma má priprav vybudovať a financovať, zatiaľ čo Nikaragua sa má postupne stať jeho majoritným vlastníkom v podobe 1-percentného každoročného nárastu vlastnených akcií počínajúc 1 percentom a končiac 51 percentami akcií za 50 rokov.⁴² V júni 2013 nikaragujský kongres schválil plán výstavby prieplavu⁴³ a Wang Jing následne potvrdil svoj zámer vybudovať prieplav v Nikarague.⁴⁴ Výstavba prieplavu má trvať desať rokov. Hongkongská firma dostane prieplav do prenájmu na 50 rokov s možnosťou predĺženia prenájmu o ďalších 50 rokov.⁴⁵ Odhadované náklady na výstavbu prieplavu sa pohybujú okolo 50 miliárd dolárov a výstavba sa začala v decembri 2014.⁴⁶ Wang Jing verejne poprel akékoľvek prepojenie jeho osoby s čínskou vládou, armádou aj Komunistickou stranou Číny⁴⁷ a taktiež čínska vláda sa od projektu Nikaragujského prieplavu verejne dištancovala.⁴⁸

³⁷ BETO RICARDO. *Amazonia under Pressure*. RAISG Amazonian Network of Georeferenced Socio-environmental Information, 2012, s. 37. http://raisg.socioambiental.org/system/files/Amazonia%20under%20pressure16_05_2013.pdf (použitie 13. januára 2013).

³⁸ *Li Keqiang Pays Official Visits to Brazil, Colombia, Peru and Chile*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/lkqdbxglbyblzlxzsfw/ (použitie 13. januára 2016).

³⁹ LI QIONG. *China, Peru to advance ties, start railroad study*. CCTV, 24. mája 2015. <http://english.cntv.cn/2015/05/24/VIDE1432412157934893.shtml> (použitie 13. januára 2016).

⁴⁰ BRYANNA LEE. *China, Brazil, Peru Eye Transcontinental Railway Megaproject*. International Business Times, 19. mája 2015. <http://www.ibtimes.com/china-brazil-peru-eye-transcontinental-railway-megaproject-1930003> (použitie 13. januára 2016).

⁴¹ The Nicaraguan Canal and Development Project.

⁴² TIM ROGERS. *Nicaragua taps China for canal project*. The Nicaragua Dispatch, 11. septembra 2012. <http://nicaraguadispatch.com/2012/09/nicaragua-taps-china-for-canal-project/5206/> (použitie 13. januára 2016).

⁴³ *Nicaragua Congress approves ocean-to-ocean canal plan*. BBC, 13. júna 2013. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-22899744> (použitie 13. januára 2016).

⁴⁴ *Nicaragua canal plan not a joke - Chinese businessman*. BBC, 26. júna 2013. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23058301> (použitie 13. januára 2016).

⁴⁵ *Nicaragua Congress approves ocean-to-ocean canal plan*. BBC, 13. júna 2013. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-22899744> (použitie 13. januára 2016).

⁴⁶ *Nicaragua canal: Construction to begin in December*. BBC, 21. novembra 2014. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-30140244> (použitie 13. januára 2016).

⁴⁷ *Nicaragua canal plan not a joke - Chinese businessman*. BBC, 26. júna 2013. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23058301> (použitie 13. januára 2016).

⁴⁸ *Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Regular Press Conference on December 22, 2014*. Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Azerbaijan, Foreign Ministry

Napriek tomu vzhľadom na geopoliticky strategický význam Nikaragujského prieplavu, ktorý bude predstavovať alternatívu k Panamskému prieplavu a vzhľadom na načasovanie zahájenia projektu, ktoré sa časovo prekrýva so zahájením projektu Novej hodvábnej cesty, vzbudil projekt prieplavu početné dohady odbornej svetovej verejnosti či nie je súčasťou Novej hodvábnej cesty.

Lenže Latinská Amerika (teda Južná a Stredná Amerika) nebola a stále nie je oficiálne zahrnutá do projektu Novej hodvábnej cesty. Mnohí odborníci a politici si logicky kladú dva druhy otázok. Aké je miesto, resp. vzťah projektu bioceánskej železnice a projektu Nikaragujského prieplavu k projektu Novej hodvábnej cesty predstavujúcej ústrednú ekonomickú a zahraničnopolitickú iniciatívu Číny v posledných rokoch? Sú, alebo stanú sa v budúcnosti tieto dva projekty súčasťou Novej hodvábnej cesty? Alebo sú to separátne projekty nachádzajúce sa na kontinentoch nezahrnutých do Novej hodvábnej cesty? Bez ohľadu na Novú hodvábnu cestu, aký je geopolitický význam týchto dvoch projektov? Lenže v súvislosti s Latinskou Amerikou sa Nová hodvábna cesta javí ako vzdialená fráza používaná čínskymi médiami, nie oficiálnymi predstaviteľmi, v snahe zahrnúť tento región do novej globálnej stratégie Pekingu.

Použitá literatúra:

1. (FIN) CCR. *Realizarán estudios básicos para construcción de ferrocarril bioceánico Perú-Brasil*. Andina, 19. novembra 2014. <http://www.andina.com.pe/agencia/noticia-realizaran-estudios-basicos-para-construccion-ferrocarril-bioceanico-perubrasil-532286.aspx> (použité 13. januára 2016).
2. ANDREW HIGGINS, DAVID E. SANGER. *3 European Powers Say They Will Join China-Led Bank*. The New York Times, 17. marca 2015. http://www.nytimes.com/2015/03/18/business/france-germany-and-italy-join-asian-infrastructure-investment-bank.html?_r=0 (použité 12. januára 2016).
3. ANKIT PANDA. *BRICS Announce New Development Bank*. The Diplomat, 17. júla 2014. <http://thediplomat.com/2014/07/brics-announce-new-development-bank/> (použité 13. januára 2016).
4. ASIA UNHEDGED. *China, EU connect to promote digital Silk Road*. Asia Times, 7. júla 2015. <http://atimes.com/2015/07/china-eu-connect-to-promote-digital-silk-road/> (použité 12. januára 2016).
5. ASIA UNHEDGED. *Chinese experts raise red flags about New Silk Road investments*. Asia Times, 19. júna 2015. <http://atimes.com/2015/06/experts-raise-red-flags-about-new-silk-road-investments/> (použité 13. januára 2016).
6. BETO RICARDO. *Amazonia under Pressure*. RAISG Amazonian Network of Georeferenced Socio-environmental Information, 2012, s. 37. http://raisg.socioambiental.org/system/files/Amazonia%20under%20pressure16_05_2013.pdf (použité 13. januára 2013).
7. Brazilian Ministry of External Relations. *Agreement on the New Development Bank – Fortaleza, July 15*. <http://brics.itamaraty.gov.br/media2/press-releases/219-agreement-on-the-new-development-bank-fortaleza-july-15> (použité 13. januára 2016).
8. BRYANNA LEE. *China, Brazil, Peru Eye Transcontinental Railway Megaproject*. International Business Times, 19. mája 2015. <http://www.ibtimes.com/china-brazil-peru-eye-transcontinental-railway-megaproject-1930003> (použité 13. januára 2016).

Spokersperson's Remarks, 22. decembra 2014. <http://az.china-embassy.org/eng/fyrth/t1221668.htm> (použité 10. januára 2016).

9. CHEN JIA. *'Belt and Road' takes new route*. The Daily Press, 15. apríla 2015. <http://politicsinn.com/belt-and-road-takes-new-route/> (použité 13. januára 2016).
10. *Chinese Economy in 'Legitimate' Transition Period – IMF Head*. Sputnik, 11. januára 2016. <http://sputniknews.com/asia/20160111/1032940329/china-economy-transition-imf.html> (použité 16. januára 2016).
11. CHUCK HAGEL, 2013. *The US Approach to Regional Security*. International Institute for Strategic Studies (IISS), The 12th Shangri-La Dialogue. 2013, s. 12. <https://www.iiss.org/en/events/shangri%20la%20dialogue/archive/shangri-la-dialogue-2013-c890/first-plenary-session-ee9e/chuck-hagel-862d> (použité 12. januára 2016).
12. DANIEL BROUDY, PETER SIMPSON, MAKOTO ARAKAKI. *Under Occupation: Resistance and Struggle in a Militarised Asia-Pacific*. Newcastle, Cambridge Scholars Publishing, 2013, s. 228, ISBN (13): 978-1-4438-4750-6.
13. DAVID THOMAS. *China's "One Belt, One Road" Initiative*. Think Global With David Thomas BRIC Expert, 23. júna 2015. <http://www.bricandchina.com/blog/2015/6/23/chinas-one-belt-one-road-initiative.html> (použité 12. januára 2016).
14. *Development Bank won't rival China-led AIIB, but complement – CBR head*. Russia Today, 17. apríl 2015. <https://www.rt.com/business/250689-brics-aiib-imf-rival/> (použité 13. januára 2016).
15. *Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Regular Press Conference on December 22, 2014*. Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Azerbaijan, Foreign Ministry Spokesperson's Remarks, 22. decembra 2014. <http://az.china-embassy.org/eng/fyrth/t1221668.htm> (použité 10. januára 2016).
16. JOAO ARTHUR REIS. *China's dual response to the US 'pivot'*. Asia Times, 24. januára, 2014. <http://www.atimes.com/atimes/China/CHIN-01-240114.html> (použité 12. januára 2016).
17. JOHN REED, 2013. *US Deploying Jets Around Asia to Keep China Surrounded*. The Foreign Policy Group, 2013. <http://foreignpolicy.com/2013/07/29/u-s-deploying-jets-around-asia-to-keep-china-surrounded/> (použité 12. januára 2016).
18. LEEVIN CAMACHO. *Poison In Our Waters: A Brief Overview of the Proposed Militarization of Guam and the Commonwealth of the Northern Mariana Islands*. The Asia Pacific Journal, 2013, roč. 11, č. 1. <http://japanfocus.org/-Leevin-Camacho/4050> (použité 12. januára 2016).
19. *Li Keqiang Pays Official Visits to Brazil, Colombia, Peru and Chile*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/lkqdbxglbyblzljxzsfw/ (použité 13. januára 2016).
20. LI QIONG. *China, Peru to advance ties, start railroad study*. CCTV, 24. mája 2015. <http://english.cntv.cn/2015/05/24/VIDE1432412157934893.shtml> (použité 13. januára 2016).
21. *Nicaragua canal plan not a joke - Chinese businessman*. BBC, 26. júna 2013. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23058301> (použité 13. januára 2016).
22. *Nicaragua canal: Construction to begin in December*. BBC, 21. novembra 2014. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-30140244> (použité 13. januára 2016).
23. *Nicaragua Congress approves ocean-to-ocean canal plan*. BBC, 13. júna 2013. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-22899744> (použité 13. januára 2016).
24. NICHOLAS WATT, PAUL LEWIS, TANIA BRANIGAN. *US anger at Britain joining Chinese-led investment bank AIIB*. The Guardian, 13. marca 2015.

- <http://www.theguardian.com/us-news/2015/mar/13/white-house-pointedly-asks-uk-to-use-its-voice-as-part-of-chinese-led-bank> (použité 12. januára 2016).
25. *Ollanta Humala se reunió con el presidente de China, Zhang Dejiang*. RPP, 12. Novembra 2014. <http://rpp.pe/lima/actualidad/ollanta-humala-se-reunio-con-el-presidente-de-china-zhang-dejiang-noticia-741382> (použité 13. januára 2016).
 26. *Ollanta Humala: 'Tren bioceánico Perú-Brasil no pasará por Bolivia'*. Perú21, 19. novembra 2014. <http://peru21.pe/politica/ollanta-humala-tren-bioceanico-peru-brasil-no-pasara-bolivia-2204448> (použité 13. januára 2016).
 27. ROSEMARIE FRANCISCO, MARK FELSENTHAL. *Obama hails security pact with Philippines, says no threat to China*. Reuters, 28. apríla 2014. <http://www.reuters.com/article/us-philippines-usa-idUSBREA3Q05L20140428> (použité 12. januára 2016).
 28. S., D., MUNI, VIVEK CHADHA, 2014. *Asian Strategic Review 2014: US Pivot and Asian Security*. Pentagon Press, 2014, s. 260, ISBN 978-81-8274-769-2. <http://www.idsa.in/book/AsianStrategicReview2014USPivotandAsianSecurity> (použité 12. januára 2016).
 29. SAIBAL DASGUPTA. *China's Ambitious 'Silk Road' Plan Faces Hurdles*. Voice of America, 15. apríla 2015. <http://www.voanews.com/content/chinas-ambitious-silk-road-plan-faces-hurdles/2719660.html> (použité 15. januára 2016).
 30. SHANNON TIEZZI. *China's 'New Silk Road' Vision Revealed*. The Diplomat, 9. mája 2014. <http://thediplomat.com/2014/05/chinas-new-silk-road-vision-revealed/> (použité 13. januára 2016).
 31. *Statement of Admiral Jonathan Greenert, US Navy Chief of Operations*. The U.S. Senate Armed Services Committee, s. 32. http://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/Greenert_03-27-14.pdf (použité 12. januára 2016).
 32. STEVE LEVINE. *China is building the most extensive global commercial-military empire in history*. Quartz, 9. júna 2015. <http://qz.com/415649/china-is-building-the-most-extensive-global-commercial-military-empire-in-history/> (použité 12. januára 2016).
 33. *Success of BRICS Bank May Inspire Creation of SCO Bank*. Sputnik, 8. júla 2015. <http://sputniknews.com/business/20150708/1024362220.html> (použité 13. januára 2016).
 34. TARA BRADY. *Angry Filipino protesters burn EFFIGY of Barack Obama in protest against military pact aimed at 'greater cooperation' between the two countries*. Daily Mail, 28. apríla 2014. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2614715/Obama-signs-security-deal-Philippines-aimed-greater-cooperation-angry-protesters-say-step-BACK-country.html> (použité 12. januára 2016).
 35. TBP AND AGENCIES. *57 countries to sign China-led Bank charter on Monday*. The BRICS Post, 25. júna 2015. <http://thebricspost.com/57-countries-to-sign-china-led-bank-charter-on-monday/#.VpWANbYrKt9> (použité 12. januára 2016).
 36. TPB AND AGENCIES. *China announces \$40 bn Silk Road fund*. The BRICS Post, 8. novembra 2014. <http://thebricspost.com/china-announces-40-bn-silk-road-fund/#.VpWH7LYrKt9> (použité 13. januára 2016).
 37. The White House. Office of the Press Secretary, 2011. *Remarks By President Obama to the Australian Parliament*. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament> (použité 12. januára 2016).
 38. THOMAS RENARD. *The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB): China's new multilateralism and the erosion of the West*. Egmont Institute. Security Policy Brief, č. 63, 2015, s. 7. <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/04/SPB63-Renard.pdf> (použité 12. januára 2016).

39. TIAN SHAOHUI (ed.). *Chronology of China's Belt and Road Initiative*. Xinhua, 28. marca 2015. http://news.xinhuanet.com/english/2015-03/28/c_134105435.htm (použité 12. januára 2016).
40. TIM ROGERS. *Nicaragua taps China for canal project*. The Nicaragua Dispatch, 11. septembra 2012. <http://nicaraguadispatch.com/2012/09/nicaragua-taps-china-for-canal-project/5206/> (použité 13. januára 2016).
41. WANG DONG, YIN CHENZHI. *Territorial Issues in Asia Drivers, Instruments, Ways Forward*. Konrad Adenauer Stiftung, 7th Berlin Conference on Asian Security (BCAS), Session IV: Great Power Competition, 2013, s. 18. https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/BCAS2013_Wang_Dong.pdf (použité 12. januára 2016).
42. *We are all connected. Then and now*. WazArs, 16. novembra 2014. <http://wazars.com/2014/11/16/we-are-all-connected-then-and-now/> (použité 15. januára 2016).
43. ZHANG CHAOHUA (ed.). „yidai yilu” qian cong nali lai? Diyuan zhengzhi fengxian buke hushi“ 一带一路”钱从哪里来? 地缘政治风险不可忽视 [Odkiaľ prídu peniaze na „jedno pásmo, jednu cestu“? Geopolitické riziká nesmú byť prehliadané]. Xinhua, 9. februára 2015. http://news.xinhuanet.com/fortune/2015-02/09/c_127473797.htm (použité 13. januára 2016).

Mgr. et Bc. Peter Ondris

Katedra východoázijských štúdií
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Gondova 2
P. O. Box 32
814 99 Bratislava
e-mail: peter.ondris@gmail.com

Analýza zmien volebného práva SR v kontexte parlamentných volieb v roku 2016

Tetyana Zubro

Abstrakt

Voľby majú v politickom procese kľúčové postavenie. Článok sa zaoberá analýzou zmien volebného práva Slovenskej republiky, ktoré sa uskutočnili v posledných rokoch. Cieľom je poukázať na právnu úpravu v oblasti kontroly a financovania politických strán a hnutí, ako aj na niektoré zmeny pravidiel volebnej kampane, podmienok výkonu volebného práva a usporiadanie volieb v Slovenskej republike

Kľúčové slová: demokracia, voľby, volebné právo, politická strana

JEL Klasifikácia: F50, F59, H79

Abstract

In political process elections are the key component. The article is devoted to the analysis of the changes of the electoral law in the Slovak Republic which occurred during the last years. The aim is to show the changes of law in the area of control of financing political parties and movements, as well as to some changes of the rules of electoral campaign, terms of implementing voters law and conducting of elections in the Slovak republic.

Key words: democracy, elections, political party, financing of political parties.

JEL Classification: F50, F59, H79

Úvod

V demokratickom politickom systéme voľby hrajú kľúčovú úlohu. Sú nevyhnutnou súčasťou politiky a ukazovateľom kvality demokracie. Voľby sú základným inštitútom legitimizácie moci v politickom systéme. V podmienkach liberálnej demokracie funkcia volieb sa neobmedzuje len na legitimizáciu a politickú mobilizáciu ľudí. Tu voľby vystupujú ako hlavný mechanizmus pre odovzdanie moci, a túto funkciu voľby plnia systematicky, lebo sa musia uskutočňovať v predpísaných lehotách. Pomocou volieb sa realizuje politická vôľa občanov v súlade s pravidlami (volebné zákony a systémy), a zvolení kandidáti získavajú právomoci a rozhodujú o najdôležitejších otázkach spoločnosti. Preto je dôležitá právna úprava volebných zákonov v súlade s demokratickými princípmi a pravidlami.

Článok sa zaoberá analýzou zmien volebného práva Slovenskej republiky, ktoré sa uskutočnili v posledných rokoch. Poukazuje na ciele právnej úpravy v tejto oblasti a konkrétne zmeny v otázkach financovania a kontroly politických strán a hnutí, ako aj na niektoré zmeny pravidiel volebnej kampane, podmienok výkonu volebného práva a usporiadanie volieb v Slovenskej republike. V článku sa analyzuje zákon č.180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva¹ a zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v

¹ Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/180-2014-z-z.p-35749.pdf

znení neskorších predpisov.² Súčasťou analýzy je aj aplikácia nových zákonov v procese parlamentných volieb v roku 2016.

1 Ciele právnych úprav volebného práva

Diskusia za účasti politických strán a tretieho sektora o potrebe sprísniť pravidlá financovania straníckych aktivít trvala niekoľko rokov. Podozreniam z nelegálneho financovania čelili viaceré politické subjekty Slovenskej republiky. Poradný orgán Rady Európy Skupina štátov proti korupcii (GRECO) vyzýval slovenské vlády k zlepšeniu stavu kontroly príjmov a výdavkov strán, vytvoreniu nezávislého nestranného kontrolného orgánu, ktorý by kontroloval financovanie politických strán. Mnohé mimovládne organizácie (Transparency International Slovensko, Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy, Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť) upozorňovali politikov na nebezpečenstvo korupcie v procese financovania politických strán,³ a uvedené problémy sú jednou z hlavných príčin nutnosti vytvorenia kvalitnej právnej úpravy volebných zákonov. Nepochybne, že spôsoby financovania politických strán a transparentnosť všetkých finančných tokov svedčí o kvalite demokracie v krajine.

Podľa programového vyhlásenia vlády SR (máj 2012) vo volebnom systéme bolo potrebné taktiež zjednotiť základné inštitúty volebných predpisov a zaviesť jednotnú terminológiu, ako aj transparentnú úpravu pravidiel volebnej kampane a dôslednú kontrolu prostriedkov použitých na jej vedenie kandidujúcimi subjektmi vrátane ich verejnej kontroly.⁴

Pravidlá financovania politických strán by mali byť zmenené aj smerom k efektívnym postupom a posilneniu zodpovednosti predstaviteľov politických strán za transparentnosť financovania, identifikácii poskytovateľov príspevkov a zverejňovaniu údajov o financovaní, uplatneniu účinných sankcií za porušovanie volebných pravidiel.

Ministerstvo vnútra SR pripravilo návrhy volebných zákonov, ktoré poslanci NR SR odhlasovali v parlamente. Ide o zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. Tieto zákony už označujú ako volebný dvojkódex SR, a ich úprava svedčí o prvej kodifikácii volebného práva v dejinách Slovenska.

Cieľom nových volebných kódexov bolo:

- komplexne upraviť problematiku volebnej kampane v jednom právnom akte,
- ustanoviť pravidlá správania sa všetkých subjektov ovplyvňujúcich voľby, vrátane politických strán, kandidátov a tretích strán
- upraviť pôsobnosť a úlohy štátnych orgánov pri kontrole správania sa pri vedení volebnej kampane, dodržiavania zákonných podmienok, ako aj vyvodzovanie sankcií voči porušovateľom
- upraviť pravidlá financovania a kontroly financovania politických strán.

² Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/181-2014-z-z.p-35750.pdf

³ TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: <http://www.transparency.sk/sk/sedem-politickych-stran-sa-zaviazalo-do-roka-sprisnit-pravidla-financovania-politikov/>

⁴ Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012-2016. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: http://www.vlada.gov.sk/data/files/2008_programove-vyhlasenie-vlady.pdf

2 Analýza zmien volebného práva SR

Podstatné časti volebného kódexu a zákona o volebnej kampani, ktoré unifikovali pravidlá pre všetky druhy volieb v Slovenskej republike, a taktiež upravili problematiku vedenia volebnej kampane, vstúpili do platnosti dňa 1. júla 2015. Niektoré z častí volebného kódexu však nadobudli účinnosť už 1. júla 2014, niektoré z častí zákona o volebnej kampani dokonca dňom jeho vyhlásenia v Zbierke zákonov, t. j. 26. júna 2014.

Podľa zákona č.180/2014 Z.z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov voľby riadi Štátna komisia pre voľby a kontrolu financovania politických strán. Ide o nový nezávislý orgán na riadenie volieb a zisťovanie ich výsledkov, ktorý má oprávnenie pokutovať aj porušenie pravidiel volebnej kampane a financovania politických strán. V zákone sa určuje spôsob kreovania Štátnej komisie a jej kompetencie. Prvá Štátna komisia pre voľby a kontrolu financovania politických strán začala fungovať 25. augusta 2015. Podľa § 19 zákona č. 180/2014 Z. z. Štátna komisia má 14 členov.⁵ Desať členov delegujú do štátnej komisie politickej strany, ktoré v ostatných voľbách získali zastúpenie v Národnej rade Slovenskej republiky, a to úmerne podľa počtu získaných poslaneckých mandátov. Počet členov štátnej komisie delegovaných politickými stranami, ktoré vytvorili vládu, sa musí rovnať počtu členov štátnej komisie delegovaných ostatnými politickými stranami zastúpenými v Národnej rade Slovenskej republiky. Po jednom členovi Štátnej komisie deleguje predseda Ústavného súdu Slovenskej republiky, predseda Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, generálny prokurátor a predseda Najvyššieho kontrolného úradu.⁶

Členstvo v Štátnej komisii je verejnou funkciou. Funkcia je nezlučiteľná s kandidatúrou na funkciu a s funkciou prezidenta SR, poslanca NR SR a Európskeho parlamentu, predsedu samosprávneho kraja a poslanca zastupiteľstva samosprávneho kraja, starostu obce a poslanca obecného zastupiteľstva.

Štátna komisia pre voľby a kontrolu financovania politických strán podľa zákona č. 180/2014 Z. z. plní množstvo funkcií, najdôležitejšie z nich:

- preskúmava a registruje kandidátne listiny pre voľby do Národnej rady Slovenskej republiky a pre voľby do Európskeho parlamentu,
- dohliada na pripravenosť volebných komisií nižších stupňov,
- kontroluje financovanie politických strán, financovanie a vedenie volebnej kampane,
- je odvolacím orgánom proti rozhodnutiam ministerstva vnútra vydaným podľa osobitných predpisov vo veciach financovania politických strán a vo veciach volebnej kampane,
- zisťuje a zverejňuje priebežné a celkové výsledky volieb a vyhotovuje zápisnicu o výsledku volieb, vrátane výsledky volieb poštou
- vydáva kandidátom zvoleným za poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a poslancov Európskeho parlamentu osvedčenia o zvolení,
- usmerňuje spracovanie výsledkov hlasovania a odovzdáva volebné dokumenty do úschovy ministerstvu vnútra.

V zákone č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa zjednocujú všeobecné pravidlá a ustanovenia spoločné pre

⁵ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: <http://www.minv.sk/?statnakomisias>

⁶ Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/180-2014-z-z.p-35749.pdf

všetky druhy volieb. Týkajú sa najmä volebných orgánov, zásad volebného práva, volebných obvodov a volebných okrskov, zoznamu osôb oprávnených voliť, postupu pri hlasovaní, postupu a prítomnosti vo volebnej miestnosti, zisťovania výsledkov volieb, materiálnych a personálnych podmienok zabezpečenia volieb a sankcií za porušenie tohto zákona. Zákon tiež unifikoval lehoty na vyhlásenie volieb – najneskôr 110 dní pred konaním volieb (okrem voľby prezidenta, kde Ústava určuje 55 dní).

Voľby ako jeden z hlavných prostriedkov stability politického systému a mechanizmus politickej participácie občana umožňujú zmeny v demokratickej spoločnosti. V demokracii musí byť zaistená možnosť slobodných volieb a slobodného rozhodnutia v hraniciach daných zákonom. Pre zabezpečenie slobodného rozhodnutia voličov a slobodnej súťaže politických síl je však potrebné prijať pravidlá tejto súťaže, ktorými sú práve pravidlá volebnej kampane. Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov upravuje podmienky vedenia a financovania volebnej kampane, unifikuje základné pravidlá vedenia volebnej kampane a zavádza jednotnú terminológiu. Podľa § 19 zákona č. 181/2014 kontrolovať a udeľovať sankcií môžu kompetentné orgány: Štátna komisia pre voľby a kontrolu financovania politických strán, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.⁷

Zákonom sa upravuje dĺžka volebnej kampane, t.j. volebná kampaň začína dňom uverejnenia rozhodnutia o vyhlásení volieb v Zbierke zákonov Slovenskej republiky a končí 48 hodín pred dňom konania volieb. Pokiaľ ide o výsledky volebných prieskumov, po novom je zakázané ich zverejňovať 14 dní pred dňom konania volieb a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania. Nová právna uprava prináša zmeny v otázke financovania volebnej kampane politickej strany vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky a do Európskeho parlamentu. Volebný zákon zaviedol napríklad finančné limity na volebnú kampaň pre jednotlivé volebné subjekty, ktorých cieľom je vytvoriť rovnaké podmienky pre všetky kandidujúce politické strany a kandidátov. Prekročenie týchto limitov bude sankcionované pokutami.

Zavádza sa nový inštitút tzv. osobitných transparentných účtov, pričom základným pravidlom je skutočnosť, že volebnú kampaň bude možné financovať len z takéhoto účtu. Osobitný účet musí politická strana zriadiť pre každú volebnú kampaň samostatne. Zriaďovateľ účtu má umožniť verejnosti oboznámiť sa s obsahom účtu, údaje na ktorom musia byť bezplatne, diaľkovo a nepretržite prístupné tretím osobám a musia zobrazovať prehľad platobných transakcií v rozsahu údajov o sume, dátume zaúčtovania, mene a priezvisku alebo názve platiteľa, texte účtovného zápisu a variabilnom symbole. Adresu webového sídla, na ktorom sú tieto údaje zobrazené, oznámi politická strana Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky, ktoré ju zverejní na svojom webovom sídle. Na osobitný účet finančné prostriedky musia byť vložené výlučne prevodom z iného účtu. Na požiadanie ministerstva vnútra musí politická strana preukázať, kto je vlastníkom účtu, z ktorého boli finančné prostriedky prevedené.⁸ Treba poznamenať, že takéto pravidlá prispievajú k efektívnejšiemu výkonu kontroly, ale predovšetkým umožnia voličom vytvoriť si názor na kandidujúce subjekty nielen z pohľadu ich volebných programov, ale aj z pohľadu ich financovania, teda podpory od iných subjektov alebo súkromných osôb.

⁷ Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/181-2014-z-z.p-35750.pdf

⁸ Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/181-2014-z-z.p-35750.pdf

Volebné kódexy priniesli aj ďalšie zmeny. Zaviedli napríklad úpravy týkajúce sa financovania a kontroly financovania politických strán. Sprísnil sa pravidlá pre prijímanie darov a ich evidencia. Zákon umožnil prijímanie peňažných darov politickou stranou len formou bezhotovostnej platobnej operácie, pričom musí byť preukázané, kto je darcom peňažného daru. V opačnom prípade strana je povinná tento peňažný dar vrátiť v lehote do 30 dní na účet, z ktorého bol finančný dar poukázaný. Ak taký účet neexistuje, strana je povinná túto skutočnosť bezodkladne oznámiť ministerstvu financií a peňažný dar poukázať na príjmový účet štátneho rozpočtu. Taký peňažný dar sa považuje za príjem štátneho rozpočtu.⁹

Zákon č. 181/2014 Z. z. ukladá politickej strane povinnosť vyhotovovať za predchádzajúci kalendárny rok výročnú správu, ktorú strana doručuje Štátnej komisii každoročne najneskôr do 30. apríla v listinnej podobe a v elektronickej podobe. Výročná správa strany je verejná. Tieto správy strán štátna komisia zverejňuje na svojom webovom sídle a do 31. augusta predkladá informáciu o výročných správach Národnej rade Slovenskej republiky. Zákon nemení úpravu o príspevkoch zo štátneho rozpočtu pre politické strany. V prípade keď politická strana vo voľbách do NR SR získá viac ako 3 % z celkového počtu odovzdaných platných hlasov, ministerstvo financií za každý taký hlas uhradí zo štátneho rozpočtu republiky príspevok vo výške 1 % z priemernej mesačnej nominálnej mzdy zamestnanca v hospodárstve krajiny.

3 Nové volebné zákony v kontexte parlamentných volieb v roku 2016

Prvé voľby, ktoré sa riadia novými volebnými pravidlami, sú tohtoročne parlamentné voľby. Najdôležitejšou časťou nového zákona č. 181/2014 Z. z. sú ustanovenia o financovaní volebnej kampane. Zákon určil výšku peňažných prostriedkov a spôsob ich použitia a takisto aj spôsob preukázania ich použitia formou záverečných správ. Politická strana a politické hnutie mohli na svoju volebnú kampaň vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky vynaložiť najviac 3 000 000 eur vrátane dane z pridanej hodnoty. Zákon v § 4 definuje nový pojem – záverečná správa, ktorá by mala v praxi poslúžiť základom transparentnosti financovania volebnej kampane. Politická strana, ktorá sa uchádza o podporu voličov vo voľbách do NR SR je povinná vyhotovovať záverečnú správu o nákladoch na volebnú kampaň a doručiť takúto správu na Ministerstvo vnútra SR v listinnej alebo elektronickej podobe najneskôr do 30 dní od uskutočnenia volieb. Potom do 30 dní od jej doručenia ministerstvo vnútra na svojom webovom sídle zverejní záverečnú správu politickej strany, a správa bude prístupná verejnosti päť rokov. Zákon obsahuje viacero formálnych náležitostí týchto záverečných správ, ako je prehľad nákladov na úhradu predvolebných prieskumov, reklamy, letákov, plagátov, inzercie, cestovných výdavkov a podobne, a takisto prehľad prijatých darov a iných bezodplatných plnení s uvedením ich hodnoty.

Prax však ukázala, že niektoré ustanovenia nového zákona v otázke záverečnej správy napriek tomu, že mali priniesť vyššiu mieru transparentnosti, sú nedostatočne premyslené a vytvárajú prvky demokratického deficitu. Aliancia Fair-Play upozornila na problémy v lehotách a spôsobe financovania volebnej kampane. Mimovládna organizácia chce aby politické strany museli predkladať nie iba záverečnú správu po voľbách, ale aspoň priebežné správy o volebných výdavkoch. Lebo informácie o ustanovenia o financovaní volebnej kampane sú relevantné predovšetkým pred dňom konania volieb a predstavujú dôležitý aspekt

⁹ Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/181-2014-z-z.p-35750.pdf

v procese rozhodovania voličov.¹⁰ Organizácia ukazuje, že nastavenie zákona umožnilo situáciu, keď propagácia politických strán už prebieha určitú dobu, ale to sa neodráža v zrealizovaných výdavkoch na transparentných účtoch, čím môžu politické strany skrývať svoje výdavky. Ďalším nedostatkom je, že v prehľade platobných transakcií politické strany v mnohých prípadoch nezverejňujú informácie o mene a priezvisku či názve protiučtu alebo sú bez textu účtovného zápisu.¹¹ Treba však poukázať, že v mnohých demokratických štátoch politické strany a kandidáti výrazne zvyšujú počet zdrojov, a tým aj financovanie volebných kampaní bez toho aby došlo k priamemu porušeniu zákona, ale cez početné právne medzery, ktoré sa vytvárajú v zákonoch.¹²

Jednou zo zmien, ktoré zákon č. 181/2014 Z. z. priniesol, je možnosť viesť volebnú kampaň aj iným subjektom popri subjektoch, ktoré vo voľbách kandidujú. Zákon tento subjekt označuje ako tzv. tretiu stranu, a detailne upravuje kto môže resp. nemôže ako tretia strana vo volebnej kampani vystupovať, a taktiež formuluje podmienky, za ktorých sa tretia strana na volebnej kampani môže zúčastniť. Tretia strana môže na volebnú kampaň vynaložiť najviac 100 000 eur. Do volebnej kampane pre voľby do Národnej rady Slovenskej republiky 5. marca 2016 sa cez štátnu volebnú komisiu zaevidovalo 85 tretích strán.¹³ Prevažne sú to fyzické osoby, v zozname je len zopár občianskych združení, eseročiek či nekandidujúcich politických strán. Každá z nich mala zo zákona povinnosť finančné prostriedky určené na volebnú kampaň viesť na osobitnom účte v banke. Údaje na osobitnom účte musia byť prístupné tretím osobám a musia zobrazovať prehľad platobných transakcií.

Podľa novej právnej úpravy oznámenie o čase a mieste konania volieb a zoznam kandidátov pre voľby do NR SR doručovali systémom „jedna zásielka do každej domácnosti“, nie každému voličovi. Po skončení hlasovania nebol potrebný fyzický prevoz zápisníc okresných volebných komisií, lebo sa zaviedlo elektronické doručovanie zápisníc okresných volebných komisií, a týmto by sa mali ušetriť náklady spojené s ich prevozom. Zmeny sa dotkli aj hlasovacích lístkov. Aby znemožnil manipuláciu s nimi a zabránil tzv. „kupovaniu“ hlasovacích lístkov nepoužité a nesprávne upravené hlasovacie lístky počas volieb sa odkladali do osobitných stránok, ktoré museli byť zapečatené.

Ďalšou novinkou je povinnosť voliča vlastnoručným podpisom v zozname voličov potvrdiť prevzatie hlasovacích lístkov a obálky a postup, ak volič tak urobiť nemôže. Volič, ktorý nemôže sám upraviť hlasovací lístok pre zdravotné postihnutie alebo preto, že nemôže čítať alebo písať a oznámi pred hlasovaním túto skutočnosť okrskovej volebnej komisii, má právo vziať so sebou do osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov inú osobu spôsobilú upraviť hlasovací lístok podľa jeho pokynov a zákona a vložiť do obálky. Takouto osobou nemôže byť člen okrskovej volebnej komisie. Volebný zákon unifikoval úpravu hlasovacích lístkov, v ktorých sa dá už iba „krúžkovať“.

Prijatie zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a zákona č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov, ktoré označujú ako

¹⁰ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: http://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/23_podania/aliancia_fair_play.pdf

¹¹ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. [cit. 24.02.2016]. Dostupné na internete [online]: http://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/23_podania/aliancia_fair_play.pdf

¹² PINTO-DUSCHINSKY, M., POSTNIKOV, A 1999. (in collaboration with Christian Nadeau and Robert Dahl) *Campaign finance in foreign countries: legal regulation and political practices (a comparative legal survey and analysis)*. In. The International Foundation for Electoral Systems (IFES) [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné na internete [online]: http://ifes.org/sites/default/files/campaign_finance.pdf

¹³ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. [cit. 12. 3. 2016]. Dostupné na internete [online]: http://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/27_tretie_strany/zoznam.pdf

volebný dvojkódex SR, ocenila Skupina štátov proti korupcii (GRECO) pri Rade Európy. Nová legislatíva je považovaná za pokrok v oblasti volebných zákonov, preto Slovensko už nebude monitorované GRECO z dôvodu neplnenie odporúčaní v oblasti transparentnosti financovania politických strán. Z desiatich odporúčaní Skupiny štátov proti korupcii bolo 7 odporúčaní uznaných ako uspokojivo implementovaných a 2 odporúčania uznané za čiastočne implementované.¹⁴

Záver

Nepochybne voľby hrajú významnú úlohu v modernej pluralitnej demokracii, ktorej systém zaisťuje možnosť slobodného rozhodnutia v hraniciach daných zákonom. Preto mimoriadne dôležité pre zabezpečenie slobodného rozhodnutia voličov a slobodnej súťaže politických síl prijať pravidla tejto súťaže, ktorými sú práve volebné zákony.

Nová legislatíva upravila pravidlá pre voľby do NR SR, Európskeho parlamentu, voľby prezidenta SR, ľudové hlasovanie o odvolaní prezidenta SR, voľby do orgánov samosprávnych krajov a samosprávy obcí a spôsob vykonania referenda. V dvoch právnych aktoch bola komplexne zregulovaná problematika volebnej kampane vrátane zosilnenia kontroly prostriedkov použitých na jej vedenie kandidujúcimi subjektmi. Zákony č.180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a č. 181/2014 Z.z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov zjednotili základné inštitúty volebných predpisov zaviedli jednotnú terminológiu, ako aj úpravu pravidiel financovania politických strán smerom k efektívnym postupom a posilneniu zodpovednosti predstaviteľov politických strán za transparentnosť financovania, uplatnenie účinných sankcií za porušovanie volebných pravidiel. Úsilie upraviť volebnú legislatívu v dvoch právnych aktoch svedčí o prvej kodifikácii volebného práva v Slovenskej republike.

V priebehu vedenia volebnej kampane 2016 sa prejavili určité nedostatky vo volebnej legislatíve, ktoré je potrebné vyhodnotiť a odstrániť. Niektoré ustanovenia nových zákonov sú nedostatočne premyslené a vytvárajú prvky demokratického deficitu, ako napríklad ustanovenia o lehotách a spôsobe financovania volebnej kampane, či predkladanie záverečnej správy po voľbách. Preto je možné pripustiť, že slovenských zákonodárcov čaká ďalšie zdokonaľovanie volebnej zákonov.

Použitá literatúra:

1. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *GRECO ocenilo Slovensko za volebné kódexy*. [cit. 12.03.2016]. Dostupné na internete [online]: <http://www.minv.sk/?tlacove-spravy-8&sprava=greco-ocenilo-slovensko-za-volebne-kodexy>
2. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. [cit. 01.02.2016]. Dostupné na internete [online]: <http://www.minv.sk/?statnakomisnia>
3. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. [cit. 24.02.2016]. Dostupné na internete [online]: http://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisnia_pre_volby/27_tretie_strany/zoznam.pdf
4. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. [cit. 24.02.2016]. Dostupné na internete [online]: http://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisnia_pre_volby/23_podania/aliancia_fair_play.pdf

¹⁴ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *GRECO ocenilo Slovensko za volebné kódexy*. [cit. 12.03.2016]. Dostupné na internete [online]: <http://www.minv.sk/?tlacove-spravy-8&sprava=greco-ocenilo-slovensko-za-volebne-kodexy>

5. PINTO-DUSCHINSKY, M., POSTNIKOV, A 1999. (in collaboration with Christian Nadeau and Robert Dahl) *Campaign finance in foreign countries: legal regulation and political practices (a comparative legal survey and analysis)*. In. The International Foundation for Electoral Systems (IFES) [cit. 24.02.2016]. Dostupné na internete [online]: http://ifes.org/sites/default/files/campaign_finance.pdf
6. PROGRAMOVÉ VYHLÁSENIE VLÁDY SR na roky 2012-2016. [cit. 01.02.2016]. Dostupné na internete [online]: http://www.vlada.gov.sk/data/files/2008_programove-vyhlasenie-vlady.pdf
7. TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO [cit. 01.02.2016]. Dostupné na internete [online]: <http://www.transparency.sk/sk/sedem-politických-stran-sa-zaviazalo-do-roka-sprísnit-pravidla-financovania-politikov/>
8. ZÁKON č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [cit. 01.02.2015]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/180-2014-z-z.p-35749.pdf
9. ZÁKON č. 181/2014 Z.z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. [cit. 01.02.2015]. Dostupné na internete [online]: www.zbierka.sk/sk/predpisy/181-2014-z-z.p-35750.pdf

Kontakt:

Mgr. Tetyana Zubro, PhD.
Katedra medzinárodných politických vzťahov
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5
e-mail: tetyana.zubro@euba.sk

ISSN 1339-3502